

HONORARIUMSUPPLEMENTEN VAN ARTSEN BIJ OPNAME IN EEN ZIEKENHUIS

1. Dit artikel begint met een opsomming van de regelgeving die belangrijk is in het kader van de honorariumsupplementen. Er is volledigheid nagestreefd bij het weergeven van de geldende regels, maar beschouwingen zijn daarbij tot een minimum beperkt, om zo meer ruimte te laten voor een grondige bespreking van de jurisprudentie.

In het overzicht van de jurisprudentie wordt uitgegaan van een systematische benadering. Een kleine veertig uitspraken worden, gegroepeerd volgens het standpunt van de rechter, besproken.

In het laatste deel geven we enkele interessante cijfers uit een recente studie. We maken een vergelijking tussen enkele ziekenhuizen, wat betreft de honorariumsupplementen die er gevraagd worden. Ook gaan we na of er binnen een zelfde ziekenhuis een verschil bestaat in het patroon van de medische verrichtingen bij een bepaalde pathologie, tussen patiënten die een honorariumsupplement betaald hebben, en die welke er geen betaald hebben.

I. TOEPASSELIJKE REGELGEVING

2. De nationale akkoorden geneesheren-ziekenfondsen stellen de honoraria vast die tegenover de rechthebbenden van de ziekteverzekering nageleefd dienen te worden door de artsen die tot de akkoorden zijn toegetreden.¹

De artsen die tot de akkoorden zijn toegetreden worden «verbonden» of «geconventioneerde» artsen genoemd. Zij engageren zich de overeengekomen tarieven te respecteren. De andere artsen worden «niet-verbonden» of «niet-geconventioneerde» genoemd.

De grondslag voor de mogelijkheid tot het sluiten van akkoorden, waarvan sprake in art. 15 van het K.B. nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de geneeskunst, de verpleegkunde, de paramedische beroepen en de geneeskundige commissies (hierna: Wet Uitoefening Geneeskunst), is terug te vinden in art. 50, § 1, Z.I.V.-Wet.

3. Art. 35, § 1, derde lid, Z.I.V.-Wet bepaalt dat de verbintenistarieven de maximumhonoraria zijn voor alle artsen (ook de niet-geconventioneerde) die optreden in het kader van een georganiseerde wachtdienst.

4. Art. 52 van de wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel (de «Eenheidswet») bepaalt dat de Koning, bij afwezigheid van akkoorden geneesheren/ziekenfondsen, maximumtarieven voor de honoraria kan opleggen.

5. De verbonden artsen zijn niet verplicht de verbintenistarieven steeds na te leven.

Art. 50, § 6, tweede lid, Z.I.V.-Wet biedt de mogelijkheid aan de geconventioneerde artsen zich slechts voor bepaalde dagen en/of uren of voor bepaalde plaatsen te verbinden.

¹ Art. 50, § 6, eerste lid, wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994, K.B. 14 juli 1994, B.S., 27 augustus 1994, (hierna: Z.I.V.-Wet).

Dergelijke artsen worden «gedeeltelijk» geconventioneerde genoemd. De geconventioneerde artsen zijn verplicht in hun wachtkamer, ontvangst- of inschrijvingslokaal aanplakking te doen van het feit dat zij tot het nationaal akkoord zijn toegetreden.

Indien het gedeeltelijk geconventioneerde artsen betreft, moeten zij ook vermelden op welke raadplegingsplaatsen-, dagen en -uren zij de verbintenistarieven zullen toepassen.²

6. De verbintenistarieven hebben alleen betrekking op de medische verstrekkingen die opgenomen zijn in de nomenclatuur. Alle artsen (dus ook de geconventioneerde) bepalen dus vrij hun honorarium voor de verstrekkingen die niet in de nomenclatuur zijn opgenomen.³ De nomenclatuur is echter zeer omvangrijk en omvat dus praktisch alle medische verrichtingen. Verder worden de omschrijvingen van de nomenclatuur ruim geïnterpreteerd (zo worden nieuwe technieken waarvoor nog geen eigen nomenclatuurnummer bestaat, onder de noemer van een soortgelijke oudere techniek gefactureerd).

7. Eén van de belangrijkste regels m.b.t. de honoraria is neergeschreven in art. 50, § 6, tweede lid, Z.I.V.-Wet, waar te lezen valt dat de nationale akkoorden «de voorwaarden inzake tijd, plaats, bijzondere eisen of economische toestand van de rechthebbenden vaststellen waarin die honoraria mogen worden overschreden».

Het akkoord van 1988 detailleert de «bijzondere eisen» en de «economische toestand» van de rechthebbenden als volgt:⁴

Wanneer de rechthebbende bijzondere eisen stelt, hoeft de geneesheer-specialist de verbintenistarieven niet na te leven. Het akkoord geeft een limitatieve opsomming van die bijzondere eisen:⁵

1) het verzoek om opnemings in een afzonderlijke kamer om persoonlijke redenen;

2) de oproepen thuis, behalve wanneer het gaat om consulten aangevraagd door de behandelende geneesheer;

3) de op afspraak gevraagde verstrekkingen, buiten de in het vorige lid bedoelde consulten.

De «economische toestand» van de rechthebbende staat de arts ook toe het verbintenistarief te overschrijden, wanneer de jaarlijkse brutoinkomsten hoger liggen dan:

* 1.560.000 fr. per gezin, verhoogd met 52.000 fr. per persoon ten laste wanneer er maar één gerechtigde is;

* 1.040.000 fr. per gerechtigde, verhoogd met 52.000 fr. per

² Punt J, 4°, Nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen van 13 december 1993, B.S., 5 januari 1994.

³ Art. 50, § 6, tweede lid, Z.I.V.-Wet.

⁴ Die bepalingen blijven gelden in de latere akkoorden: zie punt K van het Nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen van 18 december 1990, B.S., 25 januari 1991 en ook punt K van het Nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen van 13 december 1993, B.S., 5 januari 1994.

⁵ Punt H, § 4, Nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen van 20 juni 1988, B.S., 30 juli 1988.

persoon ten laste wanneer er verscheidene gerechtigden zijn.⁶

8. Art. 138, § 1, van het K.B. van 7 augustus 1987 houdende coördinatie van de wet op de ziekenhuizen (hierna: Ziekenhuiswet) bepaalt dat de geconventioneerde artsen de verbintenistarieven moeten respecteren ten aanzien van de patiënten die opgenomen zijn in een gemeenschappelijke kamer of een tweepersoonskamer. Ten aanzien van de patiënten die een ènpersoonskamer kiezen, geldt de tariefgebondenheid dus niet. De geconventioneerde artsen moeten de verbintenistarieven eveneens respecteren als een patiënt die gekozen heeft voor een meerpersoonskamer, wegens «de gezondheidstoestand van de patiënt, de noodwendigheden van de dienst, het niet beschikken over onbezette bedden in kamers met twee of meer dan twee bedden of wanneer de technische voorwaarden van onderzoek, van behandeling of van toezicht zulks vereisen,⁷ terechtkomt op een ènpersoonskamer. Vermeldenswaardig hier is het M.B. van 4 juni 1993, houdende wijziging van het M.B. van 29 oktober 1992 houdende «vaststelling, voor het dienstjaar 1993, van de specifieke voorwaarden en regelen die gelden voor de vaststelling van de prijs per verpleegdag, het budget van financiële middelen en het quotum van verpleegdagen voor de ziekenhuizen en ziekenhuisdiensten» (B.S., 31 juli 1993). Art. 16ter, 7°, van dit M.B. bepaalt dat, om voor de in art. 16bis geregelde financiering in aanmerking te komen, het ziekenhuis «voor het geheel (cursivering door de auteurs) van het ziekenhuis de verbintenistarieven moet toepassen volgens de voorwaarden die in de nationale overeenkomst geneesheren/verzekeringsinstellingen van toepassing zijn op de geneesheren die er zich toe verbonden hebben die tarieven na te leven». Alleen de universitaire ziekenhuizen kunnen de genoemde extra financiering krijgen. Alle acht Belgische universitaire ziekenhuizen hebben ze aangevraagd. Met uitzondering van Gent, zullen alle universitaire ziekenhuizen ze ook toegekend krijgen. Dit zou betekenen dat in de universitaire ziekenhuizen, op Gent na, de verbonden geneesheren sinds 1 januari 1993 geen honorariumsupplementen meer kunnen aanrekenen voor patiënten op ènpersoonskamers.

9. De Medische Raad moet, in overleg met de ziekenhuisbeheerder, ervoor zorgen dat patiënten die opgenomen zijn in een gemeenschappelijke of tweepersoonskamer in het ziekenhuis tegen verbintenistarieven verzorgd kunnen worden.⁸ Deze bepaling geldt ten aanzien zowel van geconventioneerde als van niet-geconventioneerde artsen. Het is wel degelijk de patiënt die uitdrukkelijk dient aan te geven dat hij tegen verbintenistarieven verzorgd wenst te worden. Een door beide partijen, patiënt en ziekenhuis, getekende verklaring (in tweevoud opgemaakt) lijkt ons hiertoe het meest geëigende instrument. Het spreekt voor zich dat de patiënt, gewoonlijk een leek op het gebied van de ziekenhuiswetgeving, hier in zijn persoonlijke nood meestal niet aan zal denken. Het lijkt ons dan ook beter het initiatief in dezen bij het ziekenhuis te leggen.

10. De ziekenhuizen kunnen in de contracten of de statuten van de ziekenhuisartsen clausules opnemen die de sup-

plementen begrenzen. Zo begrenst een Westvlaams ziekenhuis de supplementen tot maximaal 100% van het RIZIV-tarief, met een maximum van 12.500 fr.

Hoe weet nu de patiënt of een bepaalde arts al dan niet verbonden is?

11. De verbonden en gedeeltelijk verbonden artsen moeten in de wachtkamers, het ontvangstlokaal of het inschrijvingslokaal een document aanplakken, waarop vermeld staat voor welke dagen en uren ze het akkoord respecteren (cf. supra randnr. 5). Deze verplichting wordt echter weinig nagekomen. De patiënt kan ook het initiatief nemen om lijsten in te kijken.

In het ziekenhuis moet de patiënt twee lijsten kunnen inzien, de ene met de naam en de specialiteit van de geconventioneerde artsen en de andere met die van de niet-geconventioneerde artsen.⁹ Op die lijsten moet ook het maximumhonorariumsupplement vermeld staan dat de arts kan aanrekenen.¹⁰

Luidens art. 326 van het K.B. van 4 november 1963 tot uitvoering van art. 158, § 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, zijn de ziekenfondsen ertoe gehouden om in hun plaatselijke, gewestelijke en landelijke zetel, een volledige en bijgewerkte lijst met de namen van de geconventioneerde artsen ter beschikking te stellen van de rechthebbenden.

Van bovenstaande mogelijkheden om het verbintenisstatuut van de arts te weten te komen, wordt slechts zelden (lees: nooit) gebruik gemaakt door de patiënt.

De informatie naar de patiënt toe, m.b.t. de honorariumsupplementen, is eveneens slechts in theorie afdoende geregeld.

12. Het opnameformulier dat de patiënt ondertekent, moet melding maken van de maximumhonorariumsupplementen die in het ziekenhuis worden aangerekend.¹¹

De maxima moeten vermeld worden hetzij in franken, hetzij in een percentage ten opzichte van het verbintenistarief. Het gaat hier om de absolute maxima in het gehele ziekenhuis (op het opnameformulier staan dus niet de maxima per arts), en dit enerzijds voor de meerpersoonskamers en anderzijds voor de eenpersoonskamers. De stijlclausule luidt als volgt: «..., kan het verblijf in een gemeenschappelijke of in een tweepersoonskamer aanleiding geven tot een maximumsupplement op de honoraria van de geneesheren van...% of...fr. ten opzichte van de verbintenistarieven wanneer de geneesheren niet verbonden zijn. Het verblijf in een eenpersoonskamer kan aanleiding geven tot een maximumsupplement op de honoraria van...% of... fr. ten opzichte van de verbintenistarieven ongeacht het feit of de geneesheer al dan niet verbonden is.»

⁹ Art. 139 Ziekenhuiswet.

¹⁰ Art. 2 K.B. 3 oktober 1991 tot bepaling van de nodige regelen inzake de mededeling aan de patiënten van de supplementen die ten opzichte van de verbintenistarieven worden aangerekend en van ieder ander supplement, B.S., 30 oktober 1991.

¹¹ Art. 5 K.B. 3 oktober 1991.

⁶ Punt H, § 5, Nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen van 20 juni 1988, B.S., 30 juli 1988.

⁷ Art. 91 Ziekenhuiswet.

⁸ Art. 138, § 3, Ziekenhuiswet.

Op de prijslijst die in de kamers wordt gehangen, moet ook hetzelfde maximumsupplement vermeld staan als op het opnameformulier.¹² Verder moet het ziekenhuis de patiënt, via het opnameformulier of via een apart te ondertekenen document, melden dat hij de lijsten met de maximumhonorariumsupplementen *per geneesheer* kan raadplegen. Het ziekenhuis moet twee lijsten kunnen voorleggen: een met de verbonden en een met de niet verbonden geneesheren. Naast de naam en de kwalificatie van de geneesheer wordt het maximumsupplement (in franken of in% t.o.v. het verbintenistarief) vermeld dat deze kan aanrekenen, naargelang de patiënt een eenpersoonskamer dan wel een tweepersoons- of gemeenschappelijke kamer heeft gekozen.

Die informatie voldoet niet. Bijna steeds worden de maximumsupplementen in % van het verbintenistarief uitgedrukt; hoeveel patiënten hebben echter een nomenclatueurgids op zak bij hun opname (laat staan dat ze weten welk nomenclatuurnummer op hen van toepassing zal zijn)? De supplementen die op de lijsten (en zeker op het opnameformulier) vermeld staan, zijn maxima; de patiënt kan op die basis dus niet weten welk supplement zijn arts hem concreet zal aanrekenen.

We mogen ook niet uit het oog verliezen dat een patiënt meestal door meerdere artsen behandeld wordt (bv. chirurg, anesthesist, anatomopatholoog, klinisch bioloog, radioloog, internist). Aangezien vooraf niet vaststaat welke artsen ingeschakeld zullen worden, en alle behandelende artsen in principe een supplement kunnen vragen, verkeert de patiënt in grote onzekerheid inzake het totale honorariumsupplement dat hij zal dienen te betalen.

13. Art. 6 van het K.B. van 3 oktober 1991 bepaalt dat de aan de patiënt toegestuurde factuur afzonderlijk elk aangerekend supplement, in franken uitgedrukt, dient te bevatten. De verplichte lay-out van de ziekenhuisfacturen en de honorariumnota's (indien deze apart worden geïnd),¹³ maakt het de patiënt mogelijk het aangerekende supplement te vergelijken met het verbintenistarief, aangezien beide naast elkaar vermeld moeten staan. Ook de individueel innende artsen (artsen met 20 jaar ziekenhuisactiviteit op 31 december 1983, die machtiging van de Medische Raad gekregen hebben individueel te innen)¹⁴ zijn gehouden tot die verplichte lay-out; dit gebeurt in de praktijk echter bijna nooit.

14. Vanzelfsprekend speelt ook de deontologie een belangrijke rol in het kader van de honorariumsupplementen. Art. 71 van de Code van Geneeskundige Plichtenleer van de Nationale Raad van de Orde van Geneesheren bevat een belangrijke deontologische beperking van de honorariumvrijheid. Art. 71 bepaalt dat gematigdheid en bescheidenheid de grenzen zijn waarbinnen de arts zijn honorarium moet bepalen. Binnen die grenzen mag de arts rekening houden met een aantal elementen zoals:

- * de belangrijkheid van de geleverde prestaties
- * de economische toestand van de patiënt
- * de faam van de arts
- * de eventuele, bijzondere omstandigheden.

¹² Art. 4 K.B. 3 oktober 1991.

¹³ Art. 9septies-bis K.B. 24 december 1963 houdende de verordening op de geneeskundige verstrekkingen inzake de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen.

¹⁴ Art. 143, § 2, Ziekenhuiswet.

Het is belangrijk op te merken dat een betwist honorarium dus eerst getoetst moet worden aan de gematigdheid en de bescheidenheid, en pas in de tweede plaats aan de andere criteria. Volgens ons zouden veel honorariumbetwistingen reeds opgelost kunnen worden, alleen al door op de eerste twee criteria te focussen.

De Nationale Raad van de Orde van Geneesheren stelt dat de geconventioneerde geneesheer zich strikt dient te houden aan de verbintenistarieven. Volgens hem mag de tariefconventie slechts overschreden worden onder de volgende voorwaarden:¹⁵

- 1) de conventie laat het toe;
- 2) het gebeurt met naleving van artikel 71 van de Code van Geneeskundige Plichtenleer;
- 3) betreffende in een ziekenhuis opgenomen patiënten worden de wettelijke bepalingen met betrekking tot de vaststelling en de inning van de honoraria gerespecteerd;
- 4) de patiënt wordt vooraf voldoende duidelijk ingelicht over de grootte van het honorariumsupplement;
- 5) een ontvangstbewijs wordt de patiënt niet geweigerd.

Belangrijk is, dat de Nationale Raad van de Orde van Geneesheren ook stelt dat de niet-geconventioneerde artsen de tariefconventie slechts mogen overschrijden indien de voorwaarden 2, 3, 4 en 5 vervuld zijn.

Er bestaan verschillende wegen om op te treden tegen artsen die te hoge of onterechte supplementen aanrekenen.

15. Op grond van art. 15, tweede lid, Wet Uitoefening Geneeskunst en art. 1134, derde lid, B.W. («Overeenkomsten moeten te goeder trouw worden uitgevoerd») kan de rechter de honoraria toetsen en eventueel matigen.

16. Art. 148, 3°, legt strafsancities op aan artsen die de centrale inning niet respecteren. Art. 148, 4°, van dezelfde wet stelt strafsancities in het vooruitzicht voor verbonden ziekenhuisartsen die de verbintenistarieven niet naleven voor patiënten op meerpersoonskamers en voor alle ziekenhuisartsen die de verbintenistarieven niet respecteren, ingeval de patiënt gevraagd heeft tegen verbintenistarief verzorgd te worden.

Artsen die de honoraria, opgelegd bij afwezigheid van akkoorden geneesheren/ziekenfondsen (cf. supra randnr. 4), niet naleven, worden door art. 170, c, van de Z.I.V.-Wet gestraft, met door de politierechtbank uit te spreken geldboeten en kunnen op grond van art. 44 van de Eenheidswet, voor een periode van vijf dagen tot een jaar, de tegemoetkoming van de verzekeringsinstellingen in hun verstrekkingen ontzegd worden, bij beslissing van de beperkte kamer opgericht bij art. 141, § 2, Z.I.V.-Wet in de schoot van het Comité van de Dienst voor Geneeskundige Controle van het RIZIV.

17. Art. 50, § 7, Z.I.V.-Wet bepaalt dat de nationale akkoorden geneesheren/ziekenfondsen dienen te voorzien in strafbedingen als bedoeld in de artt. 1226 - 1233 B.W., die kunnen worden toegepast op de geconventioneerde artsen die de bepalingen van die akkoorden niet naleven. Die akkoorden bevatten een strafbeding dat inhoudt dat, bij overschrijding van de verbintenistarieven, de rechthebbende van de geneesheer een vaste vergoeding mag vorderen, die gelijk

¹⁵ HACHE, R., en SOKAL, G., «Honoraria», *T. Orde Gen.*, 1990, afl. 50, 21.

is aan driemaal het bedrag van de overschrijding, met een minimum van 500 fr.¹⁶ Vorderingen hierover dienen voor de arbeidsrechtbank te worden ingeleid.

18. Op grond van de art. 39 en 40 van de wet van 6 augustus 1990 betreffende de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen, kunnen de ziekenfondsen in rechte optreden om de individuele en collectieve rechten van hun leden te verdedigen.

De meeste honorariumbetwistingen worden in der minne geregeld tussen de diensten patiëntenbelangenverdediging van de ziekenfondsen en de betrokken artsen.

19. Tuchtrechtelijk dient voornamelijk gewezen te worden op art. 78 van de Code van Geneeskundige Plichtenleer, dat bepaalt dat het opeisen van honoraria die merklijk te hoog liggen, duidt op een gebrek aan eerlijkheid en bescheidenheid en aanleiding kan geven tot tuchtmaatregelen. De provinciale raden van de Orde van Geneesheren zijn ook bevoegd gevolg te geven aan elk verzoek om advies van de kant van de hoven en rechtbanken omtrent betwistingen betreffende honoraria (art. 6, 6°, K.B. nr. 79 van 10 november 1967 betreffende de Orde van Geneesheren). Ten slotte kunnen de provinciale raden arbitrerende in alle geschillen betreffende de door de geneesheer aan zijn cliënt gevraagde honoraria (art. 6, 5°, van hetzelfde K.B.); deze weg wordt slechts zeer zelden bewandeld.

20. Art. 52, § 2, Z.I.V.-Wet bepaalt dat, wanneer verscheidene keren een overschrijding van de verbintenistarieven wordt vastgesteld bij een geconventioneerde arts, de nationale commissie artsen/ziekenfondsen mag beslissen de ter uitvoering van art. 54 van dezelfde wet als sociaal statuut toegekende voordelen (bijdragen voor pensioen/gewaarborgd inkomen) te schrappen of te verminderen.

21. Er dient ook gewezen te worden op het K.B. van 24 december 1993 ter uitvoering van de wet van 6 januari 1989 tot vrijwaring van 's lands concurrentievermogen (B.S., 31 december 1993). In art. 10 van het K.B. staat te lezen dat «vanaf 1 januari 1994 tot 23 januari 1995 de bezoldigingen voor prestaties, geleverd door beoefenaars van vrije beroepen, die het voorwerp uitmaken van tarief-, (...), reglementeringen, niet hoger mogen zijn dat die welke voor dezelfde prestaties van kracht waren op 15 november 1993, gekoppeld aan de evolutie van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen». In het volgende lid van art. 10 wordt bepaald dat de geconventioneerde artsen onderworpen zijn aan die regeling. Art. 15 van het K.B. zegt dat «wie de bepalingen van art. 10 (...) niet naleeft, gehouden is een bijdrage te storten aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, bestemd voor het stelsel van de werkloosheid. Die bijdrage is, per overtreding, gelijk aan het dubbel van het verschil tussen het werkelijk betaalde bedrag en het overeenkomstig art. 10 (...) van dit besluit vastgestelde bedrag, met een minimum van 5.000 fr. Deze (papier) maatregel viseert alleen de geconventioneerde artsen!

II. RECHTSPRAAK INZAKE HONORARIUM-SUPPLEMENTEN

De getallen tussen haakjes verwijzen naar de chronologische lijst van de rechtspraak, die achteraan in dit deel is opgenomen.

22. De hoogte van de honorariumereloonsupplementen geven wij hier weer door middel van een percentage ten opzichte van het verbintenistarieef.

Het verbintenistarieef is de prijs voor een verstrekking, zoals overeengekomen bij nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen.

Voor de meeste geneeskundige verstrekkingen is de terugbetaling door het ziekenfonds gelijk aan het verbintenistarieef. In sommige gevallen ligt de terugbetaling door het ziekenfonds lager dan het verbintenistarieef; in die gevallen betaalt de patiënt een persoonlijk aandeel (ook remgeld genoemd). Het honorariumsupplement is het supplement dat de arts aan de patiënt vraagt, boven het verbintenistarieef.

Als we het hebben over een dubbel honorarium of over een honorariumsupplement van 100%, betekent dit dat de verstrekker de patiënt een supplement aanreken, gelijk aan het verbintenistarieef. Vraagt hij 200%, dan dient de patiënt twee keer het verbintenistarieef uit eigen zak bij te passen, enz.

23. In plaats van «verbintenistarieef» worden in de jurisprudentie ook de termen «ziekenfondstarief, ZIV-tarieef, tarief van het RIZIV, nomenclatuurtarieef, normale terugbetaling van het ziekenfonds» of kortweg «de tarieven» of «het tarief» gebruikt.

Binnen hun bevoegdheid om het gevraagde honorarium aan de wettelijke en redelijke grenzen te toetsen, refereren nagenoeg alle rechters direct of indirect aan de verbintenistarieeven. Slechts in één van de besproken vonnissen (24) ontbreekt elke verwijzing naar de verbintenistarieeven. Hier verzuimde de rechter te onderzoeken of het aangerekende honorariumsupplement in verhouding stond tot de geleverde verstrekking.

24. Met het in werking treden van de bepalingen van het K.B. van 3 oktober 1991 (cf. supra randnr. 12 en 13), lijkt het ons onmogelijk om nog voorbij te gaan aan honorariumsupplementen die uitgedrukt zijn in een percentage ten opzichte van het verbintenistarieef.

Sinds 1 januari 1992 moet een ziekenhuis op het opnameformulier vermelden welke de maximumhonorariumsupplementen zijn die de patiënt aangerekend kunnen worden. Die maxima worden vermeld in franken dan wel in een percentage ten opzichte van het verbintenistarieef (cf. supra randnr. 12).

Een onderzoek dat we uitgevoerd hebben in het kader van deze publikatie, leert ons dat er van de 236 Belgische ziekenhuizen drie zijn die supplementen aankondigen tot 500% en twee tot 1.000% : Die vijf ziekenhuizen liggen alle in het Brusselse. Bij de overige ziekenhuizen schommelen de aankondigde maxima tussen de 30 en de 300%; het gros vermeldt 100% als maximum. Eén ziekenhuis rekent nooit honorariumsupplementen aan. Een identieke verzorging kan de Belgische patiënt in principe dus tot 33 keer meer kosten, al naargelang het ziekenhuis waar hij wordt opgenomen (het ziekenhuis waar geen supplement gevraagd wordt, buiten beschouwing gelaten).

¹⁶ Punt 1, Nationaal akkoord geneesheren/ziekenfondsen van 20 juni 1988, B.S., 30 juli 1988.

De stelling dat «de très nombreuses institutions de soins y compris universitaires ou publiques autorisent (cursivering door de auteurs) des suppléments en pratique pouvant aller jusqu'à 500% du tarif INAMI» (1) verdient dus enige nuance.

25. De keuze honorariumsupplementen uit te drukken in een percentage ten opzichte van het verbintenistarief, is ook mede ingegeven door de vaststelling dat de taxatie van honorariumsupplementen meer en meer gebeurt zonder rekening te houden met welke criteria dan ook. De gewoonte om automatisch het verbintenistarief te vermenigvuldigen met een bepaalde coëfficiënt, en eventueel af te ronden naar het hogere duizend- of tienduizendtal, is breed geïnstitutionaliseerd.

Hoewel de Code van Geneeskundige Plichtenleer in art. 71 bepaalt dat de arts gematigd en bescheiden moet zijn bij de vaststelling van zijn honorarium en binnen die perken rekening mag houden met de belangrijkheid van de geleverde prestaties, de economische toestand van de patiënt, zijn faam en de eventuele bijzondere omstandigheden, wordt, door de boven geciteerde praktijk, veelal geen rekening meer gehouden met die criteria.

De Brusselse ziekenhuizen die de hoogste supplementen aankondigen, rekenen die ook met regelmaat aan. We kunnen evenwel moeilijk aannemen dat het gros van de Belgische geneesheren met grote faam werkzaam is in slechts enkele Brusselse ziekenhuizen, waar ze louter belangrijke, moeilijke en delicate verstrekkingen leveren in bijzondere omstandigheden voor een uitsluitend financieel welstellende patiëntenpopulatie.

26. Wetende dat het volgens de meeste rechtbanken de arts is die moet aantonen dat zijn honorarium redelijk is (en niet de patiënt die moet bewijzen dat het onredelijk is) én dat de arts de deontologische plicht heeft zijn honorarium te justifiëren, komt de arts niet zelden voor problemen te staan, als hem gevraagd wordt zijn honorarium, na datum, te rechtvaardigen. In de praktijk stellen we trouwens ook vast, dat een verklaring van de arts over de hoogte van zijn supplement, er zelden vroeger komt dan in de conclusies voor de rechtbank.

Het alnog rechtvaardigen van een honorariumsupplement gaat bovendien vaak gepaard met het nodige kunst- en vliegwerk, waarbij pakweg een appendectomie (7) of een ooglenimplantatie (18) wordt opgeblazen tot een uiterst moeilijke en delicate ingreep. Ook de bewering dat er over de hoogte van het supplement mondelinge informatie verstrekt of een akkoord geweest zou zijn (1, 18), lijkt ons niet plausibel.

27. Een en ander toont aan dat de deontologische criteria in de jurisprudentie niet ernstig worden genomen. Dikwijls beperkt men zich ertoe ze op te sommen, zonder het verband met de casus uit te diepen.

Om die reden zal de lezer in het overzicht van de jurisprudentie, voornamelijk andere criteria ontmoeten dan die welke door de deontologie naar voren worden geschoven.

28. Chronologisch overzicht van de rechtspraak inzake honorariumsupplementen met opgave van de door de rechtbanken bepaalde honorariumsupplementen, in vergelijking met de oorspronkelijk door de artsen gevraagde honorariumsupplementen.

Waar mogelijk, werden de supplementen uitgedrukt in een percentage van het verbintenistarief.

DATUM UITSpraak	RECHTBANK	GEVRAAGD SUPPLEMENT	TOEGEKEND SUPPLEMENT
06.06.95	Vred. Ukkel (1)	345%	345%
18.05.95	Vred. Hoei (2)	302%	226%
06.06.94	Rb. Brussel (4)	300%	100%
		225%	100%
		221%	100%
06.12.93	Vred. Brussel, 2e kanton (5)	223%	100%
22.11.93	Rb. Eupen (6)	335%	100%
		333%	100%
22.10.93	Vred. Etterbeek (7)	304%	304%
11.10.93	Vred. Brussel, 2e kanton (8)	63%	50%
03.09.93	Rb. Brussel (9)	1.868%	311%
27.05.93	Rb. Antwerpen (10)	100%	geen
03.03.93	Vred. Elsene (11)	355%	geen
22.09.92	Vred. Etterbeek (12)	275%	275%
30.06.92	Vred. Antwerpen (13)	100%	33%
12.05.92	Vred. Sankt Vith (14)	335%	100%
		333%	100%
06.05.92	Vred. Gent (15)	80%	geen
24.01.92	Vred. Etterbeek (16)	369%	369%
09.09.91	Rb. Gent (17)	14.000 fr.	geen
09.10.90	Vred. Ukkel (19)	236%	141%
		213%	139%
10.01.90	Arbh. Antwerpen (20)	37%	geen
28.06.89	Vred. Jette (21)	9.000 fr.	9.000 fr.
26.05.89	Vred. Verviers (22)	100%	100%
13.01.89	Vred. Brussel (23)	112%	46%
08.01.87	Vred. Kontich (24)	10.500 fr.	10.500 fr.
03.06.86	Vred. Antwerpen, 7e kanton (25)	595%	126%
07.12.81	Rb. Brugge (26)	100%	50%
18.12.81	Vred. Beringen (27)	9.540 fr.	geen
15.04.80	Vred. Antwerpen (28)	180%	25%
21.04.77	Vred. Luik (29)	134%	134%
08.12.71	Vred. Tielt (32)	65%	geen
20.05.70	Vred. Sint-Jan-Molenbeek (33)	200%	geen
02.12.66	Rb. Luik (35)	254%	geen

Op enkele uitzonderingen na doet de patiënt een goede zaak bij een geding inzake honorariumsupplementen:

* In 9 van 30 vonnissen wordt het door de arts gevraagde honorariumsupplement door de rechtbank afgewezen.

29. Indien de patiënt wordt overgebracht van een meerpersoonskamer naar een eenpersoonskamer, spreekt het vanzelf dat de verstrekkingen die verricht zijn tijdens zijn verblijf op de meerpersoonskamer geen aanleiding kunnen geven tot honorariumsupplementen. Als de patiënt niet uitdrukkelijk zijn keuze heeft bekendgemaakt om in een eenpersoonskamer te verblijven, kunnen hem ook geen honorariumsupplementen aangerekend worden, als men hem op een eenpersoonskamer legt (15).

In een bijna identieke situatie, waarbij de patiënt, echter na uitdrukkelijke keuze, werd overgebracht van een meer-

persoonskamer naar een eenpersoonskamer, oordeelde de rechter (24) dat een honorariumsupplement in de vorm van een forfait per dag, wel gerechtvaardigd was. Hij kwam tot dit besluit, niettegenstaande het feit dat er tijdens het verblijf op de eenpersoonskamer geen verstrekkingen meer gefactureerd werden door de innende arts. De rechter ging er echter van uit dat een onderzoek door de betrokken arts verondersteld mocht worden...

30. Het is evident dat de patiënt geen honorariumsupplement verschuldigd is als de geneesheer dit tracht te innen buiten de centrale inning om, terwijl hij noch de wettelijke vereiste anciënniteit noch de instemming hiermee van de Medische Raad heeft (cf. supra randnr. 13 en 16). (17).

De vrederechter van Waver (3), belast met een oordeel inzake een honorariumdispuut, verwees, bij de vaststelling dat de geneesheer de centrale inning niet respecteerde, de zaak naar de strafrechter. Op grond van art. 148, 3°, Ziekenhuiswet wordt diegene die de centrale inning niet toepast, bestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en/of met een geldboete van zesentwintig tot tweeduidend frank (cf. supra randnr. 16).

31. Even vanzelfsprekend is de weigering door de rechter van een honorariumsupplement, indien de arts de gegrondheid van zijn honorariumeis niet kan bewijzen (11).

Minder doortastend is de beslissing van de correctionele rechtbank van Neufchâteau (36) die oordeelt dat «un médecin ne peut se refuser sous prétexte que sa profession est libérale, de justifier la somme qu'il réclame à titre d'honoraires. En cas de refus il lui appartient de prendre l'avis du conseil de l'ordre des médecins». De geneesheer had te zijner verdediging aangevoerd «que la médecine étant encore actuellement libre, les honoraires le sont eux aussi et ne doivent faire l'objet d'aucune justification» (36).

Het principe dat een honorariumeis gegrond moet zijn en door de arts verantwoord moet worden, vindt men al terug in oudere vonnissen. De vrederechter van Antwerpen wees in 1951 (37) de aanspraak op een bijkomend honorariumsupplement af, omdat de geneesheer geen enkel element inbrengt waaruit zou blijken dat er een werkelijke behandeling of ingewikkelde onderzoeken hebben plaatsgevonden. De rechter liet zich onder andere leiden door de volgende overweging: «door als stelregel na te streven dat het honorarium zo hoog zou komen als de tegenstand van de patiënt enigszins zal dulden, zou een der verhevenste beroepen in onze maatschappij in diskrediet worden gebracht.»

Twaalf jaar daarvoor beval de burgerlijke rechtbank van Brugge (38) een geneesheer zijn verstrekkingen te bewijzen, «met uitsluiting zijnder boeken». Mede omdat «te oordelen naar de aard der ziekte zelf, de opvallende veelvuldigheid der huisbezoeken niet zo zeer beschouwd moet worden als noodzakelijk tengevolge van den toestand van den zieke maar veel meer als uiting van vriendelijke toewijding jegens de patiënt».

32. Een aantal rechters is van oordeel dat de verbintentarieven maximumhonoraria zijn voor sociaal verzekerden.

De vrederechter van St.-Jans-Molenbeek (33) oordeelt in deze optiek dat personen onderworpen aan de wetten inzake ziekte en invaliditeit verondersteld worden niet in de mogelijkheid te zijn supplementen te betalen.

Een vonnis uit Luik (35) nuanceert die uitspraak door te oordelen dat het honorarium het Z.I.V.-tarief niet mag overschrijden voor mensen met een laag inkomen.

Zowel het vredegerecht van Tielt (32) als de burgerlijke rechtbank van Brugge (26) beslissen dat, wanneer de patiënt onderworpen is aan de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, voor de bepaling van het honorarium van de geneesheer rekening gehouden dient te worden met de door de nomenclatuur vastgestelde vergoedingstarieven, waarvan slechts afgeweken mag worden zo de geneesheer bewijst dat, als gevolg van zeer speciale omstandigheden, de door de nomenclatuur vastgestelde vergoedingen ontoereikend zijn om de door hem geleverde prestaties te vergoeden. De rechter in Tielt wees het honorariumsupplement af, de rechter in Brugge reduceerde het.

33. In een recente uitspraak van de rechtbank van eerste aanleg van Antwerpen (10) die een ware polemiek uitlokte, wordt een honorariumsupplement afgewezen voor een patiënt opgenomen in een eenpersoonskamer. De rechter oordeelde dat een onderscheid in honorarium op grond van de kamerkeuze zonder dat dit gepaard gaat met een bijkomende of bijzondere medische behandeling, berust op een ongeoorloofde oorzaak. De rechter laakte hiermee het gebruik waarbij patiënten op eenpersoonskamers automatisch een dubbel honorarium (100%) aangerekend krijgen. Hij oordeelde dat de patiënt geen honorariumsupplement verschuldigd was.

Hoewel dat afgeschilderd wordt als een primeur in de jurisprudentie, zijn er in vroegere vonnissen soortgelijke overwegingen terug te vinden.

Voor de vrederechter van Beringen (27) is de keuze van een eenpersoonskamer geen reden voor het aanrekenen van een honorariumsupplement omdat bezwaarlijk kan worden aangenomen dat de geneeskundige verzorging voor een patiënt die op een eenpersoonskamer verblijft, beter of meer uitgebreid is dan voor anderen. De kamerdienst voor een eenpersoonskamer zal beter en duurder uitvallen maar dat mag niet doorgetrokken worden naar de medische verzorging (cf. infra randnr. 59-62). Ook in dit vonnis oordeelde de rechter dat de patiënt geen supplement hoefde te betalen.

De burgerlijke rechtbank van Brugge (26) oordeelt dat, als de patiënt een eenpersoonskamer kiest om louter persoonlijke redenen, aangenomen mag worden dat de patiënt een zekere materiële welstand geniet waarmee de geneesheer bij de bepaling van zijn honorarium rekening mag houden. De keuze van een eenpersoonskamer verantwoordt op zich echter geen dubbel honorarium. De rechter reduceerde het gevraagde honorariumsupplement van 100% tot 50%.

Het feit dat de patiënt in een eenpersoonskamer verblijft, is voor de correctionele rechtbank van Neufchâteau (36) «un argument sans la moindre pertinence puisque le fait que la blessée soit ou non en chambre particulière ne change rien au rôle du praticien appelé à donner ses soins».

De stelling dat de medische verzorging niet verschilt naargelang het type kamer, wil zich ook wel eens tégen de patiënt keren. Zo oordeelde de vrederechter van Luik (29) «que l'hospitalisation en chambre commune plutôt qu'en chambre particulière ne modifie pas le rôle du médecin, la qualité de ses soins et n'est pas toujours en fonction de la situation financière du malade». De rechter achtte het gevraagde honorariumsupplement van 134% billijk.

34. Hoewel niet passend in de opzet van dit artikel, omdat het ambulante verzorging betreft verstrekt door een tandarts, vermelden we toch een arrest van het arbeidshof van Antwerpen (20), waarbij eveneens een honorariumsupplement

werd afgewezen. De (geconventioneerde) verstrekker in kwestie – het principe is toepasbaar op ziekenhuisgeneesheren – had een honorariumsupplement aangerekend voor een patiënt die het inkomensplafond uit het akkoord niet overschreed. Voor zover wij weten, is dit de eerste en enige keer dat een rechtbank het zgn. strafbeding uit de nationale akkoorden toepast, waarbij de patiënt een vaste vergoeding wordt toegekend, gelijk aan driemaal de tariefoverschrijding.

Voor verbonden geneesheren die onterecht een honorariumsupplement aanrekenen, zijn de arbeidsgerechten bevoegd het strafbeding van de akkoorden toe te passen. De arbeidsrechtbank van Antwerpen (30) oordeelde, voor een patiënt die terugbetaling vroeg van het honorariumgedeelte dat hoger was dan wat met toepassing van het akkoord geneesheren/ziekenfondsen verschuldigd was, dat de verhouding arts/patiënt tot de uitsluitende bevoegdheid van de burgerlijke rechtbank behoren. Uit de publicatie van het vonnis kan niet worden uitgemaakt of de rechtbank ook onderzocht of het mogelijk geen onterecht honorarium van een verbonden arts betrof.

* In 13 uitspraken wordt het door de arts gevraagde honorariumsupplement door de rechtbank verminderd.

35. Het meest in het oog springend is het vonnis in hoger beroep van de rechtbank van eerste aanleg van Brussel (9), waar de rechter van oordeel was dat de door de patiënt spontaan betaalde 5.000 fr. (311%) voldoende was. Patiënt betaalde spontaan dit bedrag, wetende dat hij daarmee tot viermaal het verbintenistarief (1.606 fr.) betaalde. Hij had immers bij zijn aankomst op de urgentiedienst van een ziekenhuis de wens geuit dat de wondhechting in het aangezicht niet zou worden uitgevoerd door de arts van wacht maar door een bij te roepen plastisch chirurg. De chirurg vroeg 30.000 fr. als supplement (m.a.w. 1.868%!). De vrederechter oordeelde dat de patiënt nog 15.000 fr. van het resterende saldo van 25.000 fr. moest betalen. In hoger beroep werd de betaalde 5.000 fr. voldoende geacht.

36. De vrederechter van Hoei (2) vermindert een honorariumsupplement van 302% naar 226%. In zijn argumentering haalt de rechter onder meer het feit aan dat de patiënt zonder protest een supplement betaalde van 15.000 fr. aan zijn behandelend geneesheer «pour la simple assistance à l'opération, et qu'il n'accepte de lui (*de chirurg*) verser qu'une somme de 14.000 fr. alors qu'il a réalisé toute l'opération, la préparation graphique et la surveillance post-opératoire», om het honorarium voor de chirurg uiteindelijk vast te stellen op 30.000 fr.

Ook in een zeer recent vonnis (1) neemt men, als basis voor de evaluatie van een honorariumsupplement, het supplement dat aan een andere arts werd betaald. «Les honoraires INAMI de l'anesthésie représentent environ 40% des honoraires INAMI du chirurgien», «il est d'usage que les honoraires de l'anesthésiste s'élèvent à un tiers des honoraires du chirurgien», «en fixant ses honoraires à 20.000 BEF la demanderesse (*de anesthesist*) a fait preuve de modération d'autant que les honoraires fixés à 80.000 BEF pour le chirurgien n'ont pas été contestés».

Volgens de vrederechter van Antwerpen (25) is een referentie aan een vroeger aan dezelfde arts betaald honorariumsupplement niet relevant. Volgens ons is dit een juiste

zienswijze. Ook door te refereren aan een honorariumsupplement betaald aan een andere arts, worden alle klassieke criteria inzake de begroting van honorariumsupplementen over het hoofd gezien.

37. Vermeldenswaardig uit hetzelfde vonnis van Hoei (2) is de redenering waarmee de rechter voorbijgaat aan de wettelijke verplichting voor ziekenhuizen om patiënten te informeren inzake de maximumhonorariumsupplementen. Het feit dat het ziekenhuis de patiënt niet had geïnformeerd – de wettelijk verplichte vermelding ontbrak op het opnameformulier – wordt van de tafel geveegd met de uitspraak «qu'il convient de relever que l'état d'honoraires a été émis par le défendeur (*de chirurg*) et non facturé par l'hôpital».

De verplichting om de patiënt vooraf voldoende duidelijk in te lichten over de hoogte van het honorariumsupplement leidt wel eens meer tot vreemde stellingnames. Een vonnis (21) keert de bewijslast om door de zinsnede «qu'il n'est pas prouvé que le demandeur (*de geneesheer*) n'aurait pas dûment informé la défenderesse (*de patiënt*)».

Een rechter gaat ervan uit dat de arts de patiënt «sans aucun doute a dû l'informer» (8). Een andere schijnt ervan uit te gaan dat de huisarts zijn patiënten dient in te lichten over de supplementen van een ziekenhuisarts: «suite au manque d'information lui donné par son médecin traitant» (12).

38. Ook de verplichting voor de arts zich vooraf op de hoogte te stellen van de economische toestand van de patiënt alvorens zijn honorarium vast te stellen – nog bevestigd door het arbeidshof van Antwerpen (20) – wordt soms vreemd geïnterpreteerd. «Il n'appartient pas au médecin de commencer un interrogatoire quant à ses revenus, mais au patient de s'adresser à un service conventionné s'il estime avoir des problèmes financiers» (7). De vrederechter van Ukkel (1) oordeelt «que le défendeur (*de patiënt*) a contracté un prêt personnel pour s'acquitter du solde de 70.000 BEF». De patiënt had de chirurg gevraagd wat de operatie ging kosten. Deze had geantwoord 80.000 fr. De man betaalde 10.000 fr. en moest de overige 70.000 fr. gaan lenen. Bij de facturatie bleek de 80.000 fr. uitsluitend voor de chirurg te zijn; daarbovenop vroeg de anesthesist nog eens 20.000 fr.

39. Sommige rechters brengen bij de beoordeling van het honorariumsupplement de welstand van de patiënt in rekening (26, 31, 13). Anderen pleiten ervoor dit niet te doen (27, 36). O.i. mag de prijszetting in de geneeskunde niet afglijden tot een systeem van parafiscalisatie.

40. Bij een vrijwillige verschijning voor de vrederechter van Ukkel (19) in het kader van een verzoeningsprocedure, komen de partijen, arts en patiënt, honorariumsupplementen overeen ten belope van 141 en 139%. De gevraagde supplementen bedroegen 236% en 139%.

De vrederechter van Antwerpen (25) acht 126% supplement billijk. De geneesheer vroeg 595%.

41. De vrederechter van Sankt Vith (14) bracht supplementen van 335% en 333% terug tot 100%. In hoger beroep (6) werd dit vonnis bevestigd. Belangrijk hierbij is dat de privé-verzekeraar van de patiënt had bijgedragen voor een supplement van 100%, en dat de rechter dit element ook in zijn vonnis in overweging genomen heeft.

Bij een andere uitspraak in hoger beroep (4) werden supplementen van 300%, 225% en 221% eveneens verminderd tot 100%. Ook de vrederechter van Brussel (5) reduceert een supplement van 223% tot 100%.

42. Vrederechters in Antwerpen en Brussel matigen supplementen van 63% tot 50% (8), van 112% tot 46% (23), van 100% tot 33% (13) en van 180% tot 25% (28). De burgerlijke rechtbank van Brugge begroot in hoger beroep een supplement op 50%, in plaats van de gevraagde 100% (26). De vrederechter van Brussel (23) motiveert zijn vonnis onder meer met een argument dat nergens anders wordt teruggevonden: «attendu que nous estimons que lorsqu'il s'agit de soigner des mineurs, les médecins et dentistes doivent être particulièrement attentifs à la modération financière».

43. In 11 van de 13 uitspraken stelt de rechtspraak de billijkheidsnorm voor honorariumsupplementen op (of ruim in de buurt van) 100%. Wij stellen vast dat rechtbanken honorariumsupplementen binnen de marges van 50% en 150% als algemene norm hanteren.

* In 8 vonnissen is de rechter van oordeel dat de door de arts gevraagde honorariumsupplementen toegelaten en billijk zijn. Hij handhaaft dan ook de gevraagde bedragen/percentages.

Naast twee vonnissen die met 100 en 134% liggen binnen de meestal als algemene norm gehanteerde marges, vinden we hier ook vier beslissingen terug die een merkelijk hoger percentage aannemen, begrepen tussen 275 en 369%.

44. In een vonnis van de vrederechter van Kontich (24) wordt geoordeeld dat een persoonsgebonden honorarium van 10.500 fr. (7 x 1.500 fr.) waarbij als norm 1.500 fr. per dag met een maximum van 15.000 fr. voor de gehele duur van de opname wordt gehanteerd, binnen de perken van een normale matigheid valt. Er zijn twee interessante aspecten aan dit vonnis. Allereerst is dit het enige ons bekende vonnis waarin een forfaitair honorariumsupplement per dag aan de orde is, en waarbij dit gebruik zonder enige opmerking wordt aanvaard. O.i. staat alleen al de notie «persoonsgebonden honorarium» haaks op het gebruik om een forfaitair supplement per dag aan te rekenen, te meer omdat in casu de innen-de arts helemaal geen verstrekking leverde.

Vervolgens kan worden vastgesteld dat de rechter tot een beslissing komt inzake gematigdheid, zonder te onderzoeken of het supplement in verhouding staat tot de geleverde verstrekking. Gedurende het hele verblijf op de eenpersoonskamer, werd immers slechts één verstrekking klinische biologie ten bedrage van enkele tientallen franken geleverd.

In een tweede vonnis (21) waarbij de rechter het gevraagde supplement handhaafde, werd evenmin gekeken naar de geleverde verstrekkingen en volstond de stelling: «on peut difficilement prétendre que 9.000 FB d'honoraires hors tarif mutuelle constituent des honoraires non justifiés d'après les critères d'usage et prévus par la déontologie médicale».

Beide rechters sluiten met die natte-vingertechniek enigszins aan bij een vonnis van Neufchâteau (34) waarin gezegd wordt dat, bij twijfel inzake de verstrekte prestaties, de rechtbank ex aequo et bono het bedrag van het verschuldigde honorarium kan bepalen. Met dat verschil, dat de ex-aequo-et-bono-raming door de rechter in 1967 wél voordelig uitviel voor de betrokken patiënt. Het feit dat de geneesheer o.a. meerdere verstrekkingen in rekening bracht, terwijl de patiënt in kwestie in het zuiden van Frankrijk verbleef, zal zeker een element van belang gevormd hebben bij de besluitvorming van de rechter.

45. Een buitenbeentje in de zaken waarbij een supplement werd gehandhaafd, vormt het vonnis van het vredegerecht van Verviers (22). Een patiënt, zoon van een ziekenhuisgeneesheer werkzaam in dezelfde instelling als de behandelende arts, ligt op een eenpersoonskamer. Een interne regeling van het ziekenhuis voorziet automatisch in 100% honorarium in dit geval. De chirurg die de ingreep uitvoert, geeft aan het beheer van het ziekenhuis te kennen dat hij, gezien de omstandigheden, afziet van zijn honorariumsupplement. Het ziekenhuis factureert toch 100% honorariumsupplement in naam van de chirurg. De patiënt weigert te betalen. Hij wordt echter veroordeeld 100% te betalen.

46. In het oudste vonnis (29) waarbij een overigens billijk supplement van 134% gehandhaafd bleef, besluit de rechter met de vaststelling «que le défendeur (*de patient*) n'a pas estimé devoir nous inviter à demander l'avis du Conseil de l'Ordre». In nog een ander vonnis (34) acht de rechter tus-senkomst van de Orde overbodig omdat deze «ne disposerait pas plus que le juge de critères vraiment précis».

Soms acht de rechter (36) het nuttig een advies van de provinciale raad van de Orde van Geneesheren in te winnen inzake honorariumsupplementen. In een bepaald geval betaalde de patiënt het saldo van een honorariumsupplement zonder een uitspraak ten gronde van de rechtbank die advies had gevraagd aan de Orde, af te wachten (18). Weer een andere rechter (37) verwierp een reeds door de Orde uitgevoerde honorariumtaxatie, met het argument dat ze geen bindende kracht had: «zij heeft slechts de betekenis van een advies, waaraan de rechter niet gebonden is».

47. Opvallend is dat het vredegerecht van Etterbeek de honorariumsupplementen niet matigt. Supplementen van 304% (7), 275% (12) en 369% (16) blijven behouden. Interessant om te weten is dat het hier steeds om dezelfde geneesheer (en dezelfde vrederechter) gaat.

48. Kenschetsend in de 3 vonnissen van Etterbeek is de allergie van de vrederechter ten aanzien van de ziekenfondsen: «Qu'il semble évident pour les motifs évoqués par le demandeur que c'est en réalité la mutuelle qui a la direction du présent procès» (7), of «que l'on ne peut que déplorer l'attitude de ces mutuelles (en l'occurrence la famille) qui entraînent leurs membres dans des procédures (onéreuses) qui auraient pu être évitées» (12).

Een betaling door een verzekeraar, ziekenfonds of andere, ten voordele van een patiënt, is vrijwel een constante in de vonnissen waarin het gevraagde supplement behouden bleef en de patiënt bakzeil haalde.

«Que la partie intervenante (DKV) doit se limiter à respecter ses engagements contractuels, qu'il ne lui appartient pas de conseiller à la demanderesse de ne pas payer et encore moins de s'immiscer dans les relations entre médecins et patients» (21).

«Qu'il n'appartient pas aux sociétés d'assurance mutuelle d'imposer au médecin non-conventionné le montant de l'état qu'il établit en conscience», na vaststelling door de rechtbank dat het christelijk ziekenfonds van Verviers de advocaatskosten op zich ging nemen ingeval de geneesheer een vordering zou instellen voor de rechtbank (29).

«La service JURA, service de conseil juridique aux membres de l'Union Nationale des Mutualités Professionnelles et Libres, signale qu'il appartient à la demanderesse de faire preuve de modération et de discrétion lorsqu'elle fixe ses honoraires, en tenant compte (...) les normes admises par la ju-

risprudence en la matière sont de l'ordre de 100% du tarif AMI.» «Quelques jugements cités dans la revue *Profil* (éditée par les mutuelles) mentionnent des suppléments de 100% mais ne sont pas majoritaires», waarop de vrederechter (1) een supplement van 345% behoudt.

De bijdrage van de verzekeraar DKV (21) en die van het ziekenfonds FEMADA (een van de Onafhankelijke Ziekenfondsen) (7) werden door de rechter bedacht met een sanctie van 5.000 fr. In het eerste geval kreeg de verzekeraar ze aangesmeerd omdat «elle commet assurément une faute qui doit être sanctionnée par l'octroi de dommages-intérêts». In het tweede geval kreeg de patiënt ze aan zijn been omdat hij «a pris la responsabilité de suivre les thèses de sa mutuelle, et doit assumer cette responsabilité jusqu'au bout».

49. De wet van 6 augustus 1990 betreffende de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen, bepaalt in art. 3, c, dat de ziekenfondsen minstens een dienst moeten oprichten, die als doel heeft «het verlenen van hulp, voorlichting en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn». In art. 39, § 1, van dezelfde wet wordt bepaald dat de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen, met de instemming van de betrokken leden of de personen te hunnen laste, in rechte kunnen optreden ter verdediging van de belangen van deze personen ten opzichte van derden, in het kader van de diensten en activiteiten bedoeld in de artikelen 3, b en c. In het tweede lid van § 1 wordt expliciet bepaald dat de ziekenfondsen in rechte kunnen optreden ter verdediging van de individuele rechten van hun leden, met het uitdrukkelijke akkoord van het betrokken lid of van de personen te zijnen lasten, of van de collectieve rechten van hun leden en de personen te hunnen laste, welke voortvloeien uit de akkoorden en overeenkomsten.

Sindsdien, en voor zover er al niet op geanticipeerd werd, beschikken alle landsbonden/ziekenfondsen over een dienst rechtsbijstand-patiëntenbelangenverdediging.

Nog langer volhouden dat een ziekenfonds niet mag optreden, is sinds het in werking treden van die wet (op 1 januari 1991) volstrekt achterhaald.

De vrederechter van Herstal laakt in een zaak waar verjaring aan de orde was, een ziekenfonds dat zijn leden niet bijstaat. In een honorariumvordering van een ziekenhuis, toevallig beheerd door een socialistisch ziekenfonds, tegen een lid van een onafhankelijk ziekenfonds dat ten tijde van de feiten nog lid was van een socialistisch ziekenfonds, waarbij de dienst ledenverdediging van het onafhankelijk ziekenfonds zijn lid van rechtsbijstand voorzag, besluit de rechter met de vaststelling «que la Mutualité Socialiste ne fait guère du souci de protéger son affilié» alvorens de vordering niet gegrond te verklaren (Vred. Herstal, 6 december 1991, onuitg. A.R., nr. 796/89).

50. In een derde zaak op rij waarin een honorariumsupplement van een zelfde geneesheer aan de orde is, windt de vrederechter van Etterbeek er geen doekjes om, wat betreft de slaagkansen voor een patiënt die nog een supplement zou willen betwisten «que le cas actuel ne semble être qu'un prétexte pour tenter d'obtenir une jurisprudence différente de la Nôtre», «qu'amené à statuer au cas par cas, nous n'hésiterons pas à sanctionner un état d'honoraires même s'il n'est par exemple que de 10% supérieur à l'intervention de la mutuelle (...)» (7).

51. Het vredegerecht van Ukkel (1) onderscheidt zich, net als dat van Etterbeek, met het behouden van een honora-

riumsupplement, in casu 345%, dat ruim boven de algemeen gangbare norm zit.

Vreemd is dat de rechter een honorariumsupplement van een anesthesist onder meer rechtvaardigt met «qu'il n'y eut en fait qu'une seule opération, mais *probablement plus longue* en raison de la partie esthétique». In casu ging het om een functionele en door de verzekeringsinstelling terugbetaalde ingreep (een rhinoplastie) gepaard gaand met een esthetische correctie van een oud neustrauma.

Ook andere rechters baseren zich op een loutere veronderstelling om honorariumsupplementen toe te staan. Zo oordeelde de vrederechter van Kontich (24) dat «het toch niet betwist kan worden dat een opdracht tot het verrichten van een bloedonderzoek aan een afzonderlijke dienst vooraf toch een grondig bijkomend onderzoek door de gynaecoloog van de patiënte veronderstelt».

Een en ander moest een honorariumsupplement van 10.500 fr. rechtvaardigen van een (verbonden) gynaecoloog voor een patiënte die bevallen was op een gemeenschappelijke kamer, maar enige dagen later verhuisde naar een eenpersoonskamer – na de verhuizing verrichtte de gynaecoloog geen enkele verstrekking meer.

52. De vrederechter van Ukkel (1) gebruikt in haar argumentatie stukken uit een andere zaak, die niet aan het dossier werden toegevoegd, namelijk: «attendu que le président de l'ASBL conseil Médical de la clinique Edith Cavell, Nous a fait savoir ce qui suit en application de l'art. 878 C.J., dans une affaire semblable: 'La référence au tarif conventionné de l'INAMI est une facilité souvent utilisée mais qui ne reflète pas nécessairement l'importance des actes prestés car des impératifs macro-économiques empêchent de valoriser certaines prestations à leur coût réel.' »

Interessant is dat we hier het systeem van de financiering van de ziekenhuizen zien opduiken in de jurisprudentie. De verbintenistarieven worden afgedaan als ondermaats, waardoor ze medeoorzaak zouden zijn van de financiële moeilijkheden in de ziekenhuissector. Om de financiële toestand van het ziekenhuis te verbeteren, komt het inderdaad voor dat het ziekenhuismanagement, en niet de arts, honorariumsupplementen aanrekenen. Ook verhoogt het management de inkomsten van het ziekenhuis door een steeds hoger percentage van de artsenhonoraria af te houden, wat de artsen dan weer compenseren door meer honorariumsupplementen aan te rekenen. Deze mechanismen vormen een belemmering voor de uitbouw van een gezondheidszorgsysteem dat zowel tariefzekerheid aan de patiënt als een behoorlijk inkomen aan de zorgverstrekker garandeert. Sommige rechters aanvaarden financieringsaspecten als criterium voor het beoordelen van honorariumsupplementen. Wij menen dat de financieringsmoeilijkheden waarmee ziekenhuizen te kampen hebben, niet afgewenteld mogen worden op de rug van de patiënten.

53. Bij de vier uitspraken waarbij door de rechtbank honorariumsupplementen werden toegekend met een merkkelijk hoger percentage (tussen 275 en 369%), gaat het telkens om geneesheren die werkzaam zijn in de enige twee Belgische (Brusselse) ziekenhuizen die supplementen aankondigen tot 1000%.

De uitspraken waarin dergelijke hoge supplementen werden aangenomen, zijn van recente datum.

Sinds de wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij de vrederechter bevoegd werd voor bedragen tot en met

75.000 fr. (art. 590 Ger.W.) en waardoor hoger beroep tegen een uitspraak van de vrederechter pas mogelijk wordt indien het om bedragen boven de 50.000 fr. gaat (art. 617 Ger.W.), is het vredegerecht dikwijls de eerste en de laatste instantie die oordeelt in het kader van honorariumsupplementen. Aangezien de eiser (bijna steeds de arts of het innende ziekenhuis) de keuze heeft tussen de rechter van de woonplaats van de verweerder, de rechter van de plaats waar de verbintenis ontstaat of uitgevoerd is (art. 624 Ger.W.) of eventueel de rechter van de plaats die bij bevoegdheidsclausule op de facuur of honorariumnota wordt aangeduid, is voor een arts of een ziekenhuis de keuze snel gemaakt, indien gerekend kan worden op een gunstige beslissing bij een bepaalde rechtbank.

In zoverre betwistingen over honorariumsupplementen, waarbij telkens dezelfde Brusselse instelling in het geding was, werden beslecht door de rechter van de woonplaats van de verweerder (patiënt), zelfs in andere Brusselse kantons, is de rechter daar steeds op merkelijk lagere percentages uitgekomen dan de Brusselse rechter van de plaats waar de verbintenis ontstond.

**Chronologische lijst
jurisprudentie honorariumsupplementen**

- (1) Vred. Ukkel, 6 juni 1995, onuitg., A.R., nr. 2888
- (2) Vred. Hoei, 18 mei 1995, onuitg., A.R., nr. 18923
- (3) Vred. Waver, 4 mei 1995, onuitg., A.R., nr. 1310
- (4) Rb. Brussel, 6 juni 1994, onuitg., A.R., nr. 1163/92
- (5) Vred. Brussel, 6 december 1993, onuitg., A.R., nr. 6039
- (6) Rb. Eupen, 22 november 1993, onuitg., A.R., nr. 314/92
- (7) Vred. Etterbeek, 22 oktober 1993, onuitg., A.R., nr. 1743
- (8) Vred. Brussel, 11 oktober 1993, onuitg., A.R., nr. 7586
- (9) Rb. Brussel, 3 september 1993, *Gestion et Santé*, 1994, afl. 4, p. 3
- (10) Rb. Antwerpen, 27 mei 1993, *D.C.C.R.*, 1994, 762, noot NYS, H., en *VI. T. Gez.*, 1993-94, 216, noot DEWALLENS, F.
- (11) Vred. Elsene, 3 maart 1993, onuitg., A.R., nr. 9110
- (12) Vred. Etterbeek, 22 september 1992, onuitg., A.R., nr. 1056
- (13) Vred. Antwerpen, 30 juni 1992, *D.C.C.R.*, 1994, 759, noot NYS, H., *R.W.*, 1994-95, 753, en *VI. T. Gez.*, 1993-94, 213, noot DEWALLENS, F.
- (14) Vred. Sankt Vith, 12 mei 1992, onuitg., A.R., nr. 128/90
- (15) Vred. Gent, 6 mei 1992, *VI. T. Gez.*, 1992-93, 303, noot CLAEYS, A.
- (16) Vred. Etterbeek, 24 januari 1992, onuitg., A.R., nr. 835
- (17) Corr. Gent, 9 september 1991, onuitg., A.R., nr. 12670
- (18) Vred. Brugge, 25 februari 1991, onuitg., A.R., nr. 24968
- (19) Vred. Ukkel, 9 oktober 1990, onuitg., A.R., nrs. 5593 en 5595 (procès-verbal de comparution personnelle)
- (20) Arb. Antwerpen, 10 januari 1990, *R.B.S.S.*, 1990, 575, noot CLAEYS, A., *R.W.*, 1990-91, 190, noot CLAEYS, A., en *VI. T. Gez.*, 1990-91, 65, noot CLAEYS, A.
- (21) Vred. Jette, 28 juni 1989, onuitg., A.R., nr. 26054

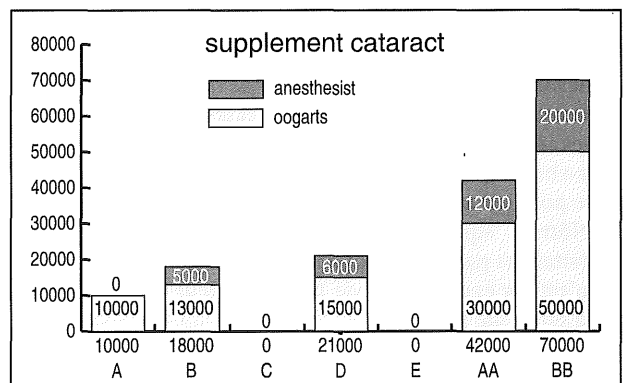
(22) Vred. Verviers, 26 mei 1989, *Revue périodique trimestrielle de l'association des établissements publics de soins*, 1990, afl. 2, 13, met noot, en *VI. T. Gez.*, 1989-90, 143, noot PATERNOSTER, G.

- (23) Vred. Brussel, 13 januari 1989, onuitg., A.R., nr. 935
- (24) Vred. Kontich, 8 januari 1987, *Gestion et Santé*, 1987, afl. 8, 5 en *Nieuwsbrief gezondheidszorg*, 1987, afl. 7, 7
- (25) Vred. Antwerpen, 3 juni 1986, *R.W.*, 1986-87, 963, noot CAEYERS-DE HONDT? A.M.
- (26) Rb. Brugge, 7 december 1981, *R.W.*, 1982-83, 1463
- (27) Vred. Beringen, 18 december 1981, *Limb. Rechtal.*, 1983, 58, noot G.P.
- (28) Vred. Antwerpen, 15 april 1980, *VI. T. Gez.*, 1980-81, afl. 5, 35, noot KRUTHOF, R.
- (29) Vred. Luik, 21 april 1977, *Jur. Liège*, 1977, afl. 5, 39.
- (30) Arb. Antwerpen, 21 september 1976, *R.W.*, 1976-77, 1023
- (31) Vred. Oostrozebeke, 2 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 2399
- (32) Vred. Tielt, 8 december 1971, *R.W.*, 1971-72, 1159
- (33) Vred. St. Jans-Molenbeek, 20 mei 1970, *J.T.*, 1971, 184
- (34) Rb. Neufchâteau, 20 maart 1967, *Jur. Liège*, 1967-68, 62
- (35) Rb. Luik, 2 december 1966, *Jur. Liège*, 1966-67, 140
- (36) Corr. Neufchâteau, 25 oktober 1966, *Jur. Liège*, 1966-67, 123
- (37) Vred. Antwerpen, 22 maart 1951, *R.W.*, 1950-51, 1427
- (38) Rb. Brugge, 28 juni 1939, *R.W.*, 1939-40, 1294

III. ENKELE CIJFERS

54. We hebben in januari 1995 een telefonische enquête laten uitvoeren naar de honorariumsupplementen die aangekend worden door een aantal ziekenhuisartsen.

De enquêteurs vroegen aan de betrokken artsen hoe hoog het honorariumsupplement was dat zij aanrekenden voor een eenpersoonskamer, bij een bepaalde ingreep of aandoening. De enquêteurs stelden zich voor als familielid van een potentiële patiënt, die uitdrukkelijk een eenpersoonskamer verlangde. Het bedrag van het honorariumsupplement werd over het algemeen niet vlot meegedeeld; gemiddeld duurde een gesprek 10 minuten. De ingrepen of aandoeningen die we onder de loep genomen hebben zijn: cataract, normale bevalling, sectio caesarea, laparatomische galblaasresectie (wegens cholelithiasis – galstenen), discus intervertebrale operatie (fixatie van twee wervels) en de medische behandeling van longkanker en van acuut myocardinfarct.

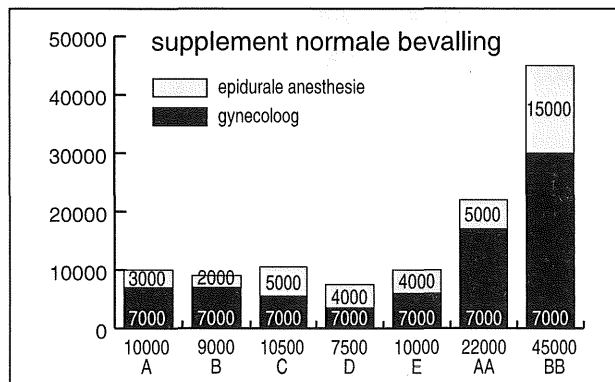

We hebben de enquête laten doen in 5 Westvlaamse ziekenhuizen (A, B, C, D en E). Ter situering van deze Westvlaamse cijfers, informeerden we naar de toestand in een Antwerps (AA) en een Brussels (BB) ziekenhuis.

55. We geven hier de cijfers weer van drie 'pathologieën': - **cataractoperatie** (door middel van een lensimplantatie)

De RIZIV-tarieven bij cataract bedragen 13.867 fr. voor de oogarts (nomenclatuurnr. 246606) en 6.769 fr. voor de anesthesist (nomenclatuurnr. 200163) (tarieven op 1 januari 1995) (zie vorige pagina, p. 386).

- **normale bevalling**

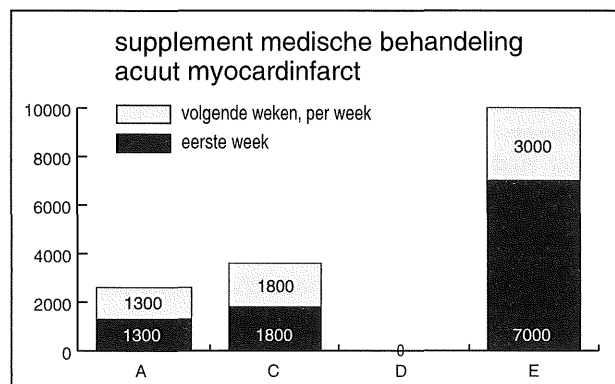

De RIZIV -tarieven bedragen 6.593 fr. voor de gynaecoloog (nomenclatuurnr. 424023) en 6.074 fr. voor de anesthesist (epidurale anesthesie: nomenclatuurnr. 202101).

- **acuut myocardinfarct**

Door niet-medewerking van een aantal artsen, beschikken we hier slechts over de informatie van 4 ziekenhuizen.

In het kader van de medische (dus niet-heelkundige) behandeling van acuut myocardinfarct rekenen de cardiologen een forfaitair honorariumsupplement per week aan.

Conclusies: Tussen de Westvlaamse ziekenhuizen bestaan er weliswaar grote verschillen, maar de honorariumsupplementen overstijgen er niet of nauwelijks 100% van het RIZIV-tarief. Voor het Antwerpse ziekenhuis geldt dat de honorariumsupplementen er bijna 300% van het RIZIV-tarief bedragen. Het Brusselse ziekenhuis spant de kroon met honorariumsupplementen van 400 à 500%.

56. Elk ziekenhuis dient maximumgrenzen voor de honorariumsupplementen vast te leggen. Die maximumgrenzen zijn:

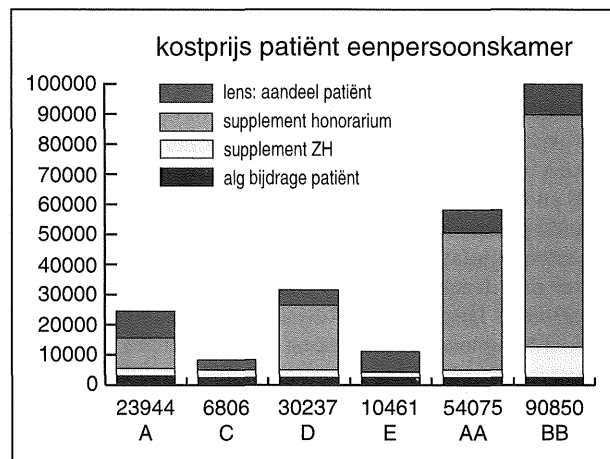
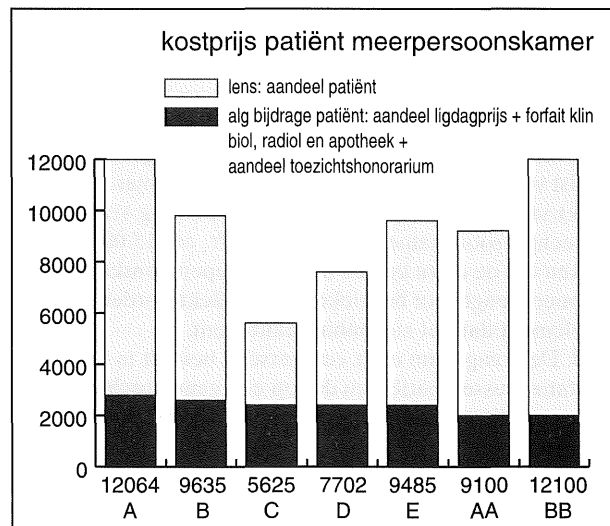
100% voor A, B, C, D en E

100% voor AA

1000% voor BB (!)

Dankzij het feit dat de grens in BB zeer hoog ligt, overschrijden de artsen ze niet. In AA wordt het vooropgestelde maximumsupplement daarentegen wel (heel ruim) overschreden.

57. We bekijken nu de totale kostprijs voor de patiënt, die zich voor een cataractoperatie laat opnemen in een ziekenhuis. (meerpersoonskamer versus eenpersoonskamer) (cijfers van 1993)

Het aandeel van de patiënt in de kostprijs van de kunstlens varieert van 3.010 fr. in C tot 10.000 fr. in BB (het aandeel van het ziekenfonds bedraagt steeds 7.990 fr.).

Het kamersupplement dat het ziekenhuis aanrekent, evenals de algemene bijdrage van de patiënt, is afhankelijk van de ligduur.

58. Nemen we een patiënt die zich in twee aparte sessies aan beide ogen laat opereren (cataract tast nogal dikwijls beide ogen aan):

- in C, op een eenpersoonskamer 2 x 6.806 = 13.612 fr.
- in BB, op een eenpersoonskamer 2 x 90.850 = 181.700 fr.
- in BB betaalt de patiënt ruim 13 keer zoveel als in C
- in D, op een meerpersoonskamer 2 x 7.702 = 15.404 fr.
- in D, op een eenpersoonskamer 2 x 30.237 = 60.474 fr.

— voor een eenpersoonskamer betaalt de patiënt *bijna 4 keer* zoveel.

We moeten er ook rekening mee houden dat een verblijf bij een cataractoperatie normaal van heel korte duur is, en dat in dat opzicht het honorariumsupplement voor een eenpersoonskamer bijzonder zwaar uitvalt.

59. Ter verdediging van het honorariumsupplement wordt vaak aangevoerd dat de patiënten op een eenpersoonskamer aanspraak maken op meer medische verzorging.

Het spreekt voor zich dat een eenpersoonskamer duurder is voor het ziekenhuis. De oppervlakte die de kamer inneemt, komt slechts één persoon ten goede. Ook de sanitaire installatie die zich in deze kamer bevindt wordt slechts door een persoon gebruikt.

De voedingskosten verschillen niet noemenswaardig van die van een patiënt die op een meerpersoonskamer ligt. (Hoogstens krijgt de patiënt een extra dessert.)

Normaal gezien is er ook geen extra verpleegkundige zorg vereist voor de patiënt in een eenpersoonskamer.

Het supplement dat het ziekenhuis per dag vraagt voor een eenpersoonskamer, belooft 600 fr. tot 13.000 fr. Wij denken dat de extra kosten die een eenpersoonskamer met zich meebrengt voor het ziekenhuis, gedekt worden door dit supplement dat het ziekenhuis aanreken.

60. De vraag is nu of er een verschil bestaat in medische prestaties tussen patiënten die op een gemeenschappelijke kamer verblijven en diegenen die op een eenpersoonskamer verblijven.

Wij vergeleken voor zeven «pathologieën» (cf. supra randnr. 54) de patiënten die op een meerpersoonskamer gelegen hebben, met diegenen die op een eenpersoonskamer gelegen hebben (bronnen: MKG (minimale klinische gegevens) en MFG (minimale financiële gegevens)). (GS: geen honorariumsupplement / S: honorariumsupplement)

Slechts één ziekenhuis bezorgde ons nauwkeurige gegevens over de verdeling van de patiëntenpopulatie in S en GS. We kozen dan ook dat ziekenhuis uit voor de vergelijking tussen S en GS.

Beide groepen (GS en S) komen uit dezelfde homogene patiëntenpopulatie: per pathologie namen we enkel de patiënten met dezelfde ICD-9-CM code (Internationaal Classification of Diseases-9th Revision-Clinical Modification) als hoofddiagnose in aanmerking. Verder werden de volgende patiënten ook niet opgenomen in de vergelijkingen:

- Patiënten met complicerende diagnoses
- Patiënten verwezen door een specialist van buiten het ziekenhuis
- Patiënten afkomstig van buiten de invloedssfeer van het ziekenhuis
- Patiënten overleden tijdens de ziekenhuisopname
- Outliers

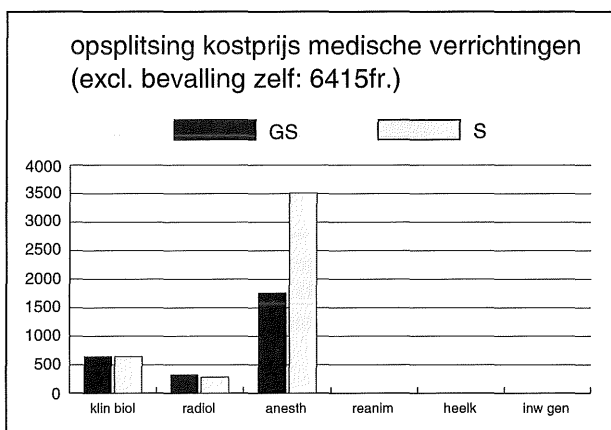
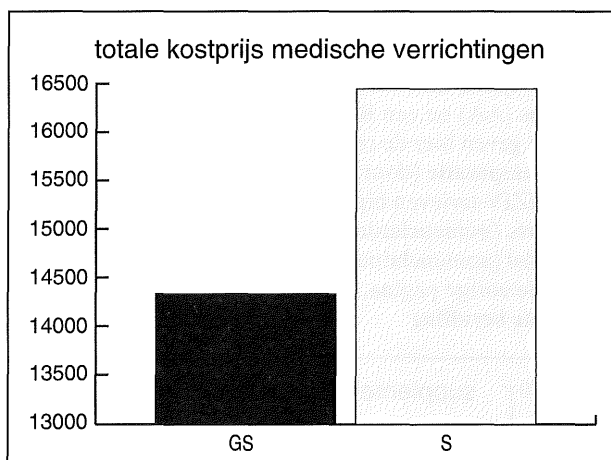
61. Per pathologie geven we twee tabellen:

De eerste tabel vergelijkt de totale kostprijs van de (door het RIZIV vergoede) medische verrichtingen (dus niet de verpleegdageprijzen).

De tweede tabel bevat een opsplitsing van die kostprijs in een (niet exhaustief) aantal specialiteiten. Zo vormt de tweede tabel een begin van verklaring van de eerste tabel.

- **normale bevalling**

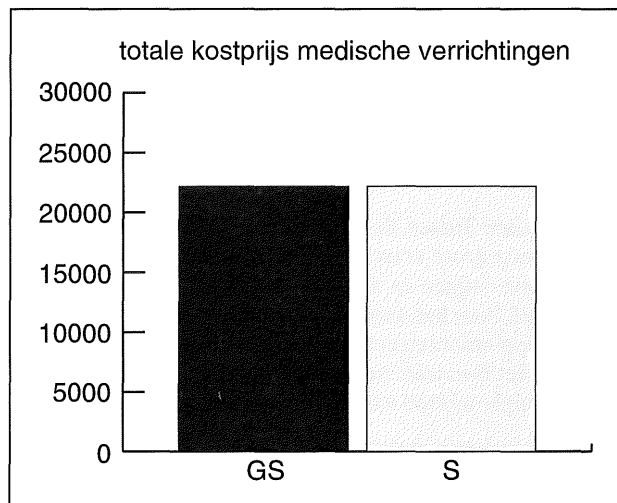
Op het eerste gezicht is er een aanzienlijk verschil tussen beide groepen, maar verder onderzoek leert ons dat het ver-

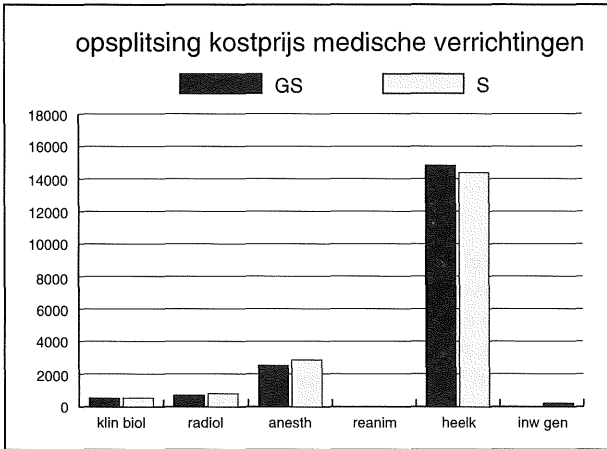

schil integraal te wijten is aan het meer voorkomen van epidurale anesthesie bij patiënten die op een eenpersoonskamer gelegen hebben. De verklaring van het verschil moet ongetwijfeld gezocht worden in het comfort dat een epidurale anesthesie biedt. Patiënten die kiezen voor het comfort van een eenpersoonskamer, kiezen ook meestal een epidurale anesthesie bij de bevalling.

- **cataract**

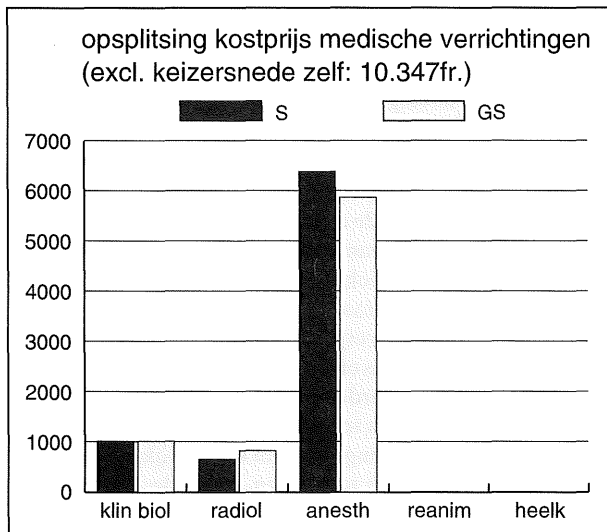
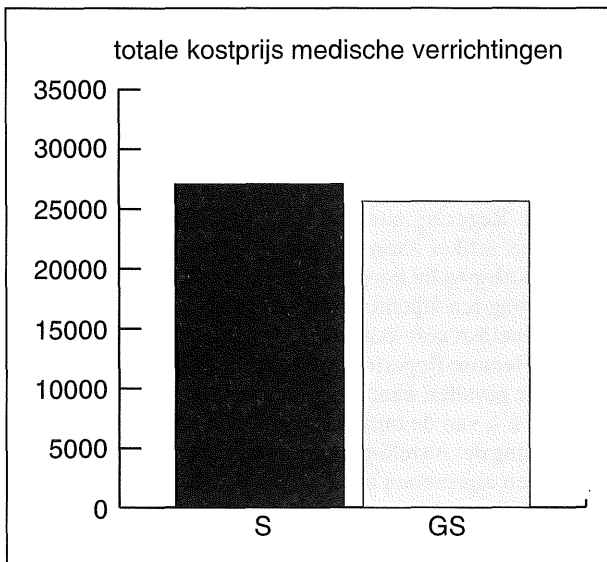
Hier vinden wij geen statistisch significante verschillen tussen S en GS.

– sectio caesarea zonder complicaties

Ook hier vinden wij geen statistisch significante verschillen tussen S en GS.

– Bij **acuut myocardinfarct** (medische, niet-interventionistische behandeling) en bij cholelithiasis (galsteenlijden - laparatomische galblaasresectie) vinden we evenmin statis-

tisch significante verschillen tussen S en GS. (Het aantal patiënten in de S-groep is bij deze twee pathologieën wel aan de lage kant.)

62. We mogen dus besluiten dat het *medisch prestatiepatroon niet beïnvloed wordt door het soort kamer waar de patiënt ligt* (met uitzondering van de epidurale anesthesie bij bevallingen, die gewoonlijk niet op medische indicatie gebeurt).

Onze bijzondere dank gaat uit naar Bruno Holthof van McKinsey & Company, die ons dit cijfermateriaal ter beschikking stelde.

Besluit

63. Een eenpersoonskamer impliceert wat meer luxe – daarvoor betaalt de patiënt een kamersupplement aan het ziekenhuis – maar de medische verzorging verschilt niet naar gelang het type van de kamer. Honorariumsupplementen worden steeds meer automatisch aangerekend, en worden dus niet begroot op basis van de voorgeschreven criteria. Het vragen van een honorariumsupplement bij verblijf op een eenpersoonskamer is dan ook veelal in tegenspraak met het «voor wat, hoort wat»-principe.

64. Wij denken dat een andere financiering van de gezondheidszorg (bv. d.m.v. een financiering per pathologie) en/of een grondige herijking van de nomenclatuur, redelijke alternatieven zijn voor honorariumsupplementen. Op die manier zou er opnieuw een tariefzekerheid tot stand kunnen komen, die nu volledig zoek is.

65. Indien men toch vasthoudt aan het systeem van de honorariumsupplementen, dient volgens ons aan een aantal voorwaarden voldaan te worden:

Honorariumsupplementen moeten gebaseerd worden op redelijke criteria («voor wat, hoort wat»).

Wettelijk vastgelegde maxima moeten ingevoerd worden; bv. een percentage ten opzichte van het verbintentarief. Het invoeren van maxima zou trouwens de last voor de verzekeringsmaatschappijen, die via hun opnameverzekeringen een groot deel van de honorariumsupplementen betalen, redelijker maken.

De informatie naar de patiënt toe is ontoegankelijk en ontoereikend; daardoor verkeert de patiënt in de grootste onzekerheid over de honorariumsupplementen die hij eventueel moet betalen. Is het nog nodig te stellen dat de positie van de patiënt op dit vlak dringend verbetering behoeft? Wij pleiten in dezen voor wat we een «economische informed consent» zouden kunnen noemen. Dit kan door het ziekenhuis (en de artsen) te verplichten op eigen initiatief vooraf de patiënt in concreto mee te delen of hij al dan niet behandeld zal worden tegen verbintentarieven. Indien de patiënt supplementen moet betalen, dient het ziekenhuis (en de artsen) verplicht te worden de patiënt vooraf te informeren, zodat hij zich een duidelijk idee kan vormen over de totale kosten die te zijnen laste vallen en vergelijken mogelijk wordt. Verzekeraars, ziekenfondsen en andere instanties (zoals consumentenorganisaties) zouden kunnen wijzen op het bestaan van goedkopere (kwalitatief evenwaardige) behandelingsalternatieven, indien zij toegang zouden krijgen tot de nodige informatie.

Piet CALCOEN
Arts
Bert CORREMANS

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

16 MEI 1995

Voorzitter: de h. De Grève

Rapporteurs: de h. Arts en mevr. Delruelle

Advocaten mrs. Lust, Van Hoecke, Van Orshoven, Depré lo-
co Lambert en Verdussen

Onteigening – Bevoegdheid van de gemeenschaps- en van de gewestregering

Art. 1 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, in zoverre het zo wordt geïnterpreteerd dat het aan de Executieven – nu Regeringen – de bevoegdheid verleent om, zelfs buiten de gevallen waarin de decreten ter uitvoering van art. 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen voorzien, over te gaan tot onteigening ten algemenen nutte, schendt niet de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de gemeenschappen en de gewesten.

Arrest nr. 38/95

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 22 juni 1994 in zake R. Denolf en J. Coppens tegen de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Schendt de wet van 26 juli 1962 de regels die bij artikel 39 (oud artikel 107*quater*) van de Grondwet en krachtens deze laatste bij de bijzondere wet tot hervorming van de instellingen van 8 augustus 1980 zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten, in zoverre zij aldus wordt geïnterpreteerd dat zij aan de Executieven – nu Regeringen – de bevoegdheid verleent om, zelfs buiten de gevallen voorzien bij de decreten in uitvoering van artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, over te gaan tot onteigening ten algemenen nutte?»

Bij beschikking van 15 maart 1995 heeft het Hof de vraag als volgt geherformuleerd:

«Schendt artikel 1 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de gemeenschappen en de geweste, in zoverre het zo wordt geïnterpreteerd dat het aan de Executieven – nu Regeringen – de bevoegdheid verleent om, zelfs buiten de gevallen voorzien bij de decreten in uitvoering van artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, over te gaan tot onteigening ten algemenen nutte,».

IV. In rechte

...

B.1. Artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen machtigt de gemeenschappen en de gewesten om, bij decreet, met inachtneming van de bij de federale wet vastgestelde gerechtelijke procedures en van het beginsel van de billijke en voorafgaande schadeloosstelling, de gevallen te bepalen waarin de gemeenschaps- en de gewestregeringen tot onteigening ten algemenen nutte kunnen overgaan en de modaliteiten daarvoor te bepalen.

Wat het Vlaamse Gewest betreft, is bij decreet van 13 april 1988 bepaald in welke gevallen en volgens welke modaliteiten de Vlaamse Regering kan overgaan tot onteigeningen ten algemenen nutte inzake de gewestelijke aangelegenheden. Dat decreet geldt met terugwerkende kracht, met ingang van 1 oktober 1980.

B.2. De zaak voor de verwijzende rechter betreft een onteigening op vordering van de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij, op grond van een onteigeningsbesluit door de Vlaamse Regering aangenomen op 22 oktober 1984. De vraag is of artikel 1 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte zonder schending van de bevoegdheidsregels kan worden gelezen in die zin dat het aan de Vlaamse Regering de bevoegdheid verleent om, zelfs buiten de gevallen waarin de decreten ter uitvoering van artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen voorzien, over te gaan tot onteigening ten algemenen nutte.

B.3. Artikel 1 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte luidt: «Wanneer de Koning vaststelt dat de onmiddellijke inbezitting van een of meer onroerende goederen ten algemenen nutte onontbeerlijk is, geschiedt de onteigening van die onroerende goederen overeenkomstig de navolgende regels.»

B.4.1. Bij ontstentenis van decreten ter uitvoering van artikel 79, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, konden de gemeenschappen en de gewesten wat betreft onteigeningen bij hoogdringende omstandigheden een beroep doen op artikel 1 van de wet van 26 juli 1962, dat immers dient gelezen te worden in het licht van de staatshervorming. Zodra een onteigening in het raam van een aan de gemeenschappen of de gewesten overgedragen aangelegenheid wordt overwogen, komt het dus enkel de gemeenschaps- en gewestregeringen toe om te oordelen dat de onmiddellijke inbezitting onontbeerlijk is ten algemenen nutte en dienen de bewoordingen «de Koning» en «het koninklijk besluit» in de wet van 1962 vervangen te worden door «de Regering» en «het besluit van de Regering».

B.4.2. Aldus gelezen schendt artikel 1 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte niet de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld

voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheden van de Staat, de gemeenschappen en de gewesten.

ARBITRAGEHOF

22 JUNI 1995

Voorzitter: de h. De Grève

Rapporteurs: de hh. Boel en Cerexhe

Advocaten: mrs. J. De Lat loco De Cannière, Ghysels en Flamey

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Onteigening – Vordering tot vernietiging van een onteigeningsbesluit voor de Raad van State – Adiëring vrederechter – Gevolgen voor de bevoegdheid van de Raad van State

De artt. 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte en de artt. 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, op zichzelf genomen en gelezen in samenhang met de artt. 13, 16 en 160 van de Grondwet, de artt. 6.1 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en art. 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij dat verdrag, schenden de artt. 10 en 11 van de Grondwet niet in zoverre de onteigenden en de belanghebbende derden bedoeld in art. 6 van voormelde wet van 26 juli 1962 geen rechtstreeks beroep hebben tegen het onteigeningsbesluit of hun rechtstreeks ingesteld beroep bij de Raad van State komt te vervallen zodra de onteigenaar voor de vrederechter gedagvaard heeft.

Arrest nr. 51/95

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij vonnis van 18 november 1994 in zake de c.v. Interkommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen tegen de n.v. Remo-Milieubeheer en de n.v. Paepenheyde heeft de vrederechter van het eerste kanton Turnhout de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Worden de artikelen 10 en 11 van de Gecoördineerde Grondwet op zichzelf genomen en samengelezen met de artikelen 13, 16 en 160 van de Gecoördineerde Grondwet, en artikel 6, paragraaf 1 en 14 van het EVRM en artikel 1 van het Eerste Aanvullende Protocol bij het EVRM geschonden door de artikelen 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemene nutte, alsook door de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, in zoverre de onteigenden en de belanghebbende derden bedoeld in artikel 6 van voormelde wet van 26 juli 1962 geen rechtstreeks beroep hebben tegen het onteigeningsbesluit of hun rechtstreeks ingesteld beroep bij de Raad van State komt te vervallen eens de onteigenaar voor de Vrederechter gedagvaard heeft, niettegenstaande dit rechtstreeks beroep dat beperkt is tot het debat over de wettigheid van het onteigeningsbesluit hen wordt gegarandeerd door artikel 6, paragraaf 1, van het EVRM en de Gecoördineerde Wetten op de Raad van State aan alle rechtzoekenden een rechtstreeks beroep openstellen tegen on-

wettige overheidsbesluiten, zodat de onteigenden door het instellen van de gerechtelijke onteigeningsprocedure aldus worden afgetrokken van de hun door de (Grond)wet toegekende rechter?»

...

IV. In rechte

...

Ten aanzien van de prejudiciële vraag

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op de bestaanbaarheid met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, op zichzelf genomen en gelezen in samenhang met andere bepalingen van de Grondwet en bepalingen van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, van de artikelen 3, 6, 7 en 16, tweede lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte en van de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State «in zoverre de onteigenden en de belanghebbende derden bedoeld in artikel 6 van voormelde wet van 26 juli 1962 geen rechtstreeks beroep hebben tegen het onteigeningsbesluit of hun rechtstreeks ingesteld beroep bij de Raad van State komt te vervallen eens de onteigenaar voor de Vrederechter gedagvaard heeft, niettegenstaande dit rechtstreeks beroep dat beperkt is tot het debat over de wettigheid van het onteigeningsbesluit hen wordt gegarandeerd door artikel 6, paragraaf 1, van het EVRM en de Gecoördineerde Wetten op de Raad van State aan alle rechtzoekenden een rechtstreeks beroep openstellen tegen onwettige overheidsbesluiten, zodat de onteigenden door het instellen van de gerechtelijke onteigeningsprocedure aldus worden afgetrokken van de hun door de (Grond)wet toegekende rechter».

B.2.1. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet hebben een algemene draagwijdte. Zij verbieden elke discriminatie, ongeacht de oorsprong ervan: de grondwettelijke regels van de gelijkheid en van de niet-discriminatie zijn toepasselijk ten aanzien van alle rechten en alle vrijheden, met inbegrip van die welke voortvloeien uit internationale verdragen die België binden, die door een instemmingsakte in de interne rechtsorde toepasselijk zijn gemaakt en die directe werking hebben.

B.2.2. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen, het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.2. Overeenkomstig artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State kan ieder die van een belang doet blijken een beroep tot vernietiging instellen tegen « de akten en reglementen van de onderscheidene administratieve overheden».

Artikel 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State biedt de verzoekende partij bovendien de mogelijk-

heid de schorsing van de tenuitvoerlegging van de bestreden akte of van het bestreden reglement te vorderen.

Die algemene bevoegdheid van de Raad van State is evenwel uitgesloten wanneer een specifiek gerechtelijk beroep tegen een bepaalde bestuurshandeling is georganiseerd.

B.4.1. Krachtens de bepalingen van de wet van 26 juli 1962 heeft de vrederechter, wanneer de onteigenaar de vordering tot onteigening bij hem heeft ingeleid, als opdracht de voor de onteigening vereiste besluiten van de onteigenende overheid zowel op hun interne als op hun externe wettigheid te toetsen.

Die bevoegdheid van de gewone rechter sluit de bevoegdheid van de Raad van State uit om kennis te nemen van een beroep tot vernietiging van die handelingen, indien dat beroep is ingesteld door de onteigende of door een belanghebbende derde, als bedoeld in artikel 6 van de wet van 26 juli 1962.

Die bevoegdheidsuitsluiting geldt vanaf de dagvaarding om voor de gewone rechter te verschijnen en ten aanzien van de personen die tot die procedure toegang hebben. Zij geldt dus ook voor de vorderingen tot schorsing en tot nietigverklaring die bij de Raad van State zijn ingesteld vooraleer de vrederechter werd geadieerd. De Raad van State is niet meer bevoegd om uitspraak te doen op beroepen of vorderingen ingesteld door de onteigende of door een belanghebbende derde vanaf de dagvaarding van de eigenaar door de onteigenaar voor de vrederechter. Hij blijft bevoegd ten aanzien van de gewone derden. Hij is ook bevoegd ten aanzien van de personen die zijn bedoeld in de artikelen 3 en 6 van de wet van 26 juli 1962, zolang de onteigenaar de eigenaar niet voor de gewone rechter heeft gedagvaard.

B.4.2. Om de redenen die reeds werden uiteengezet in de arresten nrs. 57/92 (B.7 tot B.12), 80/92 (B.7 tot B.12) en 75/93 (B.10 tot B.16) is het Hof van oordeel dat uit de vergelijking van de procedures die, enerzijds, de eigenaar en de belanghebbende derden, en, anderzijds, de gewone derden ter beschikking staan, blijkt dat die categorieën van rechtzoekenden een gelijkwaardige rechtsbescherming genieten.

B.5.1. Het eigendomsrecht wordt inzake onteigeningen gewaarborgd door artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 van het Eerste Aanvullende Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, bepalingen die in de prejudiciële vraag worden vermeld. Het betreft een recht waarop de bepalingen van artikel 6 van voormeld Europees Verdrag van toepassing zijn.

B.5.2. Artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens bepaalt dat een ieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Dat recht moet blijkens artikel 14 van het Verdrag zonder discriminatie worden verzekerd.

Vermelde bepalingen vereisen weliswaar dat de eigenaar en de belanghebbende derden over een recht op toegang tot een onafhankelijke en onpartijdige rechter beschikken om de wettigheid van een onteigeningsbesluit te betwisten, doch zij staan er niet aan in de weg dat de door hen geadieerde rechter zich onbevoegd moet verklaren ten voordele van een ander gerecht dat door de onteigenaar is geadieerd, wanneer beide gerechten beantwoorden aan de door artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens gestelde

eisen en wanneer de wettigheidstoetsing die door het ene en het andere gerecht wordt uitgeoefend gelijkwaardig is.

Nu artikel 6.1 van het Verdrag niet wordt geschonden, kan er geen sprake zijn van een schending van het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel in samenhang gelezen met die bepaling.

B.6. De verwijzende rechter stelt ook de vraag of niet op discriminatoire wijze afbreuk wordt gedaan aan de artikelen 13 en 160 van de Grondwet. Artikel 13 van de Grondwet bepaalt dat niemand tegen zijn wil kan worden afgetrokken van de rechter die de wet hem toekent. Artikel 160 van de Grondwet bepaalt dat er voor geheel België een Raad van State bestaat. Artikel 13 waarborgt aan alle personene die zich in dezelfde toestand bevinden het recht om volgens dezelfde regels te worden berecht. Niets belet dat de werkgever, zoals in de ter beoordeling staande bepalingen, zekere geschillen toevertrouwt aan een bepaald rechtscollege en andere aan een ander rechtscollege, ook al heeft zulks tot gevolg dat de ene rechter in de loop van de rechtspleging zijn bevoegdheid verliest ten voordele van de andere.

De in het geding zijnde bepalingen schenden niet de artikelen 10 en 11, gelezen in samenhang met de artikelen 13 en 160 van de Grondwet.

NOOT – *Onteigeningen: justitiële vrede hersteld? Bis repetita placet...*

1. Het arrest nr. 51/95 is niets meer dan de (expliciete) bevestiging van wat door het Arbitragehof was beslist in het arrest nr. 57/92 van 14 juli 1992, *R.W.*, 1992-93, 119.

Het probleem van de respectieve bevoegdheden van de Raad van State, enerzijds, en de vrederechter in het raam van de onteigeningsprocedure op grond van de wet van 26 juli 1962, anderzijds, is jarenlang het onderwerp geweest van uiteenlopende meningen; zie Suetens, S., «Onteigeningen: justitiële vrede hersteld?», *R.W.*, 1992-93, 449.

Bij het arrest nr. 42/90 van 21 december 1990 besliste het Arbitragehof, in tegenstrijd met de rechtspraak van het Hof van Cassatie en de Raad van State en met de heersende rechtsleer, dat de Raad van State *in de periode vóór de gerechtelijke fase*, bevoegd is om te oordelen over een beroep tot nietigverklaring van een onteigeningsbesluit ingesteld door de onteigende of een van de in de wet van 26 juli 1962 omschreven belanghebbende derden. In dit arrest wordt met geen woord gerept over de bevoegdheid van de Raad van State nadat de gerechtelijke fase is opgestart.

Die vraag is beantwoord in het arrest nr. 57/92 van 14 juli 1992:

«(De) bevoegdheid van de vrederechter sluit de bevoegdheid uit om kennis te nemen van een beroep tot vernietiging van die handelingen, indien dat beroep is ingesteld door de onteigende of door een belanghebbende derde, als bedoeld in artikel 6 van de wet van 26 juli 1962.

Die bevoegdheidsuitsluiting speelt echter pas vanaf de dagvaarding om voor de vrederechter te verschijnen en ten aanzien van de personen die tot die procedure toegang hebben. De Raad van State blijft bevoegd ten aanzien van de gewone derden. Hij is ook bevoegd ten aanzien van de personen die zijn bedoeld in de artikelen 3 en 6 van de wet van 26 juli 1962, zolang de onteigenaar de eigenaar niet voor de vrederechter heeft gedagvaard.»

De situatie leek hiermee duidelijk: «op dit vlak mag de justitiële vrede *in ieder geval* geacht worden hersteld te zijn» (Suetens, S., *art. Cit.*, 454, cursivering toegevoegd).

Dat was evenwel buiten de waard gerekend. Weliswaar aarzelde de Raad van State niet om zich aan te sluiten bij het standpunt van het Arbitragehof en zich onbevoegd te verklaren om te oordelen over een beroep tot nietigverklaring dat door de onteigende of een in de wet van 26 juli 1962 omschreven belanghebbende derde was ingesteld, wanneer de gerechtelijke fase een aanvang had genomen. Maar het standpunt van het Arbitragehof werd scherp bekritiseerd door Ghysels, J., «De bevoegdheid van de Raad van State inzake onteigeningen: willen maar niet kunnen of kunnen maar niet willen?», *Rec. Arr. R. v. St.*, 1994, 29, en door Maussion, F., «Le partage d'attributions entre le Conseil d'Etat et les juridictions de l'ordre judiciaire», in Benoit, G., Sambon, J. en Jadoul, P. (red.), *L'expropriation pour cause d'utilité publique*, die Keure, Brugge, 1993.

Ghysels stelt in dit verband dat het Arbitragehof in het vermelde arrest nr. 57/92 niet zou hebben beslist dat de bevoegdheid van de Raad van State zou ophouden, zodra de onteigenaar de eigenaar voor de vrederechter gedagvaard heeft. «Het wil ons voorkomen dat het Arbitragehof... enkel de periode vaststelt binnen de welke de onteigende en de belanghebbende derden een vordering bij de Raad van State kunnen instellen.» (*art. cit.*, 3031).

Alleszins heeft mr. Ghysels de vrederechter van het eerste kanton Turnhout kunnen overtuigen een nieuwe prejudiciële vraag te stellen aan het Arbitragehof: zie Vred. Turnhout, 18 november 1994, *R.W.*, 1994-95, 1276, met noot I.O.

Aan het Arbitragehof werd aldus de gelegenheid geboden elke (ongerechtvaardigde) twijfel weg te nemen. Dat is duidelijk gebeurd in het hier besproken arrest: «Die bevoegdheidsuitsluiting geldt vanaf de dagvaarding om voor de gewone rechter te verschijnen en ten aanzien van de personen die tot die procedure toegang hebben. Zij geldt dus ook voor de vorderingen tot schorsing en tot nietigverklaring die bij de Raad van State zijn ingesteld vooraleer de vrederechter werd geadieerd. De Raad van State is niet meer bevoegd om uitspraak te doen op beroepen of vorderingen ingesteld door de onteigende of door een belanghebbende derde vanaf de dagvaarding van de eigenaar door de onteigenaar voor de vrederechter. Hij blijft bevoegd ten aanzien van de gewone derden. Hij is ook bevoegd ten aanzien van de personen die zijn bedoeld in de artikelen 3 en 6 van de wet van 26 juli 1962, zolang de onteigenaar de eigenaar niet voor de gewone rechter heeft gedagvaard.»

2. Bij dit alles passen nog vier opmerkingen:

a) Opmerkelijk is de relatieve snelheid waarmee het Arbitragehof de prejudiciële vraag heeft beantwoord: zeven maanden nadat de verwijzingsbeslissing ter griffie is ingekomen.

b) F. Maussion bekritiseert het standpunt van het Arbitragehof in essentie omdat de vordering voor de vrederechter een ander voorwerp heeft dan het beroep tot nietigverklaring voor de Raad van State: «...il faut aussi considérer que ce juge, en l'espèce le Conseil d'Etat, ne peut pas perdre sa compétence ou «devenir» incompétent en cours d'instance par la survenance d'un événement qui saisit un autre juge d'un autre ordre d'une demande qui n'a pas le même objet véritable – elle est même son contraire – que la demande en annulation» (*op. Cit.*, 146).

Het argument lijkt zwaar, maar is het wel juist? De vrederechter heeft een dubbele taak: 1) oordelen over de interne en externe wettigheid van het onteigeningsbesluit; 2) indien

het onteigeningsbesluit wettig is, de onteigening doorvoeren en beslissen over de burgerrechtelijke gevolgen ervan. De eerste fase behelst een beoordeling die identiek is met de beoordeling van de Raad van State in het raam van een beroep tot nietigverklaring.

c) Het echte probleem ligt op een dubbel vlak: 1) de bevoegdheidsverdeling tussen de gewone rechtbanken, enerzijds, en de Raad van State, anderzijds, zoals die voortvloeit uit de artikelen 144 en 145 van de Grondwet (vroegere artikelen 92 en 93); 2) de weinig bevredigende rechtspleging die in de wet van 26 juli 1962 is uitgewerkt. In hoeverre is het behoud van de bevoegdheidsverdeling, als neergeschreven in de artikelen 144 en 145 van de Grondwet, nog wenselijk? (zie o.m. Opdebeek, I., *Rechtsbescherming tegen het stilzitten van het bestuur*, die Keure, Brugge, 1992, nr. 128, p. 72; vgl., in een ruimer perspectief, Van Orshoven, P., «Administratieve rechtbanken? Ja en neen. Pleidooi voor jurisdictioneel monisme.», *R.W.*, 1994-95, 897.). En indien een alomvattende grondwetsherziening op dit stuk niet mogelijk blijkt, waarom dan de wet van 26 juli 1962 niet bijschaven?

d) Ten slotte nog dit: één m.i. essentiële overweging uit het arrest nr. 57/92 van 14 juli 1992 van het Arbitragehof, heeft, in ieder geval totnogtoe, niet voldoende aandacht gekregen, noch in de rechtspraak, noch in de rechtsleer: «Het Hof herinnert eraan dat de aanwending van de afwijkende procedure van de wet van 26 juli 1962, uitsluitend verantwoord door redenen van algemeen belang, slechts is toegestaan wanneer de onmiddellijke inbezitneming van het goed door de onteigende overheid onontbeerlijk is. De vrederechter dient dus na te gaan of de overheid geen machtsoverschrijding of machtsafwending heeft begaan door het juridisch begrip «dringende noodzakelijkheid» niet in acht te nemen. Hij zal de bij hem aanhangig gemaakte vordering van de onteigende overheid verwerpen indien de in het onteigeningsbesluit aangevoerde dringende noodzakelijkheid niet of niet meer bestaat.» (overweging B.9, *R.W.*, 1992-93, 120).

Soetkin Suetens

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 22 DECEMBER 1994

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: de h. Rappe

Openbaar ministerie: mevr. Liekendael

Advocaten: mrs. Gérard en Simont

1. Wetten, decreten en besluiten – Uitlegging – 2. Erfrecht – Langstlevende echtgenoot – Onterving – Testament – Datum

1. *De parlementaire voorbereiding van een wet kan niet worden aangevoerd tegen de klare en duidelijke tekst van de wet.*

2. *Het testament waarin de langstlevende echtgenoot ontferfd wordt, hoeft niet gedurende de scheiding van de echtgenoten opgemaakt te zijn. Het mag opgemaakt zijn vóór de scheidingsperiode die aan het overlijden van de erflater voorafgaat.*

M. t/ C. e.a.

Over het middel: schending van de artikelen 915 en 915bis inzonderheid § 3, van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest beslist dat het voor de toepassing van artikel 915bis, § 3, van het Burgerlijk Wetboek vereist en voldoende is dat de vooroverleden echtgenoot zijn wil om de langstlevende echtgenoot te onterven te kennen heeft gegeven bij testament, ongeacht de datum ervan, op voorwaarde dat op de dag van het overlijden de echtgenoten sinds meer dan zes maanden gescheiden leefden, dat de erflater bij een gerechtelijke akte een afzonderlijk verblijf had gevorderd en dat de echtgenoten na die akte niet opnieuw zijn gaan samenwonen, en die beslissing in hoofdzaak hierop grondt dat het gaat om een uitzonderlijke bepaling daar ze leidt tot uitsluiting van het voorbehouden erfdeel, zodat artikel 915bis, § 3, van het Burgerlijk Wetboek eng moet worden uitgelegd, dat het bijgevolg uitgesloten is aan de wettelijke voorwaarden andere voorwaarden toe te voegen, dat «de tekst van de litigieuze bepaling grammaticaal op een samenhangende wijze is opgebouwd, met in de hoofdzin de wijze waarop de onterving moet geschieden («bij testament»), aangevuld met de voorwaarden waaraan ze is onderworpen inzake de minimumduur van de scheiding, de manier waarop die scheiding gerechtelijk moet worden geconcretiseerd en de continuïteit van die scheiding, en dat «op een duidelijk verstaanbare wijze, de voorwaarde van niet-samenwoning, en zij alleen, chronologisch is verbonden met de vordering in rechte (...) van een afzonderlijk verblijf, zoals blijkt uit de uitdrukking 'na die akte' die zonder enige mogelijke dubbelzinnigheid betrekking heeft op de 'de gerechtelijke akte' waarbij de erflater heeft gevorderd door de rechter te worden gemachtigd om afzonderlijk te gaan wonen»;

terwijl uit artikel 915bis, § 3, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, aan de hand van de parlementaire voorbereiding en de filosofie bij het opstellen van die bepaling, valt af te leiden dat het testament tot onterving van de langstlevende echtgenoot moet zijn opgemaakt na de feitelijke scheiding van de echtgenoten of, althans, ten vroegste op het moment dat ze zich voordoet; voor de toepassing van dat artikel, de scheiding van de echtgenoten wordt geconcretiseerd door de vordering van de erflater om een afzonderlijk verblijf; uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat de op 14 december 1989 overleden echtgenote van eiser hem bij een authentiek testament van 9 oktober 1985 alle rechten in haar nalatenschap heeft ontnomen, maar dat zij pas bij een op 8 april 1987 ingediend verzoekschrift aan de vrederechter een afzonderlijk verblijf had gevorderd; daaruit volgt dat het arrest zijn beslissing dat de overleden echtgenote van eiser, naar luid van haar testament van 9 oktober 1985, hem op geldige wijze heeft ontferd, niet naar recht verantwoordt:?

Overwegende dat de parlementaire voorbereiding van een wet niet kan worden aangevoerd tegen de klare en duidelijke tekst ervan;

Overwegende dat artikel 915bis, § 3, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat «de rechten bedoeld in §§ 1 en 2 bij testament aan de langstlevende echtgenoot kunnen worden ontnomen, indien de echtgenoten op de dag van het overlijden sinds meer dan zes maanden gescheiden leefden en indien de erflater, vóór zijn overlijden, bij een gerechtelijke akte als eiser of als verweerder een afzonderlijk verblijf

had gevorderd en voor zover de echtgenoten na die akte niet opnieuw zijn gaan samenwonen»;

Overwegende dat uit die klare en duidelijke tekst niet volgt dat het testament waarin de langstlevende echtgenoot wordt ontferd gedurende de scheiding van de echtgenoten moet zijn opgemaakt; dat dit testament met name zijn opgemaakt vóór de scheidingsperiode die onmiddellijk aan het overlijden van de erflater voorafgaat;

Dat het middel faalt naar recht;

...

NOOT – In dezelfde zin: BOURSEAU R., *Les droits successoraux du conjoint survivant*, Brussel, 1982, 333; BOUTTIAU E. en VAN DEN EYNDE P., «La réserve et la quotité disponible», in *Les droits successoraux du conjoint survivant. Approche de la loi du 14 mai 1981*, Reccontres Notariat/UCL, Brussel, 1981, 112; COENE M., *Erfrecht*, Brussel, 1988, 325, nr. 308; DE BUSCHERE C., *De feitelijke scheiding der echtgenoten...*, Antwerpen, 1985, 310, nr. 496; DELNOY P., «Questions relatives à la réserve du conjoint survivant», in *Dix années d'application de la réforme des régimes matrimoniaux*, Brussel-Louvain-La-Neuve, 1987, 346, nr. 7; DILLEMANS R., *Erfrecht*, Gent, 1984, 312, nr. 128; PINTENS W., «Het erfrecht van de langstlevende echtgenoot bij feitelijke scheiding, scheiding van tafel en bed en echtscheiding», in WEYTS L., *Clausules over het erfrecht van de langstlevende echtgenoot*, Antwerpen, 1983, 97, nr. 120; *idem*; «Het erfrecht van de langstlevende echtgenoot, wettelijke devolutie, reserve en onterving», *Waarvan akte*, nov.-dec. 1983, 7, nr. 56; PUELINCKX-COENE M., «De grote promotie van de langstlevende echtgenote», *T.P.R.*, 1981, 631, nr. 47; *idem*, «Beschouwingen bij het patrimoniaal statuut van de weduwe, tien jaar na de hervorming van het erfrecht van de langstlevende echtgenote», *T.P.R.*, 1991, 783, nr. 47; *idem*, «Overzicht van rechtspraak (1985-1992). Giften», *T.P.R.*, 1994, 1817, nrs. 408 en 409; VAN HOVE E., «De reserve van de langstlevende echtgenoot», in COENE M., *Het erfrecht van de langstlevende echtgenoot*, Antwerpen, 1982, 100; Rb. Antwerpen 16 april 1990, *N.F.M.*, 1990, 209, noot C. DE BUSCHERE; Rb. Nijvel, 15 mei 1990, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1992, 159; Bergen, 7 oktober 1993, *J.L.M.B.*, 1994, 1197, *Waarvan akte*, 1994, nr. 5, 82.

Anders: Verslag Baert 29 april 1981, *Parl. Besch., Kamer*, 1980-81, nr. 792/2, pp. 18 en 19; BAERT F., in WEYTS L., *Clausules over het erfrecht van de langstlevende echtgenoot*, Antwerpen, 1983, 108, nr. 141; VAN LOOK M., «De reserve van de langstlevende echtgenoot. Bepalingen en onterving», *R.W.*, 1981-82, 421, nr. 37.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 30 JANUARI 1995

Voorzitter: de h. Marchal
Rapporteur: de h. Dhaeyer
Openbaar ministerie: mevr. De Raeve
Advocaten: mrs. Houtekier en Simont

Werkloosheid – Recht op uitkeringen – Terugvordering – Beslissing – 1. Vermelding van periode – Goede trouw van werkloze – 2. Verjaring

1. Door uitdrukkelijk de periode waarop de terugvordering betrekking heeft, in zijn beslissing te bepalen, spreekt de R.V.A. zich uit over de goede trouw van de werkloze.

2. De verjaringstermijn bepaald bij art. 2 W. 11 maart 1977 en bij art. 7, § 13, tweede lid, toegevoegd bij de Programmawet 30 december 1988, loopt slechts naar aanleiding van of ten aanzien van de beslissing van de R.V.A. waarbij de terugvordering van ten onrechte ontvangen werkloosheidsuitkeringen wordt bevolen. Daaraan doet niet af dat die beslissing het bedrag van die uitkeringen niet vermeldt.

S. t/ R.V.A.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 maart 1994 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Over het middel: schending van (...)

doordat het arrest de vordering van eiser gericht tegen de administratieve beslissing van 6 februari 1990 onontvankelijk verklaart, en de vordering van eiser gericht tegen de administratieve beslissing van 18 oktober 1990 ongegrond verklaart, op de volgende gronden: «(Eiser) geniet sinds 1 februari 1983 werkloosheidsuitkeringen als gezinshoofd. Sinds 1983 had zijn echtgenote echter een, zij het bescheiden inkomen, uit een beroep als conciërge van een flat. Bij beslissing van 6 februari 1990 (C 29) besloot de gewestelijke werkloosheidsinspecteur dientengevolge (eiser) uit te sluiten van de uitkeringen als gezinshoofd en hem slechts toe te laten met de code «samenwonende», vervolgens (eiser) wegens niet-aangifte van het samenwonen met zijn echtgenote, die over een beroepsinkomst beschikte, uit te sluiten voor dertien weken, en ten slotte kondigde hij de terugvordering aan van de aldus eventueel ten onrechte gedane uitkeringen. Op 18 oktober 1990 besloot de gewestelijke werkloosheidsinspecteur (beslissing C 31) de ten onrechte uitbetaalde werkloosheidsuitkeringen ter grootte van 459.580 fr. terug te vorderen. Op 2 november 1990 kwam (eiser) in beroep tegen beide beslissingen (...) Dat art. 7, § 11, tweede lid, van de besluitwet van 28 december 1944 de termijn bepaalt waarbinnen de geschillen over rechten ontstaan uit de werkloosheidsreglementering ter kennis gebracht dienen te worden van de Arbeidsrechtbank. Dat deze geschillen binnen een maand te rekenen vanaf de dag waarop de betrokkene er kennis van had, aan de bevoegde arbeidsrechtbank dienen te worden voorgelegd. Dat deze termijn een vervaltermijn is, waarvan de niet-naleving een verzuim of onregelmatigheid is met als sanctie absolute nietigheid (...) Dat het beroep tegen de beslissing van 6 februari 1990 pas ingesteld en tegelijk met het beroep tegen de beslissing C 31 van 18 oktober 1990 dan ook te laat is, en op de grond van de beslissing van 6 februari 1990 niet meer kan worden teruggekomen. Dat trouwens in tegenstelling met wat (eiser) beweert de praktijk om in afzonderlijke beslissingen over de terugvordering te statuëren in alle opzichten rechtmatig is, aangezien de juridische grondslag ervan terug te vinden is in art. 211 van het koninklijk besluit van 20 december 1963. Dat er dus van enige misleiding van de betrokken werkloze geen sprake kan zijn, aangezien het evident is dat, wanneer de periode van de terugvordering expliciet in de beslissing over de grond wordt vermeld, de betrokkene de grootte en het belang ervan moet en kan onderkennen. Dat vaststaat dat het beroep tegen de beslissing C 29 te laat was en over de grond niet kan worden teruggekomen, zodat er noch over de goede trouw, noch over

de essentiële verjaring nog betwisting kan bestaan. Dat overigens het bedrag op zich, te weten 459.850 fr., niet wordt betwist en er ten overvloede ook niet op de verjaring teruggekomen kan worden, te meer daar de korte verjaringstermijn van 3 en 5 jaar (wet van 11 maart 1977 en wet van 30 december 1988) enkel geldt t.a.v. de beslissing tot terugvordering (in casu C 29 en 6 februari 1990) en niet ten aanzien van de effectieve inning ervan. Dat het terugvorderingsrecht (C 31) immers slechts kan worden betwist in zoverre de samenstellende bedragen of het eindbedrag niet correct zou berekend zijn»,

...

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat verweerder op 6 februari 1990 onder meer besliste de werkloosheidsuitkeringen die verweerder onrechtmatig ontvangen had, terug te vorderen en dat verweerder de periode waarop de terugvordering betrekking had, in zijn beslissing uitdrukkelijk vermeldde;

Overwegende dat verweerder, door uitdrukkelijk de periode waarop de terugvordering betrekking had in zijn beslissing van 6 februari 1990 te bepalen, zich in die beslissing overeenkomstig artikel 210 van het Werkloosheidsbesluit van 20 december 1963 uitgesproken heeft over de goede trouw van eiser;

Dat het onderdeel dat ervan uitgaat dat verweerder zich in die beslissing over dat punt niet heeft uitgesproken, niet kan worden aangenomen;

Wat het tweede, het derde en het vierde onderdeel betreft:

Overwegende dat artikel 2 van de wet van 11 maart 1977 tot invoering van een verjaringstermijn voor schulden jegens de uitbetalingsinstellingen voor werkloosheidsuitkeringen, dat met ingang van 1 januari 1989 door de Programmawet van 30 december 1988 is opgeheven, bepaalt dat de verjaringstermijn aanvangt de dag waarop de werkloze de aange tekende brief ontvangt waarbij verweerder hem de beslissing ter kennis brengt in de gevallen van terugvordering van onrechtmatig genoten uitkeringen, tenzij de aangetekende brief niet wordt «betekend» binnen het jaar van de uitbetaling, in welk geval de verjaringstermijn één jaar na die uitbetaling aanvangt;

Dat de verjaringstermijn, bepaald bij artikel 7, § 13, tweede lid, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, toegevoegd bij de Programmawet van 30 december 1988, dat op 1 januari 1989 in werking is getreden, voor zover hij verweerder betreft, blijkens de bewoordingen van die bepaling betrekking heeft op het recht van verweerder om de terugbetaling van onverschuldigd betaalde werkloosheidsuitkeringen te bevelen;

Dat uit die bepalingen volgt dat de daarin bedoelde verjaringstermijn slechts loopt naar aanleiding of ten aanzien van de beslissing van verweerder waarbij de terugvordering van de onrechtmatig genoten en onverschuldigd betaalde werkloosheidsuitkeringen bevolen wordt; dat de omstandigheid dat die beslissing het bedrag van die uitkeringen niet vermeldt, daaraan niet afdoet;

Overwegende dat het arrest wettig beslist dat op de beslissing tot terugvordering van 6 februari 1990, waarvan het arrest vaststelt dat ze definitief is, niet kan worden teruggeko-

men, en dat over de verjaring geen betwisting meer mogelijk is, nu die verjaring enkel geldt ten aanzien van die beslissing;

Dat de onderdelen niet kunnen worden aangenomen;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 30 JANUARI 1995

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Boes

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaten: mrs. Houtekier en Bützler

Pensioenen werknemers – Brugrustpensioen – Berekening – Loon – Tewerkstelling buiten België – Overzeese sociale zekerheid – Facultatieve verzekering – Bijdragen – Verplicht wettelijk pensioenstelsel

De bijdragen die naar aanleiding van een tewerkstelling in een van de door de Koning aangewezen landen in het stelsel van de facultatieve verzekering van de overzeese sociale zekerheid zijn betaald, gelden niet in het stelsel van de verplichte pensioenregeling voor werknemers.

Rijksdienst voor Pensioenen t/ F.

Gelet op het bestreden arrest, op 19 februari 1993 door het Arbeidshof te Gent gewezen;

...

Overwegende dat, eensdeels, alleen de werknemers die, zoals bepaald in artikel 1, 1°, van het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967, in België zijn tewerkgesteld of die overeenkomstig artikel 4 van het koninklijk besluit van 21 december 1967 van dat vereiste zijn vrijgesteld, de verplichte pensioenregeling voor werknemers kunnen genieten;

Overwegende dat, anderdeels, blijkens artikel 12 van de wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid, de bij die wet georganiseerde ouderdoms- en overlevingsverzekering een facultatieve verzekering is, waaraan kan worden deelgenomen door de personen die hun beroepsactiviteiten in een van de door de koning aangeduide landen uitoefenen;

Dat, krachtens artikel 13 van die wet en behoudens de in het tweede lid van dat artikel bepaalde uitzondering, die te dezen geen toepassing vindt, de wetgeving betreffende de sociale zekerheid der werknemers niet toepasselijk is op de personen die in een van de voormelde landen zijn tewerkgesteld;

Overwegende dat uit de voormelde bepalingen volgt dat bijdragen die naar aanleiding van een tewerkstelling als hiervoor bedoeld, in het stelsel van de voormelde facultatieve verzekering zijn betaald, niet gelden in het stelsel van de verplichte pensioenregeling voor werknemers, bepaald in het koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967;

Overwegende dat het arrest voor de toepassing van artikel 5bis van het voormelde koninklijk besluit nr. 50 loon in aanmerking neemt dat in Saoedi-Arabië en in Zaïre werd verdiend, alsmede de bijdragen die met betrekking tot dat loon werden overgemaakt aan de Dienst voor Overzeese Sociale Zekerheid, op grond dat «de doelstelling met (die bijdragen)

precies dezelfde is als die beoogd bij tussenkomst van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, waaraan de omstandigheid dat die verplichte bijdragen in het specifieke geval van (verweerder) wel op een andere wijze worden vastgesteld werkelijk niets verandert»;

Dat het arrest aldus de hiervoren vermelde wettelijke bepalingen schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 19 MEI 1995

Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen

Rapporteur: de h. Forrier

Openbaar ministerie: de h. Goeminne

Advocaat: mr. Marck (voor verweerder)

Inkomstenbelastingen – Op naam van de man vastgestelde aanslag – Bezwaar door echtgenote

Alleen de belastingplichtige kan de aanslag die te zijnen name is vastgesteld op grond van zijn inkomsten, door het indienen van een bezwaarschrift bestrijden.

Dat recht is persoonlijk en komt niet toe aan derden op wier naam de aanslag niet is vastgesteld, ook al kunnen die derden gehouden zijn tot de belastingschuld van degene op wiens naam de aanslag vastgesteld is.

Het doet er niet toe dat die derde de feitelijk gescheiden echtgenote van de belastingplichtige is en dat de invordering van de belastingen in verband met de inkomsten van haar man op haar goederen kan worden vervolgd.

Belgische Staat t/ L.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 december 1992 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

...

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan, blijkt dat: 1. de aanslagen voor de aanslagiaren 1979 en 1980 waartegen verweerder bezwaar heeft ingediend, gevestigd werden op naam van haar toenmalige echtgenoot Hubert W. en betrekking hadden op zijn persoonlijke inkomsten; 2. verweerder en Hubert W. sinds juli 1977 afzonderlijk woonden en hun echtscheiding op 29 november 1979 overgeschreven werd;

Overwegende dat, krachtens artikel 267 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964), de belastingplichtige tegen het bedrag van de te zijnen name gevestigde aanslag, opcentiemen, verhogingen en boeten inbegrepen, schriftelijk bezwaar kan indienen bij de directeur der belastingen van de provincie of het gewest in wiens ambtsgebied de aanslag, de verhoging en de boete zijn gevestigd;

Dat, krachtens dit artikel, alleen de belastingplichtige de aanslag die te zijnen name is gevestigd op grond van zijn inkomsten, door het indienen van een bezwaarschrift kan bestrijden; dat dit recht persoonlijk is en niet toekomt aan derden op wier naam de aanslag niet is gevestigd, ook al kunnen die derden tot de belastingschuld van degene op wiens naam de aanslag is gevestigd, gehouden zijn;

Dat, voor de betrokken aanslagjaren, ter zake niet doet dat die derde de feitelijk gescheiden echtgenoot is van de belastingplichtige en dat de invordering van de belastingen in verband met de inkomsten van haar echtgenoot op haar goederen kan worden gevolgd;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat, niettegenstaande de aanslag niet op naam van verweerster is gevestigd en de aanslag geen verband houdt met haar inkomsten, zij toch bezwaar kan indienen;

Dat het aldus de in het middel aangewezen wetsbepaling schendt;

...

NOOT – Over deze problematiek o.m. G. VAN HAEGENBORCH, "Het verhaalsrecht van de fiscus bij feitelijke scheiding", noot onder Hof Antwerpen, 25 maart 1992, *R.W.*, 1992-93, 334-337; S. VAN CROMBRUGGE, "Bezwaar en invordering inzake inkomstenbelasting bij feitelijke scheiding", *T. Not.*, 1994, 127-132.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

2e KAMER – 13 APRIL 1994

Voorzitter: de h. De Vel

Raadsheren: de h. Carette en mevr. Bax

Advocaten: mrs. Van den Acker loco Deprez en Bruynse-raede

Overeenkomst – Contractuele aansprakelijkheid – Onderscheid met buitencontractuele aansprakelijkheid – Plaatsen van vast tapijt – Schade aan waterleidingsbuis

Van buitencontractuele aansprakelijkheid kan maar sprake zijn indien de fout een schending inhoudt, niet van een zuiver contractuele plicht, maar van een algemene zorgvuldigheids-plicht en indien de schade een andere is dan die welke voortvloeit uit een contractuele wanprestatie.

Een aannemer van decoratiewerk, die zich contractueel ertoe verbonden heeft vast tapijt te plaatsen, brengt zijn contractuele aansprakelijkheid tegenover de opdrachtgever in het gedrang als hij bij het uitvoeren van het werk een waterleidingsbuis doorboort, waardoor aan de opdrachtgever schade wordt berokkend, omdat hij bij het slaan van spijkers in de ondervloer er rekening mee had moeten houden dat zich daaronder leidingen konden bevinden.

N.V. M. t/ N.V. A.

Overwegende dat geïntimeerde beoogt in het kader van de polis burgerlijke aansprakelijkheid afgesloten bij appellante onder nr. 7833448 terugbetaling te krijgen van de schade welke een van haar aangestelden op 20 november 1987 heeft aangericht in de woning van een zekere J., bij wie zij een werk uitvoerde, namelijk het plaatsen van vast tapijt en stoffering van houten wanden en goederen;

Overwegende dat appellante de terugbetaling weigert om reden dat de schade waarvoor vergoeding wordt gevraagd, in de verzekeringspolis is uitgesloten;

Overwegende dat niet wordt betwist dat geïntimeerde bij het uitvoeren van decoratiewerk, inzonderheid bij het leg-

gen van het vast tapijt door het spijkeren van houten latten op de ondervloer waarop het vast tapijt werd gespannen, een waterleidingsbuis perforeerde; dat na het uitvoeren van het werk de leidingen van het water onder druk werden gezet waardoor in de woning van J. aanzienlijke schade ontstond;

Overwegende dat overeenkomstig art. 1 van de algemene polisvoorwaarden appellante de buitencontractuele burgerlijke aansprakelijkheid dekt van de verzekerde voor schade aan derden veroorzaakt door de exploitatie van de onderneming;

Overwegende dat volgens dezelfde algemene polisvoorwaarden derden zijn: «elke andere persoon dan de verzekeringnemer, zijn echtgenote en de bij hem inwonende en door hem onderhouden bloed- en aanverwanten, de bestuurder gelast met het dagelijks bestuur, de zaakvoerders en de werkende vennoten, de werknemers van de verzekeringnemer, terwijl zij onder zijn gezag staan tijdens hun beroepsactiviteiten...»;

Overwegende dat de heer J. in de zin van de polis derde is;

Overwegende dat dient te worden nagegaan of het schadegeval te rangschikken is onder de buitencontractuele burgerlijke aansprakelijkheid welke appellante voor geïntimeerde verzekert in het kader van de verzekeringspolis;

Overwegende dat de eerste rechter ten onrechte heeft geoordeeld dat de schade ontstond niet in de uitvoering van het contract maar naar aanleiding van het contractueel overeengekomen werk;

Overwegende dat immers de fout van geïntimeerde een contractuele grondslag heeft; dat voor buitencontractuele aansprakelijkheid de fout geen schending mag uitmaken van de contractuele verbintenis;

Overwegende dat het niet is omdat men onvoorzichtig te werk is gegaan dat daaruit volgt dat het om een buitencontractuele aansprakelijkheid gaat;

Overwegende dat van buitencontractuele aansprakelijkheid maar sprake kan zijn indien de fout een schending inhoudt, niet van een zuivere contractuele plicht doch van een algemene zorgvuldigheidsplicht en indien de schade een andere is dan die welke voortvloeit uit een contractuele wanprestatie;

Overwegende dat geïntimeerde zich contractueel ertoe verbonden had een vast tapijt te plaatsen zonder dat daarbij schade zou worden berokkend hetzij aan het vast tapijt hetzij aan andere goederen van de opdrachtgever;

dat geïntimeerde, door bij het uitvoeren van de werken een waterleidingsbuis te hebben doorboord, haar opgedragen werk niet naar behoren heeft uitgevoerd; dat zij rekening had moeten houden bij het slaan van spijkers in de ondervloer dat zich daaronder leidingen konden bevinden;

Overwegende dat derhalve, aangezien de aansprakelijkheid te dezen van contractuele aard is en deze aansprakelijkheid in de polis is uitgesloten, appellante in het kader van de polis niet gehouden is dekking te verlenen;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

17e KAMER – 7 JUNI 1994

Voorzitter: de h. Lievens

Openbaar ministerie: de h. Vandeputte

Advocaten: mrs. Beele en Balthazar

Administratief recht – Sluiting van dancing – Vordering tot schorsing – Bevoegdheid

De exclusieve bevoegdheid van de Raad van State krachtens art. 17, eerste lid, Gec. W. Raad van State houdt een bevestiging in van de onbevoegdheid van de rechter van de rechterlijke macht, ten gronde en in kort geding, tot het bevelen van schorsing en het nemen van voorlopige maatregelen in verband met een akte of een reglement van de bestuurlijke overheid, tenzij ter bescherming van een subjectief recht.

De M. t/ Burgemeester van de stad Gent

Beoordeling

...

2. De appelland betoogt dat de eerste rechter de zaak verkeerd heeft beoordeeld.

Daartoe wordt aangevoerd, summier samengevat, dat er geen sprake kan zijn van een exceptie van gewijsde aangezien de thans gevoerde procedure geen betrekking heeft op de exploitatie van de dancing Balmoral als dusdanig, maar wél op de exploitatie – op hetzelfde adres – van een praatcafé, zijnde een enkel aan een meldingsplicht onderworpen inrichting.

De geïntimeerde argumenteert dat geen enkele onwettigheid wordt aangevoerd tegen het burgemeestersbesluit van 9 november 1993 (houdende bevestiging van het bevel van 14 oktober 1993 waarbij de sluiting wordt bevolen van de exploitatie van de dancing «Balmoral» met bevel tot verzegeling van alle toegangen tot de inrichting), dat de bestendige deputatie van de provincieraad ter zitting van 23 december 1993 het beroep tegen de weigering tot het verlenen van een milieuvergunning heeft verworpen, dat het niet voldoende is te beweren dat de aard van de handelszaak gewijzigd is (gelet op de politionele vaststellingen), en dat de beoordeling van het feitelijk onderwerp van de vordering behoort tot de exclusieve bevoegdheid van de Raad van State.

3. Hoewel de eerste rechter in zijn exposé duidelijk stelt dat de litigieuze inrichting blijkens de feitelijke vaststellingen geëxploiteerd blijft als dancing – zodat het gaat om een vergunningsplichtige inrichting (cf. rubriek 31.1.2 van bijlage I bij Vlareme I) die wordt geëxploiteerd zonder vergunning – heeft hij zich, door het onderzoek van de ontvankelijkheid van de vordering, impliciet bevoegd verklaard.

Zoals de geïntimeerde dit opmerkt (zonder evenwel incidenteel hoger beroep in te stellen) moet de rechter – zowel de justitiële rechter als de Raad van State – nagaan wat het «*werkelijk onderwerp*» is van de vordering, en het is die beslissing die doorslaggevend is voor de bevoegdheidsbepaling.

4. *De justitiële rechter is, na de inwerkingtreding op 22 oktober 1991 van de wet van 19 juli 1991 betreffende het administratief kort geding, evenwel enkel bevoegd wanneer de betwisting een subjectief recht betreft in hoofde van de verzoeken-*

departij (cf. Cass., Verenigde Kamers, 15 oktober 1993, R. W., 1993-94, 711, TRD & I, 1994, januari 23).

Dit is in casu duidelijk niet het geval: de door de appelland ingestelde vordering strekt ertoe te verkrijgen dat de geïntimeerde alle mogelijke maatregelen (dus in feite ook de ontzegeling) zal nemen die tot gevolg zouden hebben dat de appelland, zonder enige verdere tegenkanting, zijn exploitatie (thans als beweerd praatcafé) kan voortzetten. Eigenlijk en feitelijk wordt daardoor beoogd de opschorting van een akte van een administratieve overheid; bovendien mag men niet vergeten dat de regel geldt dat de omstandigheid dat er repercuties zijn of kunnen zijn op enig subjectief recht, *niet* leidt tot de onbevoegdheid van de Raad van State (cf. Cass., 10 april 1987, Arr. Cass., 1986-87, 477).

De exclusieve bevoegdheid van de Raad van State (zie art. 17, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State) houdt een bevestiging in van de onbevoegdheid van de rechter van de rechterlijke macht, *ten gronde én in kort geding* (cf. arrest nr. 44.737 van de Raad van State, 26 oktober 1993 – inzake de sluiting van de dancing Boccaccio te Destelbergen, T.B.P., 1994, nr. 4, p. 289) tot het bevelen van schorsing en het nemen van voorlopige maatregelen in verband met een akte of een reglement van de bestuurlijke overheid, tenzij (quod non in casu) ter bescherming van een subjectief recht.

**ARBEIDSHOF TE GENT
AFDELING BRUGGE**

5e KAMER – 8 SEPTEMBER 1995

Voorzitter: de h. Dewulf

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Blontrock en D'Haene

Openbaar ministerie: de h. Drubbel

Advocaat: mr. Kempinaire

Pensioenen – Werknemers – Ongelijke berekeningswijze – Pensioenleeftijd – Ongelijkheid – Richtlijn 79/7 EEG – Strijdigheid – Pensioenleeftijd – Vermoeden van arbeidsongeschiktheid – Loopbaan – Vervroegd einde – Sociale-zekerheidswetten – Samenhang

De mogelijkheid voor mannen om de arbeid vervroegd neer te leggen, moet gezien worden in het kader van de arbeidsmarktpolitiek. Ze bestaat in de zelfstandigen- en ambtenarenregeling. Ook de werknemersregeling bevat die mogelijkheid, en dit zowel vóór als na de Wet Flexibele Pensioenleeftijd. Ze impliceert niet dat de pensioenleeftijd van mannen en vrouwen gelijk is, maar maakt het enkel mogelijk de loopbaan vervroegd te beëindigen. Het vervangingsinkomen dat men vervroegd geniet, dit wil zeggen vóór het eigenlijke einde van de loopbaan, is geen eigenlijk rustpensioen. Dat de Wet Flexibele Pensioenleeftijd geen gelijke pensioenleeftijd heeft ingevoerd, blijkt uit de wetsgeschiedenis en doelstelling van die wet. Hetzelfde vloeit voort uit de samenhang van die wet met andere sociale-zekerheidswetten.

Aangezien de werknemersregeling een ongelijke pensioenleeftijd kent, is de ongelijke berekeningswijze van pensioenen niet in strijd met Richtlijn 79/7/EEG betreffende de gelijke behandeling in de sociale zekerheid.

Rijksdienst voor Pensioenen t/ D.

Over het voorwerp van de betwisting

Bij beslissing van 7 februari 1994 van appellant werd aan geïntimeerde een rustpensioen toegekend (gezinsbedrag).

Bij verzoekschrift, aangetekend verstuurd op 1 maart 1994 en toegekomen ter griffie van de Arbeidsrechtbank te Kortrijk, afdeling Kortrijk, op 2 maart 1994, tekende geïntimeerde hiertegen beroep aan en vroeg de herziening van de berekeningswijze van 40/45sten naar 40/40sten.

...

De arbeidsrechtbank heeft de vordering ontvankelijk en gegrond verklaard.

...

Bespreking

1. Beide partijen verwijzen naar het arrest van 1 juli 1993 door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap gewezen in de zaak C-154/92 (*R.W.*, 1993-1994, 95, *S.R.K.*, 1993, 388, met noot D. De Vos, *J.T.T.* 1994, 34, met noot; hierna: het arrest Van C.).

Samengevat heeft het Hof voor recht verklaard:

«1) De artikelen 4, lid 1, en 7, lid 1, van Richtlijn 79/7/EEG van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid verzetten zich ertegen dat een nationale wettelijke regeling die mannelijke en vrouwelijke werknemers toestaat vanaf dezelfde leeftijd met pensioen te gaan, in de berekeningswijze van het pensioen een verschil naar gelang van het geslacht handhaaft, dat verband houdt met het in de vroegere wettelijke regeling bestaande verschil in pensioenleeftijd.

2) Artikel 4, lid 1, van Richtlijn 79/7 kan sedert 23 december 1984 door particulieren voor de nationale rechter worden ingeroepen om de toepassing van elke met dat artikel strijdige bepaling te beletten.

3) In geval van schending van artikel 4, lid 1, van Richtlijn 79/7 heeft de benadeelde groep recht op toepassing van dezelfde regeling als de bevoordeelde groep die in een gelijke situatie verkeert, waarbij die regeling, zolang aan de richtlijn geen uitvoering is gegeven, het enig bruikbare referentiekader blijft.»

Het Hof van Justitie komt in zijn geciteerd arrest tot dit antwoord, na te hebben overwogen: «*Ingeval* een nationale wettelijke regeling het verschil in pensioenleeftijd tussen mannelijke en vrouwelijke werknemers heeft opgeheven – een feitelijke kwestie die ter beoordeling van de nationale rechter staat – kan artikel 7, lid 1, sub a, van Richtlijn 79/7 niet meer worden ingeroepen ter rechtvaardiging van de handhaving van een verschil in de berekeningswijze van het rustpensioen dat samenhang met dat verschil in pensioenleeftijd» (z.o. 13 van het arrest).

Het is bijgevolg de nationale rechter die moet oordelen of de wet van 20 juli 1990 tot instelling van een flexibele pensioenleeftijd voor werknemers het verschil in pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen al dan niet heeft opgeheven.

Over de vraag of een nationale wettelijke regeling een verschil in pensioenleeftijd kent, doet het Hof van Justitie geen uitspraak.

2. De gelijkheid (verbod van discriminatie naar geslacht) is door het Hof van Justitie bij herhaling als een com-

munautair grondrecht bestempeld (D. Pieters, *Europees sociale zekerheidsrecht, commentaar*; Maklu 1988, p. 171).

De «derde richtlijn» (Richtlijn van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid 79/7/EEG) sluit een aantal aspecten van zijn werkingsfeer uit, waaronder, krachtens artikel 7, § 1, a: «De vaststelling van de pensioengerechtigde leeftijd met het oog op de toekenning van ouderdoms- en rustpensioenen en de gevolgen die hieruit voortvloeien voor andere prestaties» (Hof van Justitie, 16 februari 1982, in de zaak B. 19/81, *Rec.*, 1982, 555).

Hiermee werd enkel bedoeld, de mogelijkheid om de regelingen die reeds bestonden op het ogenblik van de totstandkoming van de richtlijn te handhaven (D. Pieters, *o.c.*, p. 181).

Deze afwijking is slechts tijdelijk toegestaan om de staten de mogelijkheid te bieden de gelijkschakeling inzake de pensioenregelingen geleidelijk te verwezenlijken.

De staten moeten de kwesties die aanleiding hebben gegeven tot een afwijking geregeld onderzoeken, teneinde vast te stellen of het, gelet op de sociale ontwikkelingen in dezen, gerechtvaardigd is om deze te handhaven (artikel 7, § 2).

Naar aanleiding hiervan wijst het Hof erop dat de richtlijn beoogde om, inzake de pensioenregeling, de in een bepaalde periode aan vrouwen toegekende voordelen tijdelijk te handhaven, om de regeringen de gelegenheid te geven hun pensioenstelsel geleidelijk aan te passen (cf. Hof van Justitie, 7 juli 1992, *The Queen, S.R.K.*, 1993, 247, geciteerd door A. Ottevaere en D. Coeurnelle, «De Belgische Sociale Zekerheid en de gelijkschakeling van mannen en vrouwen», in *B.T.S.Z.*, 1994, blz. 903).

Er werd echter geen enkele termijn vastgesteld voor de gereguleerde revisies.

Bovengenoemde auteurs wijzen erop dat het Hof een zeer ruime interpretatie geeft van de uitzondering bedoeld in artikel 7, § 1, a, van de richtlijn, wanneer het beweert dat dit geïnterpreteerd moet worden in die zin dat het de vaststelling toelaat van een verschillende pensioenleeftijd, evenals de discriminaties die noodzakelijkerwijs voortvloeien uit dit verschil. In dit geval betreffen de discriminaties de bijdrageperiodes.

De verschillen in berechtiging die in andere stelsels van sociale prestaties voortvloeien uit de vaststelling van de verschillende pensioenleeftijd, zijn echter alleen aanvaardbaar indien ze noodzakelijk en objectief verbonden zijn met het verschil in de pensioenleeftijd (Hof van Justitie, 30 maart 1993, *S.R.K.*, 1993, 258).

3. In het onderhavige geval deed geïntimeerde een pensioenaanvraag met ingang van 1 november 1994 (leeftijd 60 jaar), terwijl hij reeds sedert 1 januari 1990 werkloos was. Hij kon blijven stempelen tot zijn leeftijd van 65 jaar, in tegenstelling tot de vrouwen (artikel 144 K.B. 20 december 1963 Oud Werkloosheidsbesluit en artikel 64 K.B. 24 november 1991 Nieuw Werkloosheidsbesluit), terwijl zijn pensioenberekening steeds gebeurt op basis van zijn voorheen verdiende loon.

De vraag rijst of geïntimeerde tot de benadeelde groep behoort. Geïntimeerde wijst er evenwel op dat hij «belang» had om op 60-jarige leeftijd op pensioen te gaan, daar zijn werkloosheidsuitkering ± 33.000 fr. bedraagt en zijn pensioenbedrag uiteindelijk ± 47.000 fr.

Niettemin meent geïntimeerde dat hij nog een groter bedrag zou krijgen op basis van de voordeliger berekeningswijze van de loopbaan volgens 40/40.

4. Voor de oplossing van het onderhavig geschil is de vraag in essentie de volgende. Heeft de Belgische wetgever, door de invoering van de wet van 20 juli 1990 op de flexibele pensioenleeftijd, de pensioenleeftijd voor mannelijke en vrouwelijke werknemers gelijkgeschakeld, wat een vraagstuk is dat door de nationale rechter beantwoord dient te worden. Ingeval de vraag positief beantwoord wordt, kan de voorheen bestaande ongelijkheid in de berekeningswijze niet gehandhaafd worden, want dit zou een (onrechtstreekse) discriminatie vormen; wat uitgesloten wordt door voormelde richtlijn (D. Pieters, *o.c.*, p. 187).

4.1. In de rechtsleer wordt meestal aangenomen dat de Wet Flexibele Pensioenleeftijd een gelijke pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen heeft ingevoerd (zie voetnoot nr. 6: auteurs geciteerd door B. Lietaert, in «De begrippen pensioen en pensioenleeftijd», en het arrest Van C., in *J.T.T.* 20 april 1995, 186).

Op grond van verschillende factoren kan nochtans staande worden gehouden dat de Wet Flexibele Pensioenleeftijd een ongelijke pensioenleeftijd kent. Volgens B. Lietaert lijkt een beroep op een interpretatieve wet wel verantwoord.

De rechter die zich (intussen) geplaatst ziet voor de toepassing van de wet in een concreet geval, beschikt over de interpretatieve vrijheid, met naleving van de artikelen 5 en 6 Ger. W.

Wanneer de termen van de wet niet klaar noch precies zijn, is er ruimte voor interpretatie (De Harven P., «Réflexions sur la technique de l'interprétation judiciaire des lois», *J.T.*, 1960, 205, nrs. 7 en 10, en Cass., 31 januari 1961, *Pas.*, 1961, I, 584; Cass., 11 december 1962, *Pas.*, 1963, I, 455; Cass., 21 februari 1967, *Pas.*, 1967, I, 775).

4.2. Bij deze aangelegenheid dient te worden onderzocht of bij *wetshistorische* interpretatie (op grond van de voorbereidende teksten) of hetzij bij *doelgerichte* interpretatie van de wetteksten, deze naar de conclusie leiden of er al dan niet een ongelijke pensioenleeftijd gehandhaafd blijft, en dus een al dan niet ongelijke berekeningswijze van het pensioen voor mannen en vrouwen verder mogelijk blijft.

De belangrijkste vernieuwing van deze nieuwe pensioenwet voor de werknemers is de invoering van de zogenaamde flexibele pensioenleeftijd. Dat is de term die gebruikt wordt om aan te duiden dat de betrokkenen vrij zijn *het tijdstip* te kiezen waarop ze met pensioen gaan (d.w.z. een keuze «naar believen»).

Voordien waren vrouwelijke werknemers pensioengerechtigd op 60 jaar, mannelijke op 65 jaar. Voortaan mogen mannen en vrouwen vrij hun pensioenleeftijd kiezen tussen 60 en 65 jaar.

Mannen konden al enige tijd vervroegd met pensioen, maar verloren dan 5% van hun pensioenbedrag per jaar dat ze vervroegd met pensioen gingen (artikel 5 K.B. nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers).

Voor mannen was bovendien het stelsel van het brugrustpensioen van kracht. Ze mochten met pensioen vanaf 60 jaar, zonder «bestrafing» met 5% vermindering per jaar vervroeging, maar hun werkgever moest hen dan vervangen door een uitkeringsgerechtigde werkloze (artikel 5bis K.B. nr. 50).

4.3. De instelling van een flexibele pensioenleeftijd past in de verwezenlijking van de E.G.-richtlijn 79/7 van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het principe van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid.

De Belgische regering heeft, in het verlengde van vorige beslissingen, (slechts) een *bijkomende* stap in de richting van de gelijke behandeling gezet.

Zo heeft zij in opeenvolgende fases het gezinspensioen voor vrouwen en het overlevingspensioen voor mannen ingevoerd (1984), de mogelijkheid tot toekenning van een vervroegd pensioen voor vrouwen op 55-jarige leeftijd (1987) en het toepassen van de verminderingcoëfficiënt wegens het vervroegd opnemen van het rustpensioen door mannen (1991), afgeschaft (voor een overzicht van deze problematiek, zie *Ontwikkelingen van de Sociale Zekerheid 1985-1991. Pensioenen Werknemers*, door R. Masyn, Instituut voor Sociaal Recht K.U.L., Die Keure, blz. 345).

Met andere woorden, de wet van 20 juli 1990 op de flexibele leeftijd moet ook worden gezien in het kader van de sinds jaren gevoerde «arbeidsmarktpolitiek», onder meer door een *vervroegd einde van de loopbaan* mogelijk te maken, zonder evenwel te raken aan de *bestaande pensioenleeftijd*.

Het doel van de Wet Flexibele Pensioenleeftijd was namelijk niet zozeer een gelijke pensioenleeftijd in te voeren, maar de vroeger reeds bestaande mogelijkheid tot vervroegde pensionering af te schaffen en over te nemen in een gewijzigde vorm (cf. Hand. Kamer 1989-1990, 3 juli 1990, 3196: «Waar het op neerkomt is een nieuwe formule brugrustpensioen, want het zou een vals beeld ophangen te stellen dat voor de toekomst de mannen op 60 jaar aanspraak kunnen maken op een volledig pensioen», geciteerd door B. Lietaert, *o.c.*, blz. 188, nr. 17, en voetnoot nr. 29).

De verslaggever van het wetsontwerp had reeds namens de bevoegde kamercommissie uitdrukkelijk gesteld dat het wetsontwerp «bijgevolg niet voorziet op een veralgemeende wijze in een gelijke pensioenleeftijd voor mannen en vrouwen» (*Parl. St.*, 1989-90, nr. 1175/7, 9). Ook de minister voor Pensioenen herinnerde eraan dat er nooit sprake is geweest van een veralgemeende verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd (*o.c.*, 53).

5. Uitgaande van de principiële mogelijkheid die de wet van 20 juli 1990 laat aan de belanghebbende om zelf te kiezen wanneer hij een einde maakt aan zijn actieve loopbaan om terug te vallen op een vervangingsinkomen gesitueerd in het pensioenstelsel, moet geconcludeerd worden dat de vrije keuze van de pensioenleeftijd *slechts geldt voor een deel van de werknemers*.

5.1. Voor *zelfstandigen* (waaronder die met een gemengde loopbaan als werknemer) is de pensioenleeftijd nog steeds 65 jaar voor mannen en 60 jaar voor vrouwen.

Mannen kunnen vanaf 60 jaar vervroegd met pensioen; zij verliezen dan 5% per jaar vervroeging.

Voor mannen is het vervroegde pensioen vanaf 55 jaar reeds afgeschaft op 1 januari 1987.

De pensioenleeftijd van een *vastbenoemde ambtenaar* is vastgesteld op 65 jaar, zowel voor mannen als vrouwen. Het rustpensioen kan echter vervroegd ingaan vanaf 60 jaar. Dat heeft als gevolg dat men zich op minder loopbaan jaren kan beroepen.

Het is evenwel van geen belang dat de wetgeving inzake de flexibele pensioenleeftijd enkel in een regeling voorziet voor werknemers en niet voor de andere categorieën.

Het feit dat eventueel een ongelijkheid is weggewerkt in één stelsel, verhindert niet dat voor degenen die onder dit stelsel vallen de «pensioenleeftijd» van de Europese richtlijn van toepassing kan zijn.

5.2. Onder «pensioenleeftijd» kan worden verstaan de leeftijd waarop de toegang tot het pensioen wordt verschaft en het recht op pensioen ingaat (cf. Commentaar van D. De Vos onder H.v.J., 1 juli 1993, *S.R.K.*, 1993, 390, met verwijzing naar het reeds geciteerde arrest *The Queen* van 7 juli 1992).

Indien men het begrip aldus definieert en ervan uitgaat dat mannen en vrouwen allebei vanaf 60 jaar de pensioenleeftijd bereiken, is het evidente gevolg dat de berekening van het pensioen ook gelijk zou moeten zijn.

De wet van 20 juli 1990 kent evenwel geen «normale pensioenleeftijd» meer (zie o.m. opheffing artikel 4bis K.B. nr. 50 ingevolge artikel 16: opheffingsbepalingen van de nieuwe wet). Niettemin blijft de samenhang bestaan met andere regelingen die wel rekening houden met het begrip «normale pensioenleeftijd».

Volgens een bepaalde rechtsleer is de pensioenleeftijd zowel het ogenblik waarop men vermoed wordt arbeidsongeschikt te zijn (functionele of wezenlijke betekenis) als het ogenblik waarop het recht op rustpensioen geopend wordt (technische betekenis; B. Lietaert, *o.c.*, nr. 29).

Als het ondenkbaar is dat men op rust gaat alvorens de loopbaan beëindigd is, kan het vervangingsinkomen dat men geniet vóór het einde van de loopbaan geen eigenlijk rustpensioen zijn (*idem*, nr. 31).

6. Zoals gezegd, geldt de vrije keuze van de pensioenleeftijd echter maar voor een deel van de werknemers wier pensioen daadwerkelijk en voor de eerste maal ingaat vanaf 1 januari 1991.

Dat de Belgische pensioenwetgeving nog steeds een *verschillende pensioenleeftijd* beoogt voor mannen en vrouwen blijkt dus ook door uitdrukkelijke verwijzing naar de dwingende pensioenleeftijd op 65 jaar voor mannelijke gerechtigden op een conventioneel brugpensioen.

De vrije keuze van de leeftijd waarop men in het pensioenstelsel stapt, geldt immers in de eerste plaats *niet* voor de *mannen die bruggepensioneerd* zijn. Zij zijn verplicht tot 65 jaar met brugpensioen te blijven, om dan over te stappen naar het gewone rustpensioen (artikel 2, § 2, 1°, wet 20 juli 1990).

Invalide en werkloze *mannen* kiezen vrij het tijdstip van pensionering vanaf 60 jaar. Zij laten zich onder meer leiden door financiële overwegingen, om te beslissen al of niet vóór 65 met pensioen te gaan, zoals in de voorliggende zaak het geval is. Een pensioenberekening vooraf kan hierbij behulpzaam zijn. Deze redenering zet de stelling kracht bij dat het flexibele pensioen eigenlijk een vorm is van vervroegd pensioen of pseudo-pensioen.

Werkloze of invalide mannen moeten (zoals vroeger) op hun 65e overstappen op het pensioen.

De vrije keuze geldt echter evenmin voor *vrouwen* die op zestig *bruggepensioneerd*, *werkloos* of *invalide* zijn, of na hun zestigste ziek of invalide worden of werkloos worden. Aangezien zij vanaf 60 jaar niet meer gerechtigd zijn op deze uitkeringen, zijn ze in de praktijk verplicht op 60 jaar met pen-

sioen te gaan (zie artikel 64 Werkloosheidsbesluit, respectievelijk artikel 108 van de Ziektewet, gecoördineerde versie van 14 juli 1994, met kleine afwijking voor vrouwen die na de leeftijd van 60 jaar blijven doorwerken (artikel 109)).

Trouwens, om te vermijden dat, ten gevolge van een schending van de wetgeving, bepaalde personen opeens zonder recht op een uitkering komen te staan, wordt het recht op het rustpensioen van de persoon die de door de reglementering bepaalde maximumleeftijd bereikt en daardoor het recht op werkloosheids-, ziekte- of invaliditeitsuitkeringen verliest, in beginsel automatisch onderzocht of er geen enkele aanvraag is ingediend, uiterlijk in de loop van de maand waarin de maximumleeftijd wordt bereikt (nieuw artikel 9, § 4, van het K.B. van 21 december 1967, Algemeen Reglement, als gewijzigd door artikel 12 K.B. 4 december 1990 tot uitvoering van de wet van 20 juli 1990 tot instelling van een flexibele pensioenleeftijd voor werknemers en tot aanpassing van de werknemerspensioenen aan de evolutie van het algemeen welzijn, en tot wijziging van sommige bepalingen inzake werknemerspensioenen).

Er dient dan ook besloten te worden, niet alleen dat de wetgever geen gelijke pensioenrechten wenste in te voeren, maar dat de wet van 20 juli 1990 impliciet het verschil in pensioenleeftijd handhaaft.

7. Dat in dezelfde wet de arbeidswetgeving is aangepast om te beletten dat werkgevers hun vrouwelijke bedienden nog «met verkorte opzegtermijn» kunnen afdanken vóór ze 65 worden (artikel 15 wet 20 juli 1990 dat artikel 83, eerste lid, W.A.O. wijzigt), doet hier uiteraard niets ter zake. Er bestaat immers geen pensioenplicht maar enkel een pensioenrecht.

De wet verplicht de (actieve) werknemer niet op 65 met pensioen te gaan, hij mag aan de slag blijven na zijn 65e, als de werkgever daarmee instemt. Hij kan zijn pensioenrechten echter niet meer verhogen (want de berekening volgens artikel 10, § 1, K.B. nr. 50 wordt afgeschaft: artikel 16, 1°, g, wet van 20 juli 1990).

Het gaat met andere woorden inderdaad om het «handhaven» van de ongelijke pensioenberekening vastgelegd in het K.B. nr. 50, en niet om het overbrengen van deze voorheen bestaande ongelijke berekening naar het nieuwe stelsel gecreëerd door de wet op de flexibele pensioenleeftijd.

...

De verwijzing naar het arrest van het Arbitragehof nr. 4/94 van 13 januari 1994 (*B.S.*, 10 maart 1994, blz. 6036 e.v.) door appellant, waaruit hij afleidt dat dit Hof zou gesteld hebben dat de Belgische regeling (na invoering van de wet van 20 juli 1990) niet discriminerend is in het licht van de Belgische Grondwet, is evenwel niet relevant voor de oplossing van het voorliggende geschil.

De vraag is niet of de Belgische pensioenregeling strijdig is met het Belgisch niet-discriminatiebeginsel maar of zij strijdig is met Richtlijn 79/7.

...

10. Samengevat dient te worden besloten dat voor een mannelijke werknemer van 60 jaar die op die leeftijd zijn (wettelijk) pensioen wil doen ingaan (mogelijkheid die hem thans geboden wordt in het stelsel van de wet op de flexibele pensioenleeftijd), er nog een rechtvaardiging voorhanden is om een ongelijke pensioenberekening te handhaven.

Anders dan de eerste rechter is het arbeidshof van oordeel dat het pensioen van geïntimeerde dient te worden berekend op basis van een beroepsloopbaan van 40/45.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 21 december 1993

Onrechtmatige daad – Schade en schadeloosstelling – Benadeelde die beschikt over personeel om de schade te herstellen

Het bestreden vonnis (Corr. Brugge, 17 januari 1992) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat het vonnis aanneemt dat eiser recht heeft op integrale vergoeding van de schade veroorzaakt door de fout van de eerste verweerder, maar oordeelt dat te dezen de kosten voor de 'inzet van het personeel ter herstelling van de aangebrachte schade geen economische waardevermindering heeft teweeggebracht in vergelijking met haar toestand (van de burgerlijke partij) vóór het ongeval, omdat 'het loon hoe dan ook moest worden betaald, en 'de bedrijfskosten inherent deel uitmaken van de werking van een openbare dienst', zodat deze kosten geen schade zijn in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat de omstandigheid dat eiser 'beschikt over twee functioneel gedecentraliseerde diensten (waaronder het Bestuur voor Elektriciteit en Elektromechanica, met betrekking tot de schade aan verkeerslicht en elektriciteitspaal) die beschikken over personeel dat specifiek is aangenomen om het beheer en het toezicht der wegen en de erbij horende elektromechanische infrastructuur uit te voeren en de noodzakelijke herstellingen, wat ook de reden moge zijn waarom de herstelling nodig is, te verrichten', niet meebrengt dat de last van de herstelling moet worden gedragen door eiser wanneer de schade veroorzaakt is door een fout van een derde;

«Dat het vermogen van eiser niet anders wordt aangetast als eiser personeel in dienst neemt om reeds ontstane schade te herstellen of van te voren personeel in dienst neemt om te verwachten schade te kunnen herstellen;

«Dat het bestrede vonnis, door op grond van de in het middel weergegeven redenen, de vordering van eiser met betrekking tot het bedrag van 3.693 frank wegens loon- en bedrijfskosten af te wijzen, de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek schendt.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. D'Haenens – Openbaar ministerie: de h. D'Hoore, eerste advocaat-generaal – Advocaten: mrs. Bützler en De Bruyn – In de zaak: Vlaams Gewest t/ N. e.a.)

NOOT – Zie Cass., 28 september 1982, *R.W.*, 1982-83, 2705; 28 juni 1991, *R.W.*, 1991-92, 776, met noot.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 9 maart 1995

Hinder – Door verlegging van tracé van spoorweg is benzinestation in doodlopende straat komen te liggen – Toegang nog mogelijk – Verstoring van het evenwicht niet uitgesloten

Het bestreden arrest (Hof Antwerpen, 14 oktober 1992) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende (...), dat, krachtens artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek, de veroorzaker van hinder die de normale ongemakken van nabuurschap overschrijdt, vergoeding verschuldigd is voor het daardoor verbroken evenwicht, ongeacht of de veroorzaker de overheid is;

«Dat de omstandigheid dat de eigenaar van het erf nog een recht van toegang, uitweg, zicht en waterloop heeft, er niet aan in de weg staat dat het evenwicht verbroken kan zijn;

«Overwegende dat het arrest dat de vordering gebaseerd op artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek afwijst op de enkele grond dat eiser nog de vorengenoemde rechten heeft, voornoemde wetsbepaling schendt.»

(Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen – Rapporteur: mevr. Bourgeois – Openbaar ministerie: de h. De Swaef – Advocaten: mrs. Geinger en De Gryse – In de zaak: B. t/ N.M.B.S. e.a.)

NOOT – In de jaren 1981-1982 werd het tracé van een spoorweg gewijzigd ter hoogte van de straat waarin eiser een benzinestation had, met als gevolg dat het benzinestation afgesloten werd van het voorbijgaand verkeer. Bij gebrek aan clientèle moest eiser zijn zaak sluiten. Zijn vordering tot vergoeding op grond van abnormale burenhinder werd door het bestreden arrest afgewezen, met verwijzing naar Cass., 4 juni 1959 (*R.W.*, 1960-61, 26, *R.C.J.B.*, 1959, 337, met noot van M.A. Flamme).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 10 maart 1995

Inkomstenbelastingen – Vergelijking met soortgelijke belastingplichtigen – Vermenigvuldiging van kostprijs van aankopen met uit de vergelijking geputte brutowinstpercentages – Aftrek van bedrijfsuitgaven – Vaststelling overeenkomstig art. 248 W.I.B. 1964

Het bestreden arrest (Hof Antwerpen, 31 december 1992) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat het bestuur het in artikel 248 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964) bedoelde bijzondere bewijsmiddel hanteert wanneer het, ter vaststelling van de belastbare grondslag van de bedrijfsinkomsten, steunt op een vergelijking met de normale winsten of baten van ten minste drie soortgelijke belastingplichtigen;

«Overwegende dat, blijkens het arrest, het hof van beroep aanneemt dat eiser, bij gebreke van bewijskrachtige gegevens, de belastbare grondslag van de bedrijfsinkomsten van de verweerdere voor de belastingperiodes in kwestie heeft bepaald door de kostprijs van de door hen gedane aankopen te vermenigvuldigen met brutowinstpercentages afgeleid uit die, toegepast door drie soortgelijke belastingplichtigen, waarmee werd vergeleken, en door van het op die wijze ver-

kregen produkt de niet betwiste bedrijfsuitgaven, vermindert met de verworpen onderdelen, af te trekken;

«Overwegende dat eiser, door aldus te handelen, overeenkomstig artikel 248 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964) de bij artikel 20, 1°, van dat wetboek bedoelde winsten en baten van de verweerders heeft vastgesteld en geen vergelijking met soortgelijke belastingplichtigen heeft gemaakt, die enkel strekte tot bewijs van een element dat dienstig was ter bepaling van de belastbare grondslag;

«Dat het arrest voormeld artikel 248 schendt.»

(Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen – Rapporteur: de h. Forrier – Openbaar ministerie: de h. Goeminne – Advocaat: mr. Marck (voor de verweerders) – In de zaak: Belgische Staat t/ Z. e.a.)

NOOT – Zie art. 342, § 1, eerste lid, W.I.B. 1992.

Hof van Cassatie (1e kamer), 9 juni 1995

Inkomstenbelastingen – Personenbelasting – Aangifte – Bedrijfsuitgaven niet in het aangifteformulier vermeld, maar in een bijgevoegde bijlage – Verwerping – Geen bericht van wijziging vereist

Het bestreden arrest (Hof Antwerpen, 29 juni 1993) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat, krachtens artikel 214, § 1, van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964), de aangifte wordt gedaan op een formulier waarvan het model door de Koning wordt vastgesteld; dat, volgens artikel 214, § 3, van dat wetboek, de bescheiden, opgaven en inlichtingen waarvan de overlegging in het formulier wordt gevraagd, een integrerend deel van de aangifte vormen en moeten worden bijgevoegd;

«Overwegende dat voor het aanslagjaar 1988 het formulier werd vastgesteld bij koninklijk besluit van 29 februari 1988; dat het aldus door de Koning vastgestelde formulier in de rubriek 256 voor de bedrijfsuitgaven vermeldt: 'in te vullen indien hij geen toepassing wenst te maken van het wettelijk forfait';

«Overwegende dat het arrest vaststelt: 1. dat verweerder bedrijfsinkomsten als arbeider en als voetballer heeft aangegeven; 2. dat verweerder de rubriek 256 van het formulier voor de aangifte in de personenbelasting van het aanslagjaar 1988 niet heeft ingevuld; 3. dat verweerder bij het formulier een bijlage heeft gevoegd met 'de bedrijfsuitgaven als voetballer'; 4. dat eiser de in de bijlage opgegeven bedrijfsuitgaven als niet bestaande heeft verworpen, zonder aan verweerder het bij artikel 251 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964) vermelde bericht van wijziging te hebben gestuurd;

«Overwegende dat het arrest, op grond van die vaststellingen, niet wettig kon oordelen dat de bijlagen met betrekking tot de bedrijfsuitgaven een integrerend deel uitmaken van het formulier en dat eiser de in die bijlage vermelde bedrijfsuitgaven slechts mocht verwerpen nadat hij verweerder met geldig bericht van wijziging overeenkomstig art. 251 W.I.B. in kennis had gesteld van de verwerping van de aangegeven bedrijfsuitgaven.»

(Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen – Rapporteur: de h. Forrier – Openbaar ministerie: de h. Goeminne – In de zaak: Belgische Staat t/ C.).

Hof Gent (14e Kamer), 13 december 1994

Beslag en executie – Beslag inzake namaak – Opdracht van de deskundige – Vermelding van leveranciers en klanten

In de bestreden beschikking werd aan de aangestelde deskundige verbod opgelegd om de namen van de leveranciers en de klanten van de beslagene rechtstreeks of onrechtstreeks ter kennis te brengen van de verzoekster. Deze beschikking wordt door het hof om de volgende redenen gewijzigd:

«De bezorgdheid van de eerste rechter om ook de rechtmatige belangen van de beslagene te beveiligen is gegrond, maar kan toch niet zover gaan dat de deskundige, die tot opdracht heeft de beweerde namaak vast te stellen, met inbegrip van de oorsprong en de omvang ervan, in zijn verslag de namen en adressen niet zou mogen vermelden van leveranciers en klanten, die 'prima facie' betrokken blijken te zijn bij het aanbieden, invoeren of in bezit hebben van de beweerde namaak.

«Wel is het raadzaam te bepalen dat de deskundige autonoom en zonder inmenging van appellante of haar vertegenwoordigers de voor zijn opdracht relevante informatie selecteert en enkel deze informatie in zijn verslag opneemt.»

(Voorzitter: de h. Top – Advocaat: mr. Evrard – In de zaak: V. t/ N.V. S.)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van de V.U.B. (coördinatie prof.dr. M. van Damme)

Dit overzicht betreft de wetgeving bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van mei 1995 en kwam tot stand met medewerking van K. Byttebier, S. Claes, M. De Jonckheere, V. De Saedeleer, P. Dufaux, G. Van Limberghen en L. Veny.

Instellingen voor belegging in schuldvorderingen

Teneinde het de instellingen voor belegging in schuldvorderingen waarvan het statuut wordt geregeld bij K.B. van 29 november 1993 mogelijk te maken om effectiseringsverrichtingen te stellen, achtte de regelgever het noodzakelijk een aantal wijzigingen aan hun statuut aan te brengen. Dit is geschied bij K.B. van 7 april 1995 (koninklijk besluit tot wijziging van het K.B. van 29 november 1993 op de instellingen voor belegging in schuldvorderingen, B.S., 3 mei 1995.) Bedoeld K.B. brengt een aantal in hoofdzaak technische wijzigingen aan in de bestaande reglementering.

K.B.

Vlaamse universiteiten – Boekhoudkundig schema en jaarrekening

Ter uitvoering van de artikelen 161 e.v. van het Universiteitsdecreet van 12 juni 1991, als gewijzigd bij decreet van 27 januari 1993, vaardigde de Vlaamse regering het besluit van 8 februari 1995 uit betreffende de vastlegging van het boekhoudkundig schema en van de voorschriften voor het opstellen van de jaarrekening van de Vlaamse universiteiten ((B.S., 3 mei 1995).

Krachtens de nu geldende regelgeving voert het universiteitsbestuur een algemene boekhouding die alle verrichtingen, bezittingen, vorderingen, schulden en verplichtingen omvat. Te dien einde verklaart het besluit o.m. de artikelen 4, 6, 7, 8 en 9 van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van ondernemingen op de Vlaamse universiteiten van toepassing. Inzake het rekeningstelsel gelden de regels van het K.B. van 12 september 1983 tot bepaling van de minimumindeling van een algemeen rekeningstelsel, met uitzondering evenwel van de klassen 6 en 7, waarvoor in bijlage bij dit besluit een indelingschema is opgesteld. Naast deze boekhouding maakt het universiteitsbestuur tevens een staat op van alle te verwachten uitgaven van verbintenissen en verplichtingen die over meerdere begrotingsjaren lopen. Die staat moet het mogelijk maken het vrij beschikbare saldo vast te stellen.

Naar luid van hoofdstuk III stelt het instellingsbestuur jaarlijks een rekening op die zowel de balans als de resultaatsrekeningen omvat en steeds betrekking heeft op het voorgaande kalenderjaar. De jaarrekening verleent inzicht enerzijds in de uitvoering van de begroting en anderzijds in het vermogen en de financiële positie van de universiteit. De resultaatsrekeningen op hun beurt geven voor elk begrotingsartikel de uitvoering van de begroting weer; tevens bevatten deze rekeningen de getrouwe, duidelijke en stelselmatige weergave van de grootte van het resultaat over het boekjaar. In de toelichting bij de resultaatsrekeningen voegt het universiteitsbestuur een overzicht van de verplichtingen en de verbintenissen, opeisbaar in het volgend boekjaar.

Eventueel kunnen de regeringscommissaris en de inspecteur van financiën hun opmerkingen en beschouwingen bij de jaarrekening formuleren. Na toezending keurt de Vlaamse regering vervolgens de jaarrekening goed en zendt die vóór 31 december aan het Rekenhof voor toezicht en visum.

Artikel 9 bevat een overgangsregeling die erin bestaat dat voor de jaren 1992 tot en met 1994 de universiteiten hun rekeningen voorleggen overeenkomstig de K.B.'s van 15 september 1977 en 8 april 1976 of overeenkomstig het in het decreet vervatte begrotingsschema. Dat kan ook gelden voor de universiteiten die niet gereed zijn om het stelsel van het dubbel boekhouden en het voorgestelde stelsel van rekeningen in de praktijk in te voeren, wat de jaren 1995 en 1996 betreft.

Artikel 10 heft een aantal algemene besluiten op aangaande de materie welke met het besproken besluit wordt geregeld en artikel 11 bepaalt dat het besluit in werking treedt vanaf het boekjaar 1995.

L.V.

Palliatief verlof

Een K.B. van 22 maart 1995 en K.B.'s van 7 april 1995 (B.S., 5 mei 1995) zorgen voor de uitwerking van het verlof voor palliatieve zorgen. Het K.B. van 22 maart 1995 is van toepassing op de werknemers van de privé-sector terwijl de K.B.'s van 7 april 1995 toepasselijk zijn op de onderbreking van de beroepsloopbaan in de besturen en de andere diensten van de ministeries. Aangezien de bepalingen van de betrokken besluiten gelijklopend zijn, zal voornamelijk verwezen worden naar het K.B. van 22 maart 1995 betreffende de onderbreking van de beroepsloopbaan van werknemers in de privé-sector. De K.B.'s van 7 april 1995 bevatten vergelijkbare maatregelen betreffende de overheidssector.

1. *Begrip «palliatieve verzorging».* Onder het begrip palliatieve verzorging wordt verstaan: «elke vorm van bijstand en inzonderheid medische, sociale, administratieve en psychologische bijstand aan en verzorging van personen die lijden aan een ongeneeslijke ziekte en die zich in een terminale fase bevinden». Dezelfde definitie treffen we aan in de wet van 21 december 1994 die het recht op beroepsloopbaanonderbreking of vermindering van de arbeidsprestaties in geval van palliatieve verzorging van een persoon invoerde.

2. *Bewijs.* De werknemer die gebruik wenst te maken van deze bepalingen, dient een attest bij de werkgever in te dienen, verstrekt door de behandelende geneesheer van de persoon die de palliatieve verzorging behoeft en waaruit blijkt dat de werknemer zich bereid heeft verklaard deze palliatieve verzorging te verlenen. Hierbij dient de identiteit van de patiënt evenwel niet te worden vermeld.

3. *Aanvang en duur van de schorsing.* Het recht op schorsing gaat in de eerste dag van de week volgend op de week waarin het attest door de werknemer is overhandigd aan de werkgever of op een vroeger tijdstip met de toestemming van de werkgever. De duur van de onderbreking van de beroepsloopbaan of van de vermindering van de arbeidsprestaties kan maximaal één maand bedragen, maar is verlengbaar met een termijn van één maand. Indien de werknemer gebruik wenst te maken van het recht op verlenging, dient opnieuw een attest van de geneesheer afgeleverd te worden. Een werknemer mag maximaal twee attesten indienen voor de palliatieve verzorging van een zelfde persoon. Niets belet evenwel om meerdere malen verlof te nemen voor het verlenen van palliatieve zorgen aan verschillende personen.

4. *Omvang van de schorsing.* De regeling is zowel van toepassing op voltijdse als op deeltijdse werknemers. Daarenboven hebben de werknemers de keuze om de loopbaan volledig te onderbreken of om de arbeidsprestaties te verminderen. Hiervoor komen zowel de voltijdse werknemer als de werknemer met ten minste een drievierdebaan aanmerking. Na de vermindering van de arbeidsprestaties dient evenwel minstens halftijds gewerkt te worden.

5. *Plicht tot vervanging van de werknemer?* In het K.B. van 2 januari 1991 worden een artikel 4bis en een artikel 7bis ingelast die uitdrukkelijk bepalen dat de werknemer niet vervangen dient te worden door een werkzoekende.

6. *Bedrag van de uitkering.* Ondanks het feit dat het K.B. dit niet uitdrukkelijk bepaalt, dient men aan te nemen dat de gebruikelijke uitkeringen voor gewone loopbaanonderbreking toepasselijk zullen zijn.

Zoals gezegd bevatten de K.B.'s van 7 april 1995 soortgelijke bepalingen betreffende de personeelsleden in besturen en andere diensten van de ministeries.

P.N.D.

Moederschapsbescherming

Een richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 19 oktober 1992 legde aan de Europese lidstaten de verplichting op verbeteringen aan te brengen in het statuut van de zwangere werknemers. België diende zijn wetgeving slechts op een beperkt aantal punten te wijzigen. Niettemin werden twee wetten en een K.B. gemaakt om deze materie in overeenstemming te brengen met de Europese Richtlijn. Een wet van 3 april 1995 (*B.S.*, 10 mei 1995) wijzigt een aantal bepalingen betreffende de moederschapsbescherming. Een wet van dezelfde datum (eveneens *B.S.*, 10 mei 1995) verhoogt de forfaitaire vergoeding die betaald dient te worden bij overtreding van het ontslagverbod. Een K.B. van 2 mei 1995, (*B.S.*, 18 mei 1995) tenslotte bevat de procedures van risico-evaluatie in de ondernemingen.

1. *Zwangerschapsonderzoeken buiten de werkuren.* In de Arbeidswet van 16 maart 1971 wordt een nieuw lid 39bis ingevoegd dat de zwangere werkneemster, die haar werkgever van deze toestand op de hoogte heeft gebracht, het recht geeft om van het werk afwezig te blijven met behoud van het normale loon. De werkneemster kan in deze periode zwangerschapsonderzoeken ondergaan, die niet kunnen plaatsvinden buiten de arbeidsuren. Om gerechtigd te zijn op het loon, dient de werkneemster de werkgever op de hoogte te stellen van haar afwezigheid. De werkneemster dient op verzoek van de werkgever een geneeskundig getuigschrift af te leveren, waardoor haar afwezigheid wordt gerechtvaardigd.

2. *Recht op kennisgeving van het ontslagmotief.* Artikel 40 van de Arbeidswet wordt aangevuld met een tweede lid, waarbij de werkneemster die ontslagen is zonder opgave van een reden, de werkgever kan verzoeken dat het ontslagmotief haar schriftelijk wordt meegedeeld.

3. *Principe van de risico-evaluatie.* In artikel 41 van de Arbeidswet, dat gevaarlijke arbeid voor de zwangere werkneemsters verbiedt, wordt voortaan het principe van de risico-evaluatie ingevoerd. Dit betekent dat de werkgever moet evalueren welke risico's zich kunnen voordoen voor zwangere werkneemsters bij blootstelling aan agentia, procédés of arbeidsomstandigheden. Hierbij dient hij de aard, de mate en de duur van de vrijstelling van deze blootstelling te beoordelen en dient hij de algemene maatregelen voor te stellen die genomen dienen te worden om het risico te beperken.

De werkgever dient zich hierbij te laten bijstaan door de arbeidsgeneesheer en door de Dienst V.G.V. Ten einde deze personen hierbij te helpen is in bijlage bij het K.B. van 2 mei 1995 een niet-limitatieve lijst opgesteld van potentiële risico's.

4. *Te nemen maatregelen in geval van risico.* Indien een risico wordt vastgesteld, dient de werkgever een van de volgende maatregelen te nemen, zodat blootstelling van de werkneemster aan dit risico wordt vermeden:

- een tijdelijke aanpassing van de arbeidsomstandigheden of van de risicogebonden werktijden van de betrokken werkneemster;
- indien een tijdelijke aanpassing onmogelijk is of om gegronde redenen redelijkerwijze niet kan worden verlangd,

zorgt de werkgever ervoor dat de werkneemster andere, in haar toestand toelaatbare arbeid kan verrichten; –indien overplaatsing technisch of objectief niet mogelijk is, wordt de uitvoering van de arbeidsovereenkomst van de betrokken werkneemster geschorst.

Na de bevalling heeft de werkneemster recht op reintegratie in haar oude functie.

5. *Te volgen procedure.* De bovenvermelde maatregelen worden voorgesteld door de arbeidsgeneesheer of door een andere geneesheer in de onderneming indien geen beroep kan worden gedaan op de arbeidsgeneesheer. De evaluatie door deze geneesheer en de voorgestelde maatregelen worden in een verslag opgenomen dat voor advies voorgelegd moet worden aan het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen of, bij ontstentenis hiervan, aan de vakbondsafvaardiging. De zwangere werkneemsters worden ingelicht over de evaluatie en de voorgestelde maatregelen.

Indien de werkneemster een verzoek indient om geen nachtarbeid meer te hoeven verrichten, wordt ze onverwijld onderzocht door de arbeidsgeneesheer. Deze dient op de kaart voor medisch onderzoek te verklaren dat ze ongeschikt is om nachtarbeid te verrichten voor een door hem te bepalen duur, dat ze geschikt is om overdag te werken, of dat ze ongeschikt is om overdag te werken en met ziekteverlof dient te worden gezonden.

6. *Nachtarbeid.* Zwangere werkneemsters mogen niet verplicht worden nachtarbeid (d.i. arbeid tussen 20 uur en zes uur) te verrichten:

- gedurende de periode van acht weken voor de vermoedelijke datum van bevalling. Indien mogelijk zorgt de werkgever voor werk overdag; zo niet, dan wordt de uitvoering van de arbeidsovereenkomst geschorst;
- gedurende de andere periodes tijdens de zwangerschap en gedurende de periode van acht weken volgend op de dag van de bevalling. Vereist is evenwel een geneeskundig getuigschrift waarin de noodzaak daarvan in verband met de veiligheid of de gezondheid van de werkneemster of van het kind wordt bevestigd.

Deze bepalingen doen evenwel geen afbreuk aan gelijkwaardige of strengere maatregelen die werden ingeschreven in algemeen verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomsten.

7. *Medisch onderzoek.* Werkneemsters die tijdens de duur van de zwangerschap onderworpen werden aan de besproken maatregelen, dienen uiterlijk acht dagen na de werkhervatting een geneeskundig onderzoek te ondergaan. Wanneer er nog steeds sprake is van een risico voor de veiligheid of de gezondheid van de betrokken werkneemster, kunnen de maatregelen gehandhaafd blijven.

8. *Verhoging van de ontslagbescherming.* Tenslotte werd ook artikel 40, laatste lid, van de Arbeidswet gewijzigd. Dit artikel bepaalt de beschermingsvergoeding die de werkgever dient te betalen indien hij een werkneemster ontslaat om reden van haar zwangerschap. In het verleden bedroeg deze vergoeding drie maanden brutoloon. Nu wordt deze vergoeding gebracht op zes maanden brutoloon, onverminderd de normale opzeggingsvergoeding.

P.N.D.

Statuut van nationale erkentelijkheid – Heropening van de termijn van aanvraag

Bij de wet van 5 april 1995 (*B.S.*, 10 mei 1995) worden de termijnen heropend voor het indienen van de aanvragen met het oog op de toekenning van een statuut van nationale erkentelijkheid ten gunste van de werkweigerders en de weggevoerden voor de verplichte tewerkstelling van de oorlog 1940-1945. Die heropening wordt in de tijd beperkt tot een jaar volgend op de inwerkingtreding van de wet, dit is tot 20 mei 1996.

De wetgever heeft tot de heropening van de termijnen – welke voor de betrokken statuten reeds waren verstreken sinds resp. 30 november 1958 en 31 oktober 1956 – besloten om sociale redenen ten gunste van personen die «...zich in het moeilijke naoorlogse sociaal-economische leven moesten integreren en die zich op dat ogenblik niet bekommerden om problemen inzake nationale erkentelijkheid» (*Gedr. St., Senaat*, 1994-95, nr. 1356/2, blz. 2). Daarnaast heeft ook de vaststelling gespeeld dat aan de desbetreffende statuten, ten tijde dat ze dienden te worden aangevraagd, geen financiële voordelen waren verbonden, doch dat ze pas daarna tot reële voordelen, zoals renten, aanleiding hebben gegeven. Zulks verklaart trouwens de vrij geringe interesse destijds voor het verkrijgen van de beoogde statuten.

M.V.D.

Witwaswetgeving

Een wet van 7 april 1995 (*B.S.*, 10 mei 1995) wijzigt de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld. De wijzigingen betreffen uiteenlopende aspecten van de witwaswetgeving, zowel inzake het toepassingsgebied als m.b.t. de opsporing en vervolging van inbreuken op de wetgeving.

K.B.

Werkingskosten C.B.F.

Een *K.B.* van 7 april 1995 (*B.S.*, 10 mei 1995) beoogt de vermindering van de kosten verbonden aan effectiseringsoperaties, dit teneinde de Belgische instellingen een concurrentiële positie t.a.v. buitenlandse concurrenten te garanderen. Hiertoe vermindert bedoeld *K.B.* de kosten verbonden aan de inschrijving bij de C.B.F. van instellingen voor belegging in schuldvorderingen. Voortaan bedragen de kosten voor behandeling van het inschrijvingsdossier van zowel een Belgische als buitenlandse instelling 0,05 per duizend van het beheerd vermogen (met een minimum van 200.000 en een maximum van 500.000 BEF). Daarnaast vermindert het *K.B.* ook nog een aantal andere kosten.

K.B.

Regeling vermindering R.S.Z.-bijdragen Tewerkstellingsakkoorden

Een *K.B.* van 7 april (*B.S.*, 11 mei 1995) regelt de modaliteiten om te voldoen aan de toekenningsvoorwaarden tot vermindering van R.S.Z.-werkgeversbijdragen ingevolge een tewerkstellingsakkoord. De periode voor de onderhandeling voor het sluiten van akkoorden voor de bevordering van de werkgelegenheid op het niveau van het paritair comi-

té of subcomité, verstreek op 31 maart 1995. Daarom dienden de werkgevers die niet vallen onder de toepassing van een sectorale collectieve arbeidsovereenkomst met directe uitwerking, in kennis te worden gesteld van de nadere modaliteiten betreffende het sluiten van tewerkstellingsakkoorden en het verkrijgen van vermindering van de R.S.Z.-werkgeversbijdragen. Hiertoe wordt onderstaand *K.B.* van 7 april 1995 uitgevaardigd.

Werkgevers hebben recht op vermindering van R.S.Z.-werkgeversbijdragen overeenkomstig artikel 2 van de wet van 3 april 1995 houdende maatregelen tot bevordering van de tewerkstelling, indien aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- onder toepassing vallen van een in een paritair comité of subcomité gesloten collectieve arbeidsovereenkomst met directe uitwerking;

- voldaan hebben aan de voorwaarden inzake gelijkwaardig arbeidsvolume en nettoaangroei van het aantal werknemers.

De werkgevers die niet onder een dergelijke collectieve arbeidsovereenkomst met directe uitwerking vallen, dienen de collectieve arbeidsovereenkomst, de toetredingsakte, de wijziging van het arbeidsreglement, het tewerkstellingsakkoord of iedere andere vorm van toetreding, samen met een volledig dossier, in te dienen bij de griffie van de Dienst van de Collectieve Arbeidsbetrekkingen. Bij de indiening moet de werkgever de volgende gegevens meedelen:

- naam en adres van de werkgever;

- inschrijvingsnummer bij de R.S.Z.;

- bevoegd paritair comité of subcomité;

- het feit of een vakbondsafvaardiging is opgericht overeenkomstig collectieve arbeidsovereenkomst nr. 5 (NAR).

Vanaf de datum van indiening van het dossier bij de griffie van de Dienst van de Collectieve Arbeidsbetrekkingen wordt vermoed dat het dossier volledig is en dat de gestelde termijnen beginnen te lopen. Indien vastgesteld wordt dat het dossier niet volledig is, wordt dit gemeld aan de werkgever en worden de termijnen geschorst.

De dienst voor Collectieve Betrekkingen houdt de lijst bij van de werkgevers, waarvan de collectieve arbeidsovereenkomst, de toetredingsakte, de wijziging van het arbeidsreglement of het tewerkstellingsakkoord is goedgekeurd door het paritair comité of paritair subcomité. Deze lijst wordt ter kennis gebracht van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid. De werkgevers die op deze lijst voorkomen en die voldoen aan de voorwaarden inzake gelijkwaardig arbeidsvolume en nettoaangroei van het aantal werknemers hebben recht op een vermindering van de R.S.Z.-werkgeversbijdragen overeenkomstig artikel 2 van de wet van 3 april 1995.

P.N.D.

Voorlichting en reclame geneesmiddelen

Het *K.B.* van 7 april 1995 (*B.S.*, 12 mei 1995) beoogt de voorlichting en de reclame van geneesmiddelen voor menselijk gebruik, bedoeld in artikel 1 van de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen, gewijzigd bij de wet van 21 juni 1983, te reguleren.

Het *K.B.* bepaalt dat ieder geneesmiddel het voorwerp moet uitmaken van twee bijsluiters: een wetenschappelijke bijsluiters en een bijsluiters voor het publiek. Deze verplichting geldt echter niet voor geneesmiddelen bereid door de

apotheker in zijn officina of in de ziekenhuisofficina met het oog op de aflevering ervan (art. 3).

Krachtens het besluit moeten zowel de reclame in het algemeen als de publieksreclame voor geneesmiddelen voor menselijk gebruik aan een aantal voorwaarden voldoen. Zo moet de reclame in het algemeen in overeenstemming zijn met de gegevens die voorkomen in de wetenschappelijke bijsluiters en met de elementen van het dossier die zijn aanvaard bij de registratie van het geneesmiddel. Verder dient de reclame betreffende een geneesmiddel controleerbaar te zijn, mag ze niet misleidend zijn en dient het rationeel gebruik van het geneesmiddel te bevorderen, door het objectief voor te stellen zonder de eigenschappen ervan te overdrijven (art. 4). Reclame voor een niet-geregistreerd geneesmiddel is verboden.

Publieksreclame voor een geneesmiddel moet zodanig zijn opgezet dat de boodschap als reclame overkomt en het produkt duidelijk als geneesmiddel wordt onderkend. Ook dient de reclame, ten minste in goed leesbare letters, de volgende gegevens te vermelden: de benaming van het geneesmiddel en de algemeen gebruikelijke benaming, de gegevens die voor een goed gebruik van het geneesmiddel onontbeerlijk zijn, een uitdrukkelijk en leesbaar verzoek om aandachtig, naargelang het geval, de bijsluiters of de tekst op de buitenverpakking te lezen, de vermelding «dit is een geneesmiddel, geen langdurig gebruik zonder geneeskundig advies», de naam of de handelsnaam van de registratiehouder en ten slotte het visum (art. 8, §1).

Het besluit somt tevens een aantal geneesmiddelen op waarvoor publieksreclame verboden is en verbiedt een aantal vormen van publieksreclame (artt. 6 en 7). Verder wordt aandacht geschonken aan de reclame gericht op beroepsbeoefenaren uit de gezondheidssector en wordt de taak van de persoon verantwoordelijk voor de voorlichting nader omschreven (artt. 9-15).

Belangrijk is dat radiofonische en televisuele publieksreclame voor een geneesmiddel enkel kunnen worden toegestaan mits een visum voor reclame is verkregen. Dit visum wordt verleend door de minister van Volksgezondheid na advies van de Commissie van Toezicht op de reclame voor geneesmiddelen (art. 16, §1).

Deze commissie kan, op aanvraag van de minister of op eigen initiatief, advies verlenen over reclamepraktijken die het gebruik van een geneesmiddel kunnen afwenden van het gebruik goedgekeurd bij de registratie, over het verloop van reclamecampagnes en tenslotte over het gebruik van verschillende media voor promotiedoelinden (art. 23). Elke andere publieksreclame is pas toegelaten na een voorafgaande kennisgeving, ten minste dertig dagen voor verspreiding, aan de minister (art. 16, §2). Het visum en de kennisgeving, welke twee jaar geldig zijn en vatbaar zijn voor hernieuwing, gelden niet voor de reproductie van de bijsluiters voor het publiek, goedgekeurd bij de toekenning van de registratie of nadien (art. 16, §§ 3 en 5).

Bij het niet naleven van dit besluit, kan de minister, onverminderd de straffen bepaald door de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen, na advies van de Commissie van Toezicht op de reclame voor geneesmiddelen, een aantal sancties opleggen die worden opgesomd in artikel 24 van het besluit.

Het besluit treedt in werking op de eerste dag van de maand volgend op de maand gedurende welke de Commissie

van Toezicht op de reclame voor geneesmiddelen is aangesteld en uiterlijk op 1 oktober 1995. Vanaf deze datum en dit tot de aanstelling van bedoelde commissie, past de minister de bepalingen van de artikelen 16, 17, 18 en 24 van het besluit toe zonder het advies van de commissie te vragen. De publieksreclames die aan de gang zijn op het ogenblik van de bekendmaking van dit besluit en die in overeenstemming zijn met vroegere van kracht zijnde reglementaire bepalingen, kunnen voortgezet worden. Van deze reclames moet wel binnen zes maanden na de inwerkingtreding van dit besluit kennis worden gegeven.

Tot slot wordt het K.B. van 9 juli 1984 betreffende de voorlichting en de reclame inzake geneesmiddelen opgeheven, met uitzondering van de bepalingen betreffende de geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik. De personen erkend als verantwoordelijk voor de voorlichting krachtens het opgeheven besluit, bewaren evenwel het voordeel van deze erkenning.

V.D.S.

Werkloosheid – P.W.A.

Werklozen die een activiteit uitoefenen in het kader van de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen, ressorteren als zodanig niet onder de Arbeidsongevallenwet. Overeenkomstig art. 79, § 10, van het K.B. van 25 november 1991 sluit de R.V.A. evenwel een verzekeringscontract dat hun soortgelijke voordelen waarborgt.

Een K.B. van 30 maart 1995 (*B.S.*, 12 mei 1995, 12703) dat in werking is getreden op 1 juni 1995, verhoogt thans de vergoedingen die hun in geval van tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid worden toegekend, en stelt degenen die door een tijdelijke arbeidsongeschiktheid worden getroffen, vrij van stempelcontrole.

G.VL.

Werkloosheid – Sluikwerk

De wetgever heeft zijn nieuwe beleid inzake de strafrechtelijke geldboeten voor sluikwerk vastgelegd bij wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen.

De strafrechtelijke geldboeten die aan de werkgever, zijn aangestelde of lasthebber die sluikwerk door werklozen doet of laat verrichten, worden opgelegd, worden thans gehalveerd ten einde de werkloosheidsreglementering op de nieuwe wetgeving af te stemmen. Het K.B. van 4 april 1995 (*B.S.*, 12 mei 1995, 12704), dat artikel 175 van het Nieuwe Werkloosheidsbesluit wijzigt, is in werking getreden op 12 mei 1995.

G.VL.

Werkloosheid – deeltijdse tewerkstelling (1)

Het K.B. van 7 april 1995 tot wijziging van artikel 29, §2, van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering (*B.S.*, 12 mei 1995, 12706) legt de rechten op werkloosheidsuitkeringen vast van de werknemers die van een voltijdse naar een deeltijdse tewerkstelling overstappen in het kader van een tewerkstellingsakkoord (in de zin van de wet van 3 april 1995 en C.A.O. nr. 60 van 20 december 1994) of van een bedrijfsplan tot herverde-

ling van de arbeid in de openbare sector (in de zin van de wet van 10 april 1995).

De betrokkenen worden, met ingang van 12 mei 1995, (uiteraard) niet als vrijwillig deeltijds werknemer, maar als deeltijds werknemer met behoud van rechten beschouwd.

G.V.L.

Werkloosheid – P.W.A. – Tuinbouwsector

In het kader van de plaatselijke werkgelegenheidsagent-schappen mogen slechts uitkeringsgerechtigde volledige werklozen die sedert ten minste twee jaar werkloos zijn, activiteiten verrichten.

Opdat de werkgevers in de tuinbouwsector vóór het begin van de periode van piekmomenten in die sector over voldoende arbeidskrachten kunnen beschikken, mogen uitkeringsgerechtigde volledige werklozen die wachttuiteringen genieten, in het kader van de P.W.A., seizoens- en gelegenheidsgebonden activiteiten uitoefenen in een tuinbouwbedrijf, zodra zij één jaar werkloos zijn. Deze regeling geldt vanaf 12 mei 1995 en houdt op van kracht te zijn op 1 januari 1996 (K.B. 7 april 1995, *B.S.*, 12 mei 1995, 12707). Het bedrag van de uurvergoeding voor activiteiten ten behoeve van de land- en tuinbouwsector wordt voor 1995 vastgesteld op 250 frank. De werkloze moet worden ingeschreven in het aanwezigheidsregister, bedoeld in het K.B. van 17 juni 1994 (M.B., 7 april 1995, *B.S.*, 12 mei 1995, 12708).

G.V.L.

Rekenhof

De wet van 3 april 1995 (*B.S.*, 13 mei 1995) brengt zeer belangrijke wijzigingen aan in de wet van 29 oktober 1846 op de inrichting van het Rekenhof en van de wetten op de rijkscomptabiliteit, gecoördineerd bij wet van 19 juli 1991. Deze wetswijzigingen strekken er in hoofdzaak toe het recht van verdediging van de rekenplichtige ambtenaren in een juridictionele procedure voor het Hof beter te waarborgen, zonder echter de doeltreffendheid van de controle op de rijkscomptabiliteit in het gedrang te brengen (zie *Gedr. St., Senaat*, 1993-94, nr. 1172/1, p. 2). Dit was des te meer noodzakelijk aangezien de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens bij uitspraak van 2 oktober 1990 tot de vaststelling kwam dat de rechtspleging voor het Rekenhof de bepalingen van artikel 6, §1, E.V.R.M. schond. Vooral op het vlak van de niet-openbaarheid en het niet-contradictoir karakter van de procedure zag de Commissie een fundamentele schending van de verdragsbepalingen. Na minnelijke schikking schrapte het E.H.R.M. de zaak uiteindelijk van de rol (E.H.R.M., 23 oktober 1991, *Publ. E.H.R.M.*, serie A, nr. 241/B). De Rekenhofwet behoefde een dringende aanpassing, daar het Hof van Cassatie, ondanks zijn vroegere afwijkende opvatting (cf. *Cass.*, 30 juni 1983, *Pas.*, 1983, 1, 1232 met conclusie proc.-gen. E. KRINGS), inmiddels de stelling van de E.C.R.M. volgt (zie o.m. *Cass.*, 19 juni 1992, *Arr. Cass.*, 1991-92, 999, *R.W.*, 1992-93, 294, met concl. adv.-gen. De Swaef).

Krachtens de nieuwe bepalingen van artikel 10 van de Rekenhofwet dagvaardt het bestuur de rekenplichtige ambtenaar bij deurwaardersexploot, met inachtneming van de artikelen 32 tot 47 en 702 Ger. W. Indien de rekenplichtige ambtenaar of de ordonnateur zijn woonplaats in België

heeft, wordt de verschijningstermijn op 15 dagen bepaald: die termijn wordt verlengd overeenkomstig artikel 55 Ger. W., zo de ambtenaar geen (eventueel gekozen) woon- of verblijfplaats in België heeft. Bij de dagvaarding legt het bestuur het dossier neer ter griffie, waarna alle partijen en hun advocaten tot aan de vooravond van de zitting er inzage van hebben.

Een kamer van het Rekenhof houdt rechtsgeldig zitting bij meerderheid van haar leden; slechts die raadsheren die bij het hele onderzoek aanwezig waren, kunnen deelnemen aan de beraadslaging (artikel 11, eerste lid). Onder geen beding kan de raadsheer die de rekening heeft afgesloten, in die zaak optreden. Het dagvaardende bestuur verschijnt bij advocaat of een daartoe aangewezen ambtenaar, terwijl de rekenplichtige of de ordonnateur steeds in persoon, eventueel bijgestaan door een advocaat, verschijnt. In uitzonderlijke omstandigheden kan de ambtenaar zich laten vertegenwoordigen.

Alle partijen kunnen tijdens de rechtspleging een memorie indienen; met toepassing van artikel 6, lid 1, E.V.R.M. geschieden de pleidooien in openbare zitting, behoudens de in het voormelde artikel opgesomde uitzonderingsgevallen of indien de openbare orde of de goede zeden in het gedrang dreigen te komen. Deskundigenonderzoek, bij toepassing van de daaromtrent geldende bepalingen van het Ger. W., en getuigenverhoor zijn mogelijk.

De gedaagde die niet verschijnt, wordt bij verstek berecht. Een bij verstek veroordeelde partij kan binnen een maand vanaf de betekening van de uitspraak bij deurwaardersexploot verzet aantekenen.

Hetzij op verzoek van de rekenplichtige of de ordonnateur, hetzij op aanvraag van het bestuur kan het Rekenhof binnen een termijn van vijf jaar, te rekenen vanaf de dagtekening van het arrest, tot herziening ervan overgaan (nieuw artikel 13ter Ger. W.).

Bij overlijden van de ambtenaar vóór de dagvaarding of vóór de berechting van de zaak wordt de rechtspleging ingesteld of voortgezet tegen zijn rechthebbenden.

Artikel 9 van de hier besproken wet voegt in het *Gerechtelijk Wetboek* een artikel 13bis in. Luidens deze nieuwe bepalingen worden de arresten van het Rekenhof met redenen omkleed en uitgesproken in openbare zitting. Tegen de arresten is overeenkomstig de artikelen 1073 tot 1116 Ger. W., met uitzondering van artikel 1110 evenwel, een voorziening in cassatie mogelijk.

Bij vernietiging van een rekenhofarrest wordt de zaak verwezen naar een ad hoc commissie, samengesteld uit leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Die commissie doet uitspraak met inachtneming van de hierboven beschreven procedureregels, met dien verstande dat tegen de beslissing geen rechtsmiddel kan worden aangewend.

Naast die eigenlijke rechtsplegingsregels bevat de wet van 3 april 1995 ook wijzigingsbepalingen t.a.v. de artikelen 6 t.e.m. 8 van de initiële Rekenhofwet op het vlak van het overleggen van de rekeningen en het sluiten van de rekeningen. Ten slotte dient erop te worden gewezen dat het Rekenhof, in tegenstelling tot het bepaalde in het vroegere artikel 6, zich niet langer rechtstreeks met de rekenplichtige ambtenaren in verbinding kan stellen.

De nieuwe bepalingen treden in werking op 1 september 1995. Alle dossiers evenwel die aan het Rekenhof zijn voorgelegd op 13 mei 1995, worden aan het bestuur teruggezonden.

den met het verzoek ze volgens de procedureregels van de onderhavige wet te behandelen.

L.V.

Rijkswacht – Gebruik van het identificatienummer van het Rijksregister van de natuurlijke personen en toegang

1. Het K.B. van 10 april 1995 (*B.S.*, 13 mei 1995) beoogt verscheidene overheden van de rijkswacht te machtigen om het identificatienummer van het Rijksregister van de natuurlijke personen te gebruiken. Die machtiging wordt aan de bedoelde overheden verleend voor het vervullen van in het besluit welomschreven taken. De machtiging wordt o.m. verleend aan de commandant van de rijkswacht en, wat de taken van gerechtelijke of bestuurlijke politie betreft, aan de andere leden van het personeel van het operationeel korps. Tevens kan de minister van Binnenlandse Zaken de personeelsleden aanwijzen die het nummer mogen gebruiken met het oog op het beheer, de administratie en de recrutering van het personeel (zie daarvoor het M.B. van 11 april 1995, *B.S.*, 13 mei 1995). Het identificatienummer mag niet worden meegedeeld aan «derden», zij het dat onder dat begrip niet een aantal categorieën van personen en overheden worden begrepen die in het besluit worden opgesomd.

Het K.B. houdt, wat de rijkswacht betreft, een verruiming in van het K.B. van 19 maart 1990 waarbij sommige overheden van het Ministerie van Landsverdediging gemachtigd worden om het identificatienummer van het Rijksregister van de natuurlijke personen te gebruiken (uitvoering, wat de rijkswacht betreft, bij het M.B. van 31 juli 1991). Met het voorliggend K.B. van 10 april 1995 wordt in een afzonderlijke regeling voor de rijkswacht voorzien en wordt derhalve ook het K.B. van 19 maart 1990 aangepast.

2. Nog in het *B.S.* van 13 mei 1995 is het K.B. van 10 april 1995 bekendgemaakt waarbij aan de rijkswacht toegang wordt verleend tot het reeds genoemde Rijksregister. De toegang wordt verleend met het oog op het vervullen van de operationele taken, ambtsverrichtingen en inlichtingsopdrachten van bestuurlijke en gerechtelijke politie en met het oog op het vervullen van taken van administratie, beheer en recrutering van het personeel. Tot op heden werd het recht op toegang van de rijkswacht tot de gegevens van het Rijksregister geregeld door, enerzijds, een K.B. van 19 september 1986 (specifiek geldend voor de rijkswacht), en anderzijds, een K.B. van 19 maart 1990 (geldend voor de overheden van het Ministerie van Landsverdediging en de Rijkswacht).

De twee voornoemde besluiten vertoonden, wat de Rijkswacht betreft, twee leemten. Ten eerste beperkten zij de toegang tot de gegevens van het Rijksregister tot het domein van de gerechtelijke politie en het beheer en de administratie van het personeel. Ten tweede verleenden die besluiten, wat de daden van gerechtelijke politie betreft, behalve aan de commandant van de rijkswacht, alleen toegang aan de personeelsleden van het operationeel korps bekleed met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie. Voor de daden van beheer en administratie van het personeel werd de toegang, behalve aan de commandant van de rijkswacht, alleen toegestaan aan die personeelsleden die daartoe bij ministerieel besluit werden aangewezen. Door het toegangsrecht uit te breiden tot het domein van de bestuurlijke politie beoogt het K.B. van 10 april 1995 die leemten op te vullen.

Het K.B. van 10 april 1995 bepaalt welke overheden van de rijkswacht tot het Rijksregister toegang krijgen en voor welke doeleinden en binnen welke perken die toegang kan gebeuren en de informatiegegevens kunnen worden gebruikt. Tevens voorziet het besluit in een verplicht controlesysteem. Tot slot brengt het besluit een aantal noodzakelijke aanpassingen aan in het K.B. van 19 maart 1990 en wordt het K.B. van 19 september 1986 opgeheven. Ter uitvoering van artikel 1, derde lid, van het K.B. van 10 april 1995, worden in het M.B. van 11 april 1995 (*B.S.*, 13 mei 1995) de categorieën van personeelsleden van de rijkswacht aangewezen die toegang hebben tot het Rijksregister.

M.VD.

Onderzoeks- en controlerechten

De invoering van de eenheidsmarkt heeft aanleiding gegeven tot een herstructurering van de administratie van de douane en accijnzen. De ambtenaren die hierdoor ter beschikking zijn gesteld van andere belastingadministraties, beschikken evenwel niet automatisch over de onderzoeksbevoegdheden van deze administraties. Met toepassing van artikel 344*bis* van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, ingevoerd door de wet van 6 juli 1994, worden de ambtenaren van de administratie van de douane en accijnzen die ter beschikking zijn gesteld van de administratie der directe belastingen, bij K.B. van 4 april 1995 (*B.S.*, 13 mei 1995) gemachtigd de onderzoeksbevoegdheden van het W.I.B. uit te oefenen.

De datum waarop dit besluit uitwerking heeft, werd vastgesteld op 1 januari 1993.

M.D.

Raming voordelen

Het K.B. van 5 april 1995 (*B.S.*, 13 mei 1995) wijzigt de forfaitaire raming van het voordeel verkregen ingevolge de kosteloze terbeschikkingstelling door een rechtspersoon van een gebouwd onroerend goed. De specifieke raming van het voordeel indien het onroerend goed door een rechtspersoon ter beschikking wordt gesteld, werd ingevoerd door het K.B. van 18 februari 1994. De nu ingevoerde wijziging voorziet in een afwijkende raming van het forfaitair voordeel voor die personeelsleden welke ingevolge een contract met de werkgever verplicht zijn een bepaalde woongelegenheden te betrekken. Indien het kadastraal inkomen van het onroerend goed 30.000 BEF overtreft, wordt het voordeel voor die categorie belastingplichtigen niet meer berekend volgens het kadastraal inkomen, maar forfaitair vastgesteld op 144.000 BEF per jaar. Meer algemeen wijzigt het K.B. van 5 april 1995 ook de raming van het forfaitair voordeel indien het (niet-geïndexeerde) kadastraal inkomen van het gratis of goedkoop door de rechtspersoon ter beschikking gesteld gebouwd goed ten hoogste 30.000 BEF bedraagt. Het belastbaar voordeel bedraagt in dat geval steeds 48.000 BEF, terwijl de vroegere regeling ook in een berekening op basis van het kadastraal inkomen voorzag.

De nieuwe ramingswijze is van toepassing op de vanaf 1 januari 1994 toegekende voordelen.

M.D.

Roerende voorheffing

Een K.B. van 10 april 1995 (*B.S.*, 13 mei 1995), verduidelijkt het fiscaal statuut van de vastgoedbevaks op het vlak van de roerende voorheffing. Voor dividenden die worden uitgekeerd door vastgoedbeleggenvennootschappen met vast kapitaal als bedoeld in het K.B. van 10 april 1995 m.b.t. de «vastgoedbevaks», wordt alleen afgezien van de inning van de roerende voorheffing indien minstens 60 % van het vastgoed belegd is in Belgische onroerende goederen die uitsluitend aangewend worden of bestemd zijn voor woninggebruik. Wie de verkrijger is van die dividenden, is hierbij zonder belang. De 60 % grens wordt beoordeeld bij het afsluiten van het boekjaar waarmee de dividenden verband houden.

Deze maatregel treedt in werking tien dagen na publikatie van het K.B. in het Belgisch Staatsblad.

M.D.

Commissie voor voorafgaande fiscale akkoorden

Door de wet van 22 juli 1993 (*B.S.*, 26 juli 1993) werd inzake de inkomstenbelastingen een algemene anti-misbruikbepaling ingevoerd (cf. art. 344, § 1, *W.I.B.* 1992). Op basis van deze bepaling kan de administratie juridische constructies, opgezet met het oog op belastingontwijking, verwerpen. De belastingplichtige kan dit evenwel vermijden door te bewijzen dat de juridische constructie beantwoordt aan financiële of economische behoeften. M.b.t. de toepassing van deze anti-misbruikbepaling werd aan de belastingplichtige de mogelijkheid gegeven om op voorhand te weten te komen of zijn voorgenomen operatie in de ogen van de administratie beantwoordt aan financiële of economische behoeften (cf. art. 345, § 1, 5°, *W.I.B.*). Een dergelijk voorafgaand schriftelijk akkoord («ruling») dient aangevraagd te worden overeenkomstig de geijkte procedure bij de daartoe speciaal opgerichte Commissie voor voorafgaande fiscale akkoorden (cf. art. 345, § 2, *W.I.B.* en K.B. van 9 november 1993 als gewijzigd bij K.B. van 22 september 1993).

Naar analogie van de inkomstenbelastingen werd door de wet van 30 maart 1994 (*B.S.*, 31 maart 1994) een gelijkkluidende algemene anti-misbruikbepaling inzake de registratie- en successierechten ingevoerd, met eveneens de mogelijkheid voor de belastingplichtige om een voorafgaand schriftelijk akkoord aan te vragen. De regels inzake de oprichting van een Rulingcommissie, de te volgen procedure alsook de inwerkingtreding ervan moesten bij K.B. worden vastgesteld.

Dit gebeurt nu met het K.B. van 4 april 1995 met betrekking tot de Commissie voor voorafgaande fiscale akkoorden (*B.S.*, 16 mei 1995). I.p.v. dat een afzonderlijke Rulingcommissie wordt opgericht, wordt de bestaande Commissie voor voorafgaande fiscale akkoorden inzake inkomstenbelastingen zowel wat haar samenstelling als haar bevoegdheden betreft, uitgebreid tot de indirecte belastingen. Voorts wordt behoudens enkele wijzigingen, de bestaande rullingprocedure overgenomen.

Het K.B. treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand die volgt op de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*. Gelijktijdig treedt ook de algemene anti-misbruikbepaling en de mogelijkheid tot aanvraag van een rulling in werking.

S.C.

Lineaire obligaties (OLO's)

Een K.B. van 24 april 1995 (*B.S.*, 16 mei 1995) brengt een aantal technische wijzigingen aan in het K.B. van 27 maart 1992 inzake de uitgifte van lineaire obligaties.

K.B.

Bevordering van de tewerkstelling – Bruggpensioen

De wet van 3 april 1995 houdende maatregelen tot bevordering van de tewerkstelling bepaalt dat voor de periode van 1 januari 1995 tot 31 december 1996 C.A.O.'s tot invoering van een stelsel van conventioneel bruggpensioen kunnen worden gesloten ten behoeve van werknemers die ten minste 55 jaar oud zijn en een beroepsverleden van 33 jaar kunnen aantonen. De rechten op werkloosheidsuitkeringen van de betrokkenen worden thans vastgesteld bij K.B. van 6 april 1995 (*B.S.*, 17 mei 1995) dat uitwerking heeft met ingang van 1 januari 1995. Ook voor deze bruggpensioneerden is de werkgever de bijzondere compenserende maandelijkse werkgeversbijdrage, bestemd voor de financiering van de werkloosheidssector, verschuldigd. De opsomming van collectieve arbeidsovereenkomsten waarin een stelsel van halftijds bruggpensioen kan worden ingevoerd, wordt aangevuld met collectieve arbeidsovereenkomsten die gesloten zijn overeenkomstig C.A.O. nr. 55 van 13 juli 1993, met uitzondering van de bij artikel 3 bepaalde leeftijdsvoorwaarden, en die ten hoogste gelden voor de periode van 1 januari 1995 tot en met 31 december 1996.

G.VL.

Nationale Arbeidsraad

Twee K.B.'s van 7 april 1995 (*B.S.*, 17 mei 1995) voorzien in een aantal maatregelen betreffende de samenstelling van de Nationale Arbeidsraad. In de eerste plaats wordt de meest representatieve werknemers- en werkgeversorganisaties uit de nijverheid, de landbouw, de handel en het ambachtswezen door de minister verzocht binnen de maand, een lijst van twee kandidaten voor de functie van werkend lid en van twee kandidaten voor de functie van plaatsvervangend lid, voor elke zetel die hun toegewezen zal worden, voor te leggen.

Bepaald wordt dat het aantal werkende leden van de Nationale Arbeidsraad tot de uitbreiding van de samenstelling ervan tot de meest representatieve werkgeversorganisaties die de niet-commerciële sector vertegenwoordigen, op vierentwintig wordt gehouden. De leden die de meest representatieve werkgeversorganisaties van de niet-commerciële sector vertegenwoordigen, worden als geassocieerd lid betrokken bij de werkzaamheden van de Nationale Arbeidsraad. Een zelfde aantal geassocieerde leden die de meest representatieve werknemersorganisaties vertegenwoordigen, worden eveneens bij de werkzaamheden betrokken. Het aantal werkende en geassocieerde leden bedraagt evenwel ten hoogste zesentwintig.

Vervolgens geeft het K.B. een overzicht van de bevoegdheden van de geassocieerde leden. Zo worden ze uitgenodigd tot de plenaire zittingen van de Raad alsook tot de vergaderingen van de commissies die zijn opgericht om een onderzoek te wijden aan de vraagstukken die de Raad moet be-

handelen. Hun opmerkingen dienen opgenomen te worden in de notulen van de vergaderingen.

Binnen een termijn van twee jaar dient het uitvoerend dagelijks bestuur van de Nationale Arbeidsraad aan de minister van Tewerkstelling en Arbeid advies te verlenen betreffende de evaluatie van de representativiteit van de werkgeversorganisaties van de niet-commerciële sector. In geval van een positieve evaluatie kunnen deze vertegenwoordigers tot werkend lid van de Nationale Arbeidsraad worden benoemd.

P.N.D.

Banenkaart

De werkgevers die vanaf 1 januari 1995 werkzoekenden in dienst nemen in het kader van het banenplan tot bevordering van de tewerkstelling van werkzoekenden, kunnen aanspraak maken op een aantal wettelijk bepaalde voordelen. Door het K.B. van 7 april 1995 (*B.S.*, 17 mei 1995) worden zij op de hoogte gebracht van de procedure die gevolgd dient te worden om voor die voordelen in aanmerking te kunnen komen.

De werkzoekende die aan de voorwaarden bepaald door de wet van 21 december 1994 houdende sociale en diverse bepalingen voldoet, kan op het werkloosheidsbureau van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening een banenkaart krijgen, waarop dit gegeven wordt geattesteerd. De werkgever kan, op naam van de werkzoekende, eveneens een banenkaart krijgen. De aanvraag moet individueel gesteld worden en bevat de identiteit van de werkgever, van de werknemer, de woonplaats van de werknemer en de datum van de voorziening tewerkstelling.

De banenkaart is geldig gedurende een periode van drie maanden en is verlengbaar voor periodes van drie maanden, indien de werknemer aantoonbaar nog steeds aan de voorwaarden te voldoen. De geldigheid van de kaart vervalt na de indiensttreding bij de werkgever die van het voordeel van de kaart gebruik maakt. De werkzoekende kan slechts opnieuw een kaart krijgen indien hij aantoonbaar nog steeds te voldoen aan de gestelde voorwaarden.

Een aanvraag tot het verkrijgen van een banenkaart kan ingediend worden binnen de zestig dagen volgend op het begin van de tewerkstelling. Deze periode van zestig dagen wordt immers gelijkgesteld met een tijdige terugzending van de banenkaart, indien bij de aanvraag de datum van de effectieve indiensttreding en de volledige identiteit van de werkgever werden vermeld en indien de voorwaarden bedoeld in artikel 1 vervuld zijn.

P.N.D.

Dematerialisatie van aandelen

Een wet van 7 april 1995 (*B.S.*, 18 mei 1995) maakt enerzijds de uitgifte van zogeheten gedematerialiseerde aandelen en obligaties door handelsvennootschappen mogelijk en brengt anderzijds een aantal wijzigingen aan in het K.B. nr. 62 van 10 november 1967 ter bevordering van de omloop van de effecten.

Het stelsel inzake de uitgifte van gedematerialiseerde aandelen en obligaties door handelsvennootschappen is in grote lijnen gebaseerd op de regelgeving inzake de uitgifte van gedematerialiseerde effecten door de overheid (de li-

naire obligaties en de schatkistcertificaten). In grote lijnen samengevat komt het hierop neer. In de eerste plaats openen de artt. 1 en 2 van de voormelde wet de mogelijkheid voor vennootschappen om hun kapitaal te laten vertegenwoordigen door zogeheten gedematerialiseerde aandelen. De wet omschrijft als gedematerialiseerd aandeel het aandeel dat is vertegenwoordigd door een boeking op rekening op naam van de aandeelhouder bij de erkende instelling die rekeningen bijhoudt en bepaalt dat de overdracht van het gedematerialiseerde aandeel geschiedt door de overschrijving van rekening (zie art. 3 van de wet). De overige bepalingen van de wet zijn vrij technisch van aard en betreffen de wijze van uitgifte en verhandeling van de aandelen, de vestiging van zakelijke zekerheidsrechten, de betaling van de opbrengsten van de aandelen en de uitoefening van de aan de aandelen verbonden lidmaatschapsrechten. Tot slot bevat de wet een aantal bepalingen die het K.B. nr. 62 van 10 november 1967 inzake de bevordering van de omloop van effecten aanpassen, rekening houdend met de mogelijkheid van uitgifte van gedematerialiseerde aandelen.

K.B.

Boekhouding en jaarrekening van ondernemingen

Een K.B. van 27 april 1995 (*B.S.*, 18 mei 1995) wijzigt de criteria ter kwalificatie van een onderneming als klein of middelgroot in de zin van de boekhoudregelgeving. De drempels voor het balanstotaal worden van 85 miljoen verhoogd tot 100 miljoen en die voor de omzet van 170 miljoen tot 200 miljoen (art. 1). Daarnaast vermeldt het K.B. een aantal andere wijzigingen van bedragen (o.m. inzake consolidering: art. 2, en interbedrijfskundige geneeskundige diensten: art. 3).

K.B.

Werkloosheid – Deeltijdse tewerkstelling (2)

Als gevolg van de tewerkstellingbevorderende maatregelen ontstaat een toename van het aantal deeltijdse werknemers die, met het oog op het verkrijgen van werkloosheidsuitkeringen, aanspraak zouden kunnen maken op de hoedanigheid van deeltijdse werknemer met behoud van rechten. Het K.B. van 7 april 1995 (*B.S.*, 18 mei 1995), dat in werking is getreden op 18 mei 1995, staat hen toe hun toestand te regulariseren.

Werknemers die daartoe niet binnen een termijn van twee maanden na de aanvang van hun deeltijdse tewerkstelling een aanvraag hebben ingediend, kunnen alsnog een aanvraag, die evenwel geen terugwerkende kracht heeft, indienen. De termijn van drie jaar waarin zij geen wachttijd hoeven te vervullen, ingeval zij opnieuw werkloos zouden worden, loopt evenwel vanaf de dag dat zij in de deeltijdse arbeidregeling getreden zijn.

Werknemers die op 31 december 1995 de hoedanigheid van onvrijwillig deeltijdse werknemer bezitten, worden vanaf 1 januari 1996 van rechtswege beschouwd als deeltijdse werknemer met behoud van rechten.

G.VL.

Gerechtigd Wetboek – Wijziging van de artt. 747, 748 en 750

De wet van 23 maart 1995 (*B.S.*, 19 mei 1995) heeft in het Gerechtigd Wetboek een aantal wijzigingen aangebracht

inzake de regeling m.b.t. het bepalen van de termijnen om conclusie te nemen en inzake de procedure van het bepalen van de rechtsdag ingeval de tegenpartij weigert mee te werken aan desbetreffend gemeenschappelijk verzoek.

De wet wijzigt in de eerste plaats artikel 747, §2, Ger.W. inzake het regelen van de termijnen om conclusies te nemen. De wijziging is van tweeërlei aard:

– artikel 747, §2, Ger.W. was opgevat als een uitzonderingsbepaling, zoals viel af te leiden uit de in dat artikel gezegde bewoordingen («indien de omstandigheden van de zaak de regeling van de conclusietermijnen verantwoordend»). In de praktijk is echter gebleken dat deze bepaling courant werd aangewend om een rechtsdag te vragen en dat zij door de rechtspraak niet steeds op een eenvormige wijze werd uitgelegd. De wet van 23 maart 1995 bedoelt door het schrappen van de zoëven geciteerde woorden in artikel 747, §2, Ger.W. meer klaarheid te scheppen door niet langer te refereren aan het bestaan van uitzonderlijke omstandigheden die zijn vereist opdat de rechter de procesvoering zou kunnen regelen.

– de Franse tekst van artikel 747, §2, Ger.W. wordt, naar analogie van de Nederlandse, aangepast ten einde erover geen twijfel te laten bestaan dat het betrokken verzoek niet ter kennis hoeft te worden gebracht van de partij welke het verzoek heeft gedaan.

Tot op heden was het zo dat bij gebrek aan een overeenkomst tussen de partijen in verband met een gezamenlijk verzoek tot bepaling van een rechtsdag, een impasse ontstond en het bepalen van een rechtsdag uitbleef. De wijziging welke met de wet wordt doorgevoerd in artikel 750 Ger.W. komt erop neer dat, indien alle partijen conclusies hebben neergelegd en er geen overeenstemming tussen hen bestaat m.b.t. een verzoek tot het bepalen van een rechtsdag, de meest gereede partij eenzijdig kan vragen dat een rechtsdag wordt bepaald. Van dat verzoek wordt dan kennis gegeven aan de andere partijen op de in het nieuwe artikel 750 Ger.W. beschreven wijze, waarna die partijen binnen vijftien dagen hun opmerkingen daarover kunnen doen toekomen bij de voorzitter of de door hem aangewezen rechter. Bij ontstentenis van reactie van de andere partijen op het door de meest gereede partij ingediende verzoekschrift wordt de rechtsdag door de voorzitter bepaald.

De wijziging welke de wet van 23 maart 1995 aanbrengt in artikel 748 Ger.W., is van technische aard en hangt samen met de zoëven besproken wijziging van artikel 750.

M.V.D.

Beslag op sommige overheidsgoederen – Uitvoering van art. 1412bis Ger.W.

Bij de wet van 30 juni 1994 (B.S., 21 juli 1994) werd een artikel 1412bis in het Gerechtelijk Wetboek ingevoegd. Luidens de eerste paragraaf van dat artikel zijn niet vatbaar voor beslag «de goederen die toebehoren aan de Staat, de Gewesten, de Gemeenschappen, de provincies, de gemeenten, de instellingen van openbaar nut en, in het algemeen, aan alle publiekrechtelijke rechtspersonen». De tweede paragraaf van dezelfde wetsbepaling voorziet echter in de mogelijkheid van beslag wat sommige goederen van de in § 1 opgesomde publiekrechtelijke rechtspersonen betreft.

Voor beslag vatbare goederen zijn o.m. de goederen ten aanzien waarvan de betrokken publiekrechtelijke rechtspersonen hebben verklaard dat ze in beslag kunnen worden genomen.

Die verklaring moet worden neergelegd op de plaatsen die door artikel 42 Ger.W. zijn bepaald voor de betekening van de gerechtelijke akten, met dien verstande dat de Koning ermee wordt belast de wijze te bepalen waarop deze neerlegging gebeurt. In het K.B. van 5 april 1995 (B.S., 19 mei 1995) kwijt de Koning zich van deze opdracht.

In het besluit worden onder meer geregeld de vorm waarin de verklaring wordt neergelegd, de vermeldingen die de verklaring moet bevatten en de procedure welke moet worden gevolgd met het oog op de wijziging van die vermeldingen.

M.V.D.

Eindtermen en ontwikkelingsdoelen

Het decreet van 22 februari 1995 (B.S., 19 mei 1995) bekrachtigt, met toepassing van artikel 6bis, §1, van de Schoolpactwet van 29 mei 1959, het besluit van de Vlaamse regering van 22 juni 1994 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon kleuter- en lager onderwijs (B.S., 1 september 1994, errata B.S., 24 september 1994; het B.VI.Reg. is ook uitvoerig besproken in deze rubriek, R.W., 1994-95, 515).

Tijdens de behandeling van het ontwerp van decreet in de bevoegde commissie van de Vlaamse Raad rees een essentieel procedureprobleem, namelijk de rechtsvraag of de Vlaamse regering het ontwerp van decreet, zoals dat door de Vlaamse Onderwijsraad geadviseerd werd, nog kon amenderen. Verwijzend naar een vroeger advies, namelijk het voorontwerp van decreet betreffende de inspectie en de pedagogische begeleidingsdiensten (*Gedr. St., VI. Raad*, 1990-91, nr. 519/1, 79), oordeelde de Afdeling Wetgeving van de Raad van State dat, conform artikel 6bis, §1, Schoolpactwet, ook in deze aangelegenheid het initiatiefrecht exclusief bij de VI.O.R. ligt (zie *Gedr. St., VI. Raad*, 1993-94, nr. 583/3, 5). Volgens de Raad van State kan de voormelde Schoolpactwetsbepaling evenwel niet tot de visie leiden dat de decreetgever onherroepelijk afstand zou hebben gedaan van zijn prerogatief om, na de adviesverlening door de VI.O.R., toch nog wijzigingen aan de eindtermen en ontwikkelingsdoelen te overwegen en aan te brengen. Artikel 3 van het decreet bevat dan ook de aanpassingen die de Vlaamse Raad op het vlak van de uiteindelijke eindtermen en de ontwikkelingsdoelen, als vastgesteld in het besluit van 22 juni 1994, nog wenste door te voeren.

Tenslotte, en in tegenstelling tot het bepaalde in het besluit, treedt de regeling m.b.t. de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen krachtens artikel 2 nu in werking vanaf het schooljaar 1997-98.

L.V.

Politie en militair personeel – Rechtshulp en zaakschade

In het Belgisch Staatsblad van 20 mei 1995 werden twee koninklijke besluiten bekendgemaakt betreffende de burgerlijke aansprakelijkheid van en de rechtshulp en zaakschadevergoeding voor resp. politieambtenaren (K.B. van 10 april 1995) en het militair personeel (K.B. van 9 maart 1995).

De beide K.B.'s bevatten een in ruime mate parallelle regeling, zij het dat de regeling voor de politieambtenaren beoogt uitvoering te geven aan sommige bepalingen van hoofdstuk V – Burgerlijke aansprakelijkheid en rechtshulp – van

de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, terwijl wat het militair personeel betreft, de regeling is gebaseerd op de artikelen 91 tot 98 en 103 van de wet van 20 mei 1994 inzaken de rechtstoestanden van het militair personeel.

Benevens het regelen van de procedure welke moet worden gevolgd bij het aanvragen van de rechtshulp – waarbij de betrokkene kan worden bijgestaan door een hem toegewezen, dan wel een zelf gekozen advocaat – worden in de besluiten de overheden aangewezen welke bevoegd zijn om het aanbod tot dading te doen dat overeenkomstig de wet aan de rechtsvordering dient vooraf te gaan en wordt daarvoor een procedure uitgewerkt. Daarnaast regelen de beide besluiten nog de vergoedingsprocedure ingeval de betrokkene zaakschade heeft geleden tijdens de uitvoering of de voorbereiding van politieopdrachten of militaire taken of ingeval die schade te wijten is aan de hoedanigheid van politieambtenaar of militair. De besluiten zijn in werking getreden op de dag van hun bekendmaking in het Belgisch Staatsblad.

M.V.D.

Verliesrecuperatie

Zoals de benaming het zelf reeds verraadt, bevat de wet van 4 april 1995 houdende fiscale en financiële bepalingen (B.S., 23 mei 1995) een resem maatregelen van zowel fiscale als financiële aard. De wet beoogt voornamelijk de verdere modernisering en ontwikkeling van België als financieel centrum en wel overeenkomstig de Europese richtlijnen. Van de gelegenheid wordt evenwel ook gebruik gemaakt om bestaande wetgeving hier en daar te verbeteren.

Het fiscale gedeelte omvat bepalingen inzake vrijstelling van beurstaks, verschuldigheid en vrijstelling van roerende voorheffing m.b.t. fondsen voor belegging in schuldvorderingen, mogelijkheid tot afzien van roerende voorheffing ten voordele van buitenlandse beleggingsfondsen, uitbreiding van toegelaten verrichtingen voor coördinatiecentra, uitstel van milieutaksen, inwerkingtreding jaarlijkse taks op de collectieve beleggingsinstellingen en bekrachtiging van K.B.'s m.b.t. bedrijfsvoorheffing en B.T.W.

Het meest in het oog springend is evenwel de wijziging op het niveau van de vennootschapsbelasting. Voor deze belasting wordt de spreiding van verliesaftrek opgeheven. Voorheen was de aftrek van vroegere verliezen van de vennootschap per belastbaar tijdperk beperkt tot 20.000.000 BEF of de helft van de winst indien die winst (na de vierde bewerking) meer dan 40.000.000 BEF bedroeg.

De vorige beroepsverliezen zijn algemeen met ingang van het aanslagjaar 1998 onbeperkt aftrekbaar. Evenwel zijn voor het aanslagjaar 1997 ook de beroepsverliezen geleden in de loop van de boekjaren verbonden aan het aanslagjaar 1996 onbeperkt aftrekbaar.

Naast de opheffing van de spreiding van verliesrecuperatie sluit de wet van 4 april 1995 de zogenaamde «slapende vennootschappen» volledig uit van de mogelijkheid tot verliesrecuperatie. Het betreft vennootschappen waarvan de omzet en de financiële opbrengsten die zijn geboekt tijdens de boekjaren welke verbonden zijn met de drie vorige belastbare tijdperken, minder bedraagt dan 5% van het gemiddelde van het totaal bedrag van de activa voorkomende in de jaarrekeningen van die boekjaren. Voor financiële en verzekeringsondernemingen worden andere criteria dan omzet

en financiële opbrengsten in aanmerking genomen. Deze uitsluiting treedt in werking vanaf het aanslagjaar 1996.

S.C.

Financiële wetgeving – Diverse wijzigingen

De wet van 4 april 1995 (wet houdende fiscale en financiële bepalingen, B.S., 23 mei 1995) wijzigt het financiële recht op een aantal punten. De wetswijzigingen zijn in hoofdzaak technisch van aard en betreffen diverse deelgebieden van het financiële recht. Zij liggen vervat in titel II van de voormelde wet.

Het eerste hoofdstuk van titel II van de wet normeert het statuut en de werking van het Muntfonds. Luidens art. 17 van de wet heeft dit Muntfonds als taak de financiering en het waarborgen van de deelmunten en de financiering van de Koninklijke Munt van België. Art. 18 heeft betrekking op de inkomsten en uitgaven van het Fonds. Art. 19 verleent het Muntfonds de bevoegdheid om aan de Koninklijke Munt leningen te verschaffen.

Het tweede hoofdstuk van titel II (de artt. 23-28) organiseert in het Ministerie van Financiën een administratie belast met de afwikkeling van de staatsschuld. Deze administratie krijgt de naam «Amortisatiekas» en krijgt een aantal bevoegdheden die haar in staat moeten stellen de haar toevertrouwde taken te vervullen.

Het derde hoofdstuk van titel II wijzigt art. 22 van de wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden. Als gevolg van de wijziging is de emissie van deelbewijzen in collectieve beleggingsinstellingen niet langer onttrokken aan de toepassing van titel II van het Bankbesluit.

Het vierde hoofdstuk wijzigt de wet van 11 augustus 1987 houdende waarborg van werken uit edele metalen. Art. 30 van de wet geeft hiertoe aan in welke gevallen legeringen van goud, zilver en platina de benaming van goud, zilver of platina mogen dragen.

Het vijfde hoofdstuk wijzigt de wet van 4 december 1990 op de financiële transacties en de financiële markten (het zogeheten «Beurswetboek»). De wijzigingen betreffen: de definitie van de Effectenbeurs (art. 31); de voorwaarden voor het verkrijgen van de titel van effectenmakelaar (art. 32); de overdracht van schuldvorderingen (art. 33) en een aantal fiscale kwesties (artt. 34-35).

Het zesde hoofdstuk (art. 36) wijzigt de organieke wet van 27 december 1990 houdende oprichting van begrotingsfondsen.

Het zevende hoofdstuk (artt. 37-39) brengt een aantal technische wijzigingen aan in de wet van 2 januari 1991 m.b.t. de markt van de effecten van de overheidsschuld en het monetair beleidsinstrumentarium.

Het achtste hoofdstuk (art. 40) bevat een technische wijziging van de wet van 17 juni 1991 m.b.t. de OKI's.

Het negende hoofdstuk (art. 41) bevat een aantal technische wijzigingen m.b.t. de wet van 22 juli 1991 betreffende de thesauriebewijzen en de depositobewijzen.

Het tiende hoofdstuk (art. 46) heft art. 40 van de wet van 22 maart 1993 inzake de kredietinstellingen op.

Het elfde hoofdstuk (artt. 47-48) brengt een aantal technische wijzigingen aan in de wet van 6 augustus 1993 betreffende de transacties met bepaalde effecten.

Het twaalfde en laatste hoofdstuk van titel II van de wet (artt. 49-62) vormt de diensten van de munten van de Admi-

nistratie van de Schatkist om tot een «staatsbedrijf» met de naam «de Koninklijke Munt van België» en regelt het statuut en de werking ervan. *K.B.*

Vastgoedbevaks

Het K.B. van 10 april 1995 (*B.S.*, 23 mei 1995) regelt het statuut en de werking van de vastgoedbeleggingsvennootschappen met vast kapitaal (vastgoedbevaks). Naast een aantal definities en algemene bepalingen (artt. 1-2 K.B.) bevat het K.B. bepalingen m.b.t.:

- de voorwaarden waaronder een vastgoedbevak haar activiteiten als dusdanig kan aanvangen (art. 3);
- de voorwaarden waaronder een dergelijke bevak een vergunning van de Commissie voor het Bank en Financieuzen kan krijgen (art. 4);
- de procedure inzake de toekenning van de vergunning (artt. 5-6);
- de inhoud van en het toezicht door de C.B.F. op de statuten van de bevak (artt. 8-11);
- de aanstelling en de bevoegdheden van de bewaarder (artt. 12-16);
- de werking van dergelijke bevaks (artt. 17-27);
- de emissie en verhandeling van de door de bevaks uitgegeven aandelen (artt. 28-36);
- de openbaarmaking van gegevens (artt. 37-38);
- de onderzoeksbevoegdheden van de C.B.F. (art. 39);
- het beleggingsbeleid van de bevaks (artt. 40-47);
- activiteiten die een bevak niet mag verrichten (verbodsbepalingen; artt. 48-54) en
- de boekhouding en de resultaatverwerking van de bevaks (artt. 55-62).

K.B.

Gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag

De wet van 13 april 1995 (*B.S.*, 24 mei 1995) is het resultaat van de werkzaamheden van een subcommissie van de commissie voor de Justitie van de Kamer, die ermee belast was de hervormingen te onderzoeken met betrekkingen tot «de gronden tot en de gevolgen» van de echtscheiding na de goedkeuring op 2 december 1993 door de Kamer van het wetsvoorstel houdende wijziging van artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek en van de bepalingen betreffende de procedures tot echtscheiding.

Meerdere wetsvoorstellen, waaronder het wetsvoorstel betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, ingediend door de heer Beaufays, en het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot de wederzijdse rechten en plichten van ouders en kinderen, ingediend door de heer Coveliers, waren het voorwerp van onderzoek.

Met deze wet – waarin een aantal artikelen van het Burgerlijk Wetboek worden vervangen of aangevuld – wordt het principe ingevoerd dat beide ouders de verantwoordelijkheid voor hun kinderen blijven dragen, ongeacht of ze al dan niet gehuwd zijn, al dan niet samenwonen, dan wel uit de echt of feitelijk gescheiden zijn.

Het ouderlijk gezag moet gezien worden als een geheel van bevoegdheden, rechten en plichten van de ouders om te voorzien in het onderhoud en in de opvoeding van hun kinderen. Het zijn functionele rechten die alleen in het belang

van de kinderen worden uitgeoefend. Krachtens de huidige wetgeving worden die rechten op een verschillende wijze uitgeoefend naargelang de ouders al dan niet samenleven. Wanneer de ouders samenleven, oefenen ze, ook al zijn ze niet gehuwd, afzonderlijk maar op gelijklopende wijze het ouderlijk gezag uit. Leven de ouders niet samen, dan oefent alleen de ouder die de materiële bewaring over het kind heeft, het ouderlijk gezag uit (artt. 373 en 374 B.W.).

Met het principe dat de ouders, bij echtscheiding of feitelijke scheiding, beiden de verantwoordelijkheid voor hun kinderen blijven dragen, wordt zowel het beginsel als de toepassing van deze exclusieve uitoefening van het ouderlijk gezag in geval van scheiding verlaten. Dit principe vervangt dus de klassieke regeling waarbij, in geval van scheiding, één van de ouders het recht van bewaring over de kinderen en de andere een bezoekrecht krijgt. De begrippen bewaring en bezoekrecht zijn immers volkomen uit de tijd en zijn niet meer aangepast aan de huidige verdeling van de verantwoordelijkheden tussen de ouders. Onder invloed van het Europese Parlement werd dit principe reeds in de wetgeving van verschillende landen opgenomen. In het Franse recht bijvoorbeeld werd de hervorming doorgevoerd bij de wetten van 23 juli 1987 en 8 januari 1993. De wet komt ook tegemoet aan de bekommernis van de Belgische rechtspraak, die niet aarzelt om de uitoefening van het ouderlijk gezag aan te passen aan soepelere formules dan die welke de huidige wetteksten voorschrijven. Verder moderniseert de wet de begrippen waarmee de kenmerken van het ouderlijk gezag over de persoon van het kind worden beschreven en wordt een einde gemaakt aan de terminologische misverstanden inzake alternerende bewaring, gezamenlijke bewaring of co-ouderschap.

Het ouderlijk gezag blijft een functioneel recht van de ouders maar is en blijft onderworpen aan de controle van de rechtbank. Het nieuw ingevoegde artikel 387bis B.W. bevestigt op algemene wijze de bevoegdheid van de jeugdrechtbank inzake vorderingen betreffende het ouderlijk gezag.

Aandacht moet eveneens worden geschonken aan het nieuwe artikel 375bis van het B.W. dat het recht van de grootouders bevestigt – voordien een jurisprudentiele constructie – om persoonlijk contact te onderhouden met het kind. Dit recht kan ook aan ieder ander persoon worden toegekend, indien hij aantoonde dat hij met het kind een bijzonder affectieve band heeft.

Zowel de artikelen 303, 377, 385 B.W. als het artikel 1279 Ger.W. worden opgeheven. Deze wet treedt in werking 10 dagen na publikatie in het Belgisch Staatsblad.

V.D.S.

Eurovignet

Op 9 februari 1994 werd door België, Denemarken, Duitsland, Luxemburg en Nederland het verdrag inzake de heffing van rechten voor het gebruik van bepaalde wegen door zware vrachtwagens ondertekend. Voor België werd door de wet van 27 december 1994 (*B.S.*, 31 december 1994) aan dit verdrag alsook aan de richtlijn van 25 oktober 1993 van de Raad van de Europese Gemeenschappen (93/89) uitvoering gegeven. Deze wet voert het eurovignet in voor voertuigen en samengestelde voertuigen waarvan de maximaal toegelaten massa ten minste 12 ton bedraagt. De bevoegdheidsverdeling tussen de federale staat en de gewesten werd door

voornoemde wet niet uitgewerkt. De wet van 10 april 1995 houdende diverse fiscale bepalingen (*B.S.*, 24 mei 1995) bevat nu een regeling daarvan. In overeenstemming met het voorheen in het Overlegcomité gesloten akkoord (13 december 1994) zijn de gewesten uitsluitend bevoegd om een eurovignet te heffen op voertuigen en samengestelde voertuigen met een maximummassa van minder dan 12 ton. Ook wordt de geldigheidsduur van de wet van 27 december 1994 onbeperkt in tijd gemaakt.

Als gevolg van het akkoord tussen de Regering en bepaalde beroepsorganisaties van wegvervoerders wijzigt de wet van 10 april 1995 bovendien enkele bepalingen inzake het federaal eurovignet (semestrialisering van de betaling en vervanging van het voertuig onder hetzelfde inschrijvingsnummer) en verlaagt zij bovendien voor voertuigen onderworpen aan dit federaal eurovignet, de jaarlijkse taks op premies (1,40%) m.b.t. verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen inzake motorrijtuigen en de verzekeringen van materiële schade.

De verlaging van de jaarlijkse taks is van toepassing op de premies die, volgens de bewoordingen van het contract, vervallen vanaf 1 februari 1995. De andere bepalingen hebben alle uitwerking met ingang van 1 januari 1995.

S.C.

Bevordering van de tewerkstelling

De wet van 3 april 1995 houdende maatregelen tot bevordering van de tewerkstelling bepaalt dat werkgevers die ter uitvoering van een tewerkstellingsakkoord een netto aangroei van het aantal werknemers en ten minste een gelijkwaardig arbeidsvolume aantonen, voor elke na 1994 nieuw in dienst genomen werknemer recht hebben op een vermindering van de sociale-zekerheidsbijdragen van werkgevers. Een K.B. van 7 april 1995 (*B.S.*, 24 mei 1995, 14501) stelt vast wat onder nettoaangroei en gelijkwaardig arbeidsvolume dient te worden verstaan, en heeft uitwerking met ingang van 1 januari 1995.

Dezelfde wet legt aan de werkgevers een inspanning of anders een bijdrage van 0,15% van het loon der werknemers in 1995 en 0,20% in 1996 op. De bij het K.B. van 7 april 1995 (*B.S.*, 24 mei 1995, 14 503) opgesomde overheden worden aan deze verplichting onttrokken. Het besluit heeft uitwerking met ingang van 1 april 1995.

G.VL.

Bestaansminimum

Bij het K.B. van 7 april 1995 (*B.S.*, 30 mei 1995) wordt aan artikel 12 van het K.B. van 30 oktober 1974 houdende algemeen reglement betreffende het bestaansminimum een litera e toegevoegd. Die toevoeging heeft tot gevolg dat, voor het berekenen van de bestaansmiddelen, geen rekening wordt gehouden met de toelagen die werden ontvangen ingevolge werkzaamheden uitgevoerd in het kader van het plaatselijk werkgelegenheidsagentschap en dit binnen de reglementaire grenzen die dienaangaande zijn gesteld. Het besluit is op 1 juni 1995 in werking getreden.

V.D.S.

Invordering van niet-fiscale schuldvorderingen

Twee decreten van 22 februari 1995 (*B.S.*, 31 mei 1995) regelen de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen voor de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest, als-

mede van de instellingen die van hen afhangen. Beide regelingen strekken ertoe de medewerking van de federale overheid bij vermogensrechtelijke verrichtingen, met inbegrip van de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen, op te heffen en zodoende de diensten van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest, in de lijn van hun grondwettelijke autonomie, zelf met deze taken te belasten. Onderhavige rechtsnormen voorzien in een decretaal kader, waarbij de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest zelf tot terugvordering kunnen overgaan (zie *Gedr. St. Vl. Raad*, 1994-95, nr. 655/1 en 656/1, 1).

De bepalingen van die decreten hebben derhalve als voornaamste doel de daartoe door de Vlaamse regering aangevozen ambtenaren van de Vlaamse Administratie «Budgettering, Accounting en Financieel Management» in bepaalde concrete gemeenschaps- en gewestelijke aangelegenheden ermee te belasten door middel van dwangbevel rechtmatig op te treden bij de invordering van onbetwiste en opeisbare niet-fiscale schuldvorderingen (cf. artikel 2). Het voormelde dwangbevel dient wel te worden geïssueerd en uitvoerbaar verklaard door de Vlaamse regering.

Krachtens artikel 3 hebben de aangewezen Vlaamse ambtenaren tevens de bevoegdheid om bepaalde betalingsfaciliteiten toe te staan, in zoverre evenwel dat de schuldenaars bijzondere omstandigheden kunnen aanvoeren die hen verhinderd hebben hun schuld te vereffenen. Bovendien kunnen de bevoegde ambtenaren een schuldenaar die kennelijk onvermogen is, gehele of gedeeltelijke vrijstelling van de schuld en interesten verlenen (artikel 3, tweede lid).

De Vlaamse regering ten slotte kan, in de gevallen waarin de goede trouw van de schuldenaar dit wettigt, dadingen aangaan.

De beide decreten zijn op 31 mei 1995 in werking getreden.

L.V.

BOEKEN

COMMISSION DROIT ET VIE DES AFFAIRES, **Nouvelles orientations en droit comptable**, Faculté de Droit de Université de Liège, 1994, 526 pp.

De Luikse Commission Droit et Vie des Affaires heeft een seminarie gewijd aan de nieuwe ontwikkelingen in het boekhoudrecht, waarvan het referatenboek thans verschenen is. Er worden vier thema's in behandeld: de jurist tegenover het getrouw beeld (K. Van Hulle, F. Pasqualini en Y. Stempniewsky), fiscaliteit en boekhouding (J. Kirkpatrick, F. Vanistendael, X. Parent en J. Autenne), consolidatie (J.-P. Servais, P.-A. Foriers en K. Geens) en nieuwe perspectieven (A. Killesse en G. Gelders). Van echt nieuwe ontwikkelingen en oriëntaties in het boekhoudrecht zelf laat dit referatenboek, eerlijk gezegd, niet zozeer blijken. De meeste aandacht gaat eigenlijk uit naar politieke en beleidsmatige ontwikkelingen op Europees en internationaal niveau, naar de samenhang tussen boekhoudrecht en fiscaal recht en naar consolidatiethorieën en -methoden.

Op het strikt boekhoudrechtelijke vlak zijn de interessante bijdragen die van F. Pasqualini en Y. Stempniewsky over het getrouw beeld en het boekhoudrechtelijke kwalificatieproces. Vooral de laatstgenoemde bijdrage is merkwaardig. Stempniewsky benadrukt heel terecht dat elke boekhoudrechtelijke kwalificatie moet starten met een juridische analyse van de te registreren operatie, om tot een getrouw beeld te kunnen leiden. Hij licht dat toe met voorbeelden uit de adviespraktijk van de Commissie voor Boek-

houdkundige Normen. Tot een duidelijk besluit omtrent de vraag of er een principe *substance over form* bestaat, komt hij niet. Voor het principe van het getrouw beeld ziet hij vooral nuttige aanwendingsmogelijkheden in de gevallen waarin de wetgeving een of andere kwestie niet regelt. Hij wijdt ook beschouwingen aan de principes van voorzichtigheid, realisatie en overeenstemming, evenwel andermaal zonder tot duidelijke conclusies te komen.

De verhouding tussen het boekhoudrecht en het fiscaal recht wordt in het boek uitvoerig toegelicht. J. Kirkpatrick actualiseert wat hij daarover vroeger reeds geschreven heeft. F. Vanistendael behandelt kort de belastinglatenties en uitgestelde belastingen. X. Parent analyseert het realiteitsbeginsel in het fiscaal recht: zijn probleemstellingen zijn trefzeker; zijn voorbeelden verhelderend. Zo wijst hij, naar ons gevoelen terecht, de terugwerkende kracht van verdelingen en voorwaarden in het inkomstenbelastingrecht af. Zijn bijdrage borduurt in fiscaal opzicht eigenlijk verder op de boekhoudrechtelijke bijdrage van Stempniewsky. Met betrekking tot artikel 344, § 1, W.I.B. 1992 wijst hij op de bezwaren uit grondwettelijk oogpunt en uit het oogpunt van rechtszekerheid, maar maakt hij uiteindelijk zelf geen duidelijke keuze tussen de twee interpretaties die reeds in de rechtsleer voorkomen. Hij geeft er, bij wijze van besluit, de voorkeur aan dat de wetgever zelf beslist of en wanneer de economische werkelijkheid voorrang verdient op de juridische werkelijkheid. Maar dat helpt degene die *hic et nunc* artikel 344, § 1, W.I.B. 1992 moet toepassen, niet vooruit.

In het boek staan ook verschillende lezenswaardige bijdragen over de consolidatie. J.-P. Servais behandelt uitvoerig de consolidatietheorieën en -methoden. P.-A. Foriers behandelt het thema van de consolidatiekring en van het controlebegrip, dat bij juristen altijd wel op belangstelling kan rekenen. K. Geens geeft een overzicht van de (schaarse) juridische gevolgen van de geconsolideerde jaarrekening, waarbij hij in het bijzonder aandacht besteedt aan de vraag of een vennootschap of zelfs een hele groep gebonden is door de vermeldingen in de geconsolideerde jaarrekening.

S. Van Crombrugge

A.M. DRAYE (red.), **De bescherming van het onroerend erfgoed**, Leuven, Instituut voor Milieurecht, 1995, 175 pp.

In het domein van de monumenten en landschappen is de laatste jaren druk wetgevend werk verricht. De opeenvolgende grondwetsherzieningen met steeds veranderende bevoegdheidsopdelingen zullen aan deze ontwikkelingen wel niet vreemd zijn. Op vandaag is de bescherming van het onroerend erfgoed een gewestelijke aangelegenheid, met dien verstande dat de Duitstalige Gemeenschap deze bevoegdheid uitoefent in het Duitse taalgebied (regeling op grond van art. 139 Gw.).

De studiedag van 14 oktober 1994 te Leuven, waarvan voorliggende publikatie het verslagboek vormt, was een gezamenlijk initiatief van het Instituut voor Milieurecht, de Koning Boudewijnstichting en de Vlaamse Contactcommissie Monumentenzorg. De organisatoren wilden in de eerste plaats een overzicht bieden van de huidige regelgeving in het Vlaamse en in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, maar daarnaast ook een blik in de toekomst werpen door enkele hervormingen te belichten die momenteel nog in de steigers staan. Prof. Boes overloopt de recente wetswijzigingen in het Vlaamse Gewest, meer bepaald het Proceduredecreet landschappen van 14 juli 1993 en het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch erfgoed, terwijl prof. Draye commentaar geeft bij de Brusselse ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed.

De toekomstige ontwikkelingen worden behandeld door de heer Vanhoof, zoals het ontwerp tot wijziging van het decreet tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten (inmiddels decreet 22 februari 1995, B.S., 5 april 1995), het ontwerp van Grote Landschapsdecreet en het voorontwerp van decreet op de Regionale Landschappen. Notaris Desmet bespreekt de fiscale aspecten van de bescherming van het onroerend erfgoed en werkt een voorstel uit voor een geïntegreerde hervorming, bestaande uit twaalf voorstellen en geïnspireerd door de fiscale wetgeving in enkele buurlanden.

Tot slot bevat het gerecenseerde werk twee praktijkgerichte studies. Zeer interessant is de bijdrage van Marc Fierlafijn waarin de verschillende beschermingstechnieken (instandhouding, onderhoud en herstel) en hun toepassing op het terrein worden bespro-

ken. Ook de premies voor monumentenzorg worden beknopt gesitueerd (door het besluit van de Vlaamse regering van 12 oktober 1994 is nu ook een onderhoudspremie voor beschermde landschappen ingesteld, B.S., 1 april 1995). P. Bauters gaat na hoe sinds 1980 tal van verenigingen actief werden op het vlak van de monumentenbescherming. Omdat deze organisaties veelal opteren voor een vzw-structuur, ontdeedt hij de eigen aard en kenmerken van deze rechtsvorm.

In hun algemeen besluit benadrukken prof. Suetens en Vlaamse minister Sauwens terecht dat de monumenten- en landschapszorg een prioriteit is geworden in het beleid. Men kan dan ook verwachten dat de kleine groep juristen die met de materie vertrouwd is, in de toekomst zal groeien. Het referatenboek van de studiedag van 14 oktober 1994 kan de aspiranten alvast behulpzaam zijn.

A. Coppens

N. GEELHAND, **Het vertrouwensbeleid als instrument van belangenafweging in het erfrecht**, MAKLU Uitgevers, Antwerpen-Apeldoorn, 1995, XXI + 397 pp.

1. De auteur behandelt een sinds lang niet meer grondig onderzocht onderwerp, namelijk de theorie der schijnerfgenamen. Hij benadert dit onderwerp vanuit het gezichtspunt der belangenafweging. De auteur oordeelt dat deze benadering leidt tot nieuwe inzichten en wellicht tot een aanvaardbare oplossing.

2. In deel I legt de auteur het verband tussen de theorie der schijnerfgenamen en de problematiek van de belangenafweging. Vervolgens schetst de auteur, in deel II, het Belgische recht daarvoor. Aangezien de theorie der schijnerfgenamen vooral een Franse aangelegenheid is, handelt het langste deel van het boek (bladzijden 207 tot 381), namelijk deel III, over de (aanvaarding van de) toepassing van de theorie der schijnerfgenamen in het Franse recht.

3. Belangwekkend voor de dagdagelijkse praktijk lijken vooral de beschouwingen:

- inzake de betrekkelijke waarde van de akte van bekendheid;
- inzake artikel 136 Belgisch B.W. en het principearrest van 10 december 1942 van het Belgische Hof van Cassatie, met de derden-vriendelijke uitlegging van artikel 136 Belgisch B.W.;
- de nieuwe wetsbepalingen in het Belgisch Burgerlijk wetboek in verband met het behandelde onderwerp, ingevoerd ingevolge de wet van 14 mei 1981 inzake de erfrechten van de langstlevende echtgenoot, en ingevolge de wet van 31 maart 1987 inzake de afstamming. De nieuwe artikelen 316, 334ter, 828, 745sexies, § 4, en 745septies, § 3, Belgisch B.W. worden in de optiek van het onderwerp van het boek zeer grondig ontleed. In deze bepalingen heeft de Belgische wetgever blijk gegeven van zijn bezorgdheid voor de vrijwaring van de rechtmatige belangen van de derden die met schijnerfgenamen hebben gecontracteerd. Kortom, de toepassing van het vertrouwensbeginsel in het erfrecht, de «theorie der schijnerfgenamen sensu stricto» wordt thans in België als een vanzelfsprekende aangelegenheid beschouwd, althans in specifieke gevallen.

4. Vier kritische slotopmerkingen:

- a) Het boek bevat geen zaakregister.
- b) Het boek roept een aantal vragen op bij de praktijkjurist in verband met de dagelijkse praktijk. Waarom gaat de auteur niet in op de (verschillende) praktijk van de notarissen enerzijds en van de vrederechters anderzijds in verband met het opmaken van akten van bekendheid? Raadplegen de vrederechters steeds, vaak, soms of nooit het Centraal Register van laatste wilsbeschikkingen op de Koninklijke Federatie van Belgische notarissen? Is, in het erfrecht, een zelfde vertrouwen in een akte van bekendheid gewettigd, ongeacht of ze is verleden door een notaris of een vrederechter? Waarom gaat de auteur niet in op de nieuwe praktijk van de notariële erfrechtverklaringen (zonder bevestigende getuigen). Wettigen die erfrechtverklaringen een zelfde vertrouwen als een akte van bekendheid? Is een verschillende houding van de rechtbanken, administraties, banken en andere derden ten aanzien van de notariële erfrechtverklaringen verantwoord?

c) Het boek bevat een uitvoerige bibliografie.

d) Het boek van N. Geelhand is ontegenzeggelijk een enorme aanwinst in de Belgische rechtsleer. Ook in de praktijk zal het vaak een «licht in de duisternis» vormen.

Carl De Busschere